

Πανεπιστήμιο Πειραιώς
Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης

Επιχειρήσεων
ΠΜΣ στη Διοίκηση Επιχειρήσεων –

Μάνατζμεντ Τουρισμού

Διπλωματική Εργασία

<<Η Ιταλία ως χώρα προέλευσης Τουριστών
στην Ελλάδα-Προβλέψεις Αφίξεων>>

Καπούλας Γεώργιος

Επιβλέπων Καθηγητής

Σφακιανάκης Μιχαήλ

Πειραιάς, 2022

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ-MANAGEMENT ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
(περιλαμβάνεται ως ξεχωριστή -δεύτερη- σελίδα στο σώμα της διπλωματικής εργασίας)

«Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, στη Διοίκηση Επιχειρήσεων -Μάνατζμεντ Τουρισμού: MBA-Tourism Management» με τίτλο:

« Η ΙΤΑΛΙΑ ΩΣ ΧΩΡΑ ΠΡΟΒΛΕΨΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ - ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΑΦΙΞΕΩΝ »

έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Υπογραφή Μεταπτυχιακού Φοιτητή/ τριας.....

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΠΟΥΛΑΣ

Όνοματεπώνυμο.....

18/3/2022

Ημερομηνία.....

Αφιέρωση

Στους γονείς μου, Κώστα και Λίλια,
και στην αδερφή μου Ζωή.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο τουρισμός αποτελεί μία δραστηριότητα που σχετίζεται με πολλούς κλάδους της οικονομίας παγκοσμίως. Η περιγραφή του, ως ένας εξαιρετικά πολύπλευρος τομέας, πηγάζει από το γεγονός ότι απαιτεί τη συμβολή οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών δεδομένων. Πλήθος ανθρώπων ανά τον κόσμο απασχολούνται στη βιομηχανία του τουρισμού, με την επίδρασή του στην παγκόσμια κοινωνικοοικονομική ζωή να είναι τεράστια.

Για την Ελλάδα, ο τομέας του τουρισμού αποτελεί μία από τις σημαντικότερες βιομηχανίες της χώρας, αφού η συμβολή του στην απασχόληση και στη διαμόρφωση του ΑΕΠ τον καθιστά απαραίτητο για την οικονομική ευημερία του κράτους. Είναι γεγονός πως η Ελλάδα αποτελεί αγαπημένο τουριστικό προορισμό, με την εκάστοτε πολιτική ηγεσία και τους αρμόδιους φορείς να αναζητούν συνεχώς στρατηγικές ανάπτυξης και περαιτέρω εξέλιξης του κλάδου.

Σκοπός της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας είναι η ανάλυση της Ιταλίας ως χώρας προέλευσης τουριστών στην Ελλάδα και η διεξαγωγή προβλέψεων με τη βοήθεια προγράμματος, της εισερχόμενης κίνησης των Ιταλών τουριστών στη χώρα μας τα επόμενα έτη.

Αποτελείται από έξι κεφάλαια, στα οποία αρχικά γίνεται ανάλυση του Ελληνικού Τουρισμού, παραθέτοντας στοιχεία για τις επιδράσεις του στην κοινωνικοοικονομική ζωή της χώρας, ενώ στη συνέχεια καταγράφονται οι σχέσεις της Ελλάδας με την Ιταλία, ξεκινώντας από τα πρώτα χρόνια της αρχαιότητας και καταλήγοντας στο σήμερα και την πολυεπίπεδη συνεργασία των δύο χωρών. Ακολουθεί η διεξαγωγή προβλέψεων των αφίξεων των Ιταλών τουριστών τα επόμενα έτη με τη βοήθεια προγράμματος, λαμβάνοντας ως δεδομένα τον αριθμό των αφίξεων των Ιταλών ανά μήνα προηγούμενων ετών, αντλώντας στοιχεία που καταγράφηκαν από την Τράπεζα της Ελλάδος και την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία. Τέλος, διατυπώνονται τα συμπεράσματα της μελέτης και οι προτάσεις τουριστικής πολιτικής για την ανάπτυξη και την εξέλιξη του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.

ABSTRACT

Tourism is an activity that is related with many fields of economy worldwide. Its description, as an extremely versatile sector, which comes from the fact that requires contribution of economic, social, cultural, and environmental data. A lot of people around the world are employed in the tourism industry, with its impact on world socioeconomic life being huge.

For Greece, the tourism sector is one of the most important industries in this country since its contribution to employment and GDP formation makes it necessary for the economic prosperity of the state. It is a fact that Greece is a favorite destination, with the current political leadership and the competent bodies constantly looking for development strategies and further evolution of the industry.

The intent of the present master dissertation is the analysis of Italy as a country of origin of tourists in Greece and the prosecution of predictions, with the aid of a program, of incoming movement of Italian tourists in our country the following years.

It consists of six chapters, in which Greek Tourism is initially analyzed by mentioning data on its effects on the socioeconomic life of the country while afterward the relations of Greece with Italy are recorded, starting with the first years of antiquity, and ending nowadays and the multilevel cooperation of the two countries. This is followed by predictions of the arrivals of Italian tourists in the following years, with the aid of a program, taking into consideration the number of arrivals of Italian per month of the previous years, drawing data recorded by the National Bank of Greece and the National Statistical Office. In the end, the conclusions of the study and the suggestions of the tourism policy for development and evolution of the Greek Tourist Product are expressed.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ολοκληρώνοντας την παρούσα Διπλωματική Εργασία με τίτλο << Η Ιταλία ως χώρα προέλευσης Τουριστών στην Ελλάδα-Προβλέψεις Αφίξεων>>, η οποία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Διοίκησης Επιχειρήσεων-Μάνατζμεντ Τουρισμού, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τον καθηγητή μου κ. Μ. Σφακιανάκη για την επίβλεψη, τη συμβολή και τη συμπαράστασή του στην πραγματοποίηση της εργασίας μου, αλλά και σε όλη τη διάρκεια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές μου καθ' όλη τη διάρκεια του Μεταπτυχιακού, τόσο για την αμέριστη βοήθειά τους σε οτιδήποτε χρειαζόμουν, όσο και για τις εξαιρετικές γνώσεις τις οποίες αποκόμισα όντας φοιτητής τους.

Τέλος, ευχαριστώ την οικογένειά μου για τη στήριξή της, τους φίλους μου, καθώς και τους συμφοιτητές μου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	1
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	2
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	5
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ

1.1 Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ.....	10
1.2 ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	13
1.3 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ.....	17
1.4 Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ.....	19
1.5 ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΟΤΙΜΟΥΝ ΟΙ ΙΤΑΛΟΙ.....	29
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

2.1 ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΙΤΑΛΙΑΣ.....	33
2.2 ΙΣΤΟΡΙΑ.....	34
2.3 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ.....	35
2.4 ΓΛΩΣΣΑ.....	36
2.5 ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ.....	36
2.6 ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ.....	37
2.7 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ.....	38
2.8 ΠΡΟΦΙΛ ΙΤΑΛΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΑ.....	38
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΙΤΑΛΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΤΙΣ ΜΕΡΕΣ ΜΑΣ

3.1 Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΣΤΟ ΔΥΤΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ.....	42
3.2 ΟΙ ΑΠΟΙΚΙΕΣ ΩΣ ΠΗΓΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ.....	44
3.3 Η <<ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΑΔΑ>>.....	47
3.4 Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΡΩΜΑΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΕΠΕΚΤΑΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ.....	51
3.5 Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑΚΤΑ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ.....	54
3.6 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ.....	55
3.7 Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ.....	59
3.8 Η ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΨΗΦΙΔΩΤΟΥ ΣΤΗ ΡΩΜΑΙΚΗ ΕΠΟΧΗ.....	62
3.9 Η ΜΕΤΑΛΛΕΥΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΛΛΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΗ ΡΩΜΑΙΟΚΡΑΤΙΑ.....	64
3.10 Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ.....	68
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	72

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

4.1 Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΑ.....	75
4.2 ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ.....	76
4.3 ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ.....	77
4.4 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ.....	78
4.5 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ.....	79
4.6 ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ.....	80
4.7 ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ.....	82
4.8 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ INTERREG V-A “ΕΛΛΑΔΑ-ΙΤΑΛΙΑ”.....	84

4.9 Η ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΑΟΖ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΙΤΑΛΙΑΣ.....	85
4.10 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	87
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	88

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΤΟΥ SARS-CoV-2

5.1 ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ.....	89
5.2 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	91
5.3 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	93
5.4 Ο ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ.....	94
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	95

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΑΦΙΞΕΩΝ ΙΤΑΛΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	96
6.2: Η ΔΙΕΙΣΔΥΣΗ ΙΤΑΛΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ.....	96
6.3: ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΑΦΙΞΕΩΝ ΙΤΑΛΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	97
6.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	105
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	108

<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	109
----------------------------------	-----

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ

<u>Πίνακας 1: Προβλέψεις εξέλιξης διεθνών τουριστικών αφίξεων</u>	14
<u>Πίνακας 2: Τουριστικές Δαπάνες και Τουριστικά Έσοδα κρατών-μελών ΕΕ για το 2012-2017</u>	16
<u>Πίνακας 3 : Εποχικότητα Διανυκτερεύσεων Αλλοδαπών Τουριστών ανά Περιφέρεια (2013)</u>	22
<u>Πίνακας 4: Αριθμός Αφίξεων τουριστών από το εξωτερικό</u>	23
<u>Πίνακας 5: Τα 5 αεροδρόμια με τις περισσότερες αφίξεις αλλοδαπών</u>	23
<u>Πίνακας 6: Τουριστικά Έσοδα 2017 (Σε Δις Δολ.)</u>	25
<u>Πίνακας 7: Η Θέση κάθε χώρας σύμφωνα με τον ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης της συνεισφοράς του Τουρισμού στο ΑΕΠ</u>	28
<u>Πίνακας 8: Εισπράξεις Ελλάδας από τον Τουρισμό 2015-2019</u>	28
<u>Πίνακας 9: Αφίξεις Ιταλών Τουριστών στην Ελλάδα</u>	29
<u>Πίνακας 10: Εισπράξεις από τις Αφίξεις των Ιταλών Τουριστών</u>	30
<u>Πίνακας 11: Μέση Διάρκεια παραμονής Ιταλών τουριστών στην Ελλάδα</u>	30
<u>Πίνακας 12: Διείσδυση Ιταλών τουριστών στην Ελλάδα για τα έτη 2008-2018</u>	96
<u>Πίνακας 13: Αξιολόγηση της Ικανότητας Πρόβλεψης του Μοντέλου ARIMA(1,1,1)x(0,1,1)¹²</u>	98
<u>Πίνακας 14: Σύνοψη μοντέλου ARIMA(1,1,1)x(0,1,1)¹²</u>	98
<u>Πίνακας 15: Περίοδος Εκτίμησης</u>	100
<u>Πίνακας 16: Εναλλακτικά Μοντέλα</u>	100
<u>Πίνακας 17: Προβλέψεις αφίξεων Ιταλών τουριστών στην Ελλάδα</u>	102
<u>Πίνακας 18 : Σύγκριση προβλεπόμενων μεγεθών με τα πραγματικά δεδομένα κατά το προηγούμενο έτος</u>	103

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

<u>Γράφημα 1:Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών στην Ελλάδα.....</u>	21
<u>Γράφημα 2: Κατανομή Ξενοδοχειακών Καταλυμάτων με βάση τους μήνες λειτουργίας τους,2016.....</u>	24
<u>Γράφημα 3:Η Συνολική συμβολή του Τουρισμού στο ΑΕΠ της Ελλάδας.....</u>	27
<u>Γράφημα 4:Η κίνηση της πανδημίας στην Ελλάδα.....</u>	92

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

<u>Διάγραμμα 1:Διαγραμματική απεικόνιση διεισδυτικότητας Ιταλού Τουρίστα.....</u>	97
<u>Διάγραμμα 2:Διαγραμματική Σύγκριση Προβλεπόμενων Μεγεθών με τα πραγματικά δεδομένα κατά το προηγούμενο έτος.....</u>	104

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σχέση της Ελλάδας με την Ιταλία έχει τις καταβολές της από τα πρώτα χρόνια της αρχαιότητας. Από την πρώτη στιγμή που οι Έλληνες άποικοι εγκαταστάθηκαν στην περιοχή της Νότιας Ιταλίας κατάφεραν να κατακτήσουν τους ντόπιους, με τη γλώσσα τους, τον πολιτισμό τους και τις τέχνες. Οι Ιταλοί ήταν εντυπωσιασμένοι με τον πολιτισμό των Ελλήνων και επεδίωξαν να αφομοιώσουν πολλά από τα στοιχεία του ελληνικού πολιτισμού στη δική τους κουλτούρα. Ακόμη και σήμερα στην περιοχή της Νότιας Ιταλίας, της τότε <<Μεγάλης Ελλάδας>>, το ελληνικό στοιχείο παραμένει και αποτελεί την πηγή της σημερινής εξέλιξης.

Οι σύγχρονες διπλωματικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών τοποθετούνται μετά την Ιταλική ενοποίηση, ενώ στη σημερινή εποχή θεωρούνται ως εγκάρδιες. Η συνεργασία των δύο χωρών αφορά διάφορους τομείς, όπως της ενέργειας, του πολιτισμού και του τουρισμού, με την Ιταλία να αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους της Ελλάδας.

Είναι γνωστό πως η Ελλάδα αποτελεί αγαπημένο τουριστικό προορισμό για τους Ιταλούς, προορισμό που επιλέγουν να επισκεφτούν για τις διακοπές τους. Το γεγονός αυτό φανερώνεται και από τα επίσημα στατιστικά, τα οποία τοποθετούν την Ιταλία στις χώρες με το μεγαλύτερο αριθμό αφίξεων στην Ελλάδα. Ο Ιταλικός λαός είναι λάτρης της ελληνικής κουλτούρας, του ελληνικού πολιτισμού και της ζωής της Ελλάδας. Δεν είναι τυχαίο που πάρα πολλοί Ιταλοί επισκέπτονται την Ελλάδα αρκετές φορές στη ζωή τους, αφού φεύγοντας παίρνουν ως ενθύμιο τις καλύτερες αναμνήσεις.

Όμως, η Ελλάδα, μέσω των αρμόδιων φορέων και την εκάστοτε πολιτική της ηγεσία θα πρέπει να κινηθεί ως προς τον εμπλουτισμό του τουριστικού της προϊόντος, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς της και τη διεύρυνση της τουριστικής περιόδου, καταπολεμώντας όσο το δυνατό περισσότερο την εποχικότητα, ένα χαρακτηριστικό που αποτελεί το μείζον ζήτημα του Ελληνικού Τουρισμού. Είναι απαραίτητο να δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού αλλά και να ακολουθηθεί στοχευμένη στρατηγική μάρκετινγκ για την περαιτέρω διαφήμιση της Ελλάδας στις αγορές του εξωτερικού, με στόχο να αναβαθμίσει και να παγιώσει τη θέση της στην παγκόσμια αγορά, εκμεταλλευόμενη τα συγκριτικά και ανταγωνιστικά της πλεονεκτήματα. Η διεύρυνση της Ελλάδας σε αγορές όπως η Κίνα και η Ιαπωνία, θα μπορούσε να επιφέρει θετικά αποτελέσματα στο ζήτημα της εποχικότητας, καθώς αποτελούν λαούς που αρέσκονται να ταξιδεύουν τη χειμερινή περίοδο, την άνοιξη και το φθινόπωρο, όταν και η παραγωγικότητα του ελληνικού τουρισμού είναι σε αρκετά χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με τους καλοκαιρινούς μήνες.

Το αντικείμενο της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας είναι η πρόβλεψη και η ανάλυση των αφίξεων των Ιταλών Τουριστών στην Ελλάδα. Δύο χώρες με κοινή πολιτιστική ταυτότητα και με σχέσεις που τις συνδέουν από τα πρώτα χρόνια της αρχαιότητας μέχρι και σήμερα. Η μελέτη αποτελείται από έξι κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μία ανάλυση του τουρισμού ως φαινόμενο, εστιάζοντας στον Ελληνικό Τουρισμό και τα οφέλη που καρπώνεται και αποκομίζει η Ελλάδα από την εισερχόμενη κίνηση των τουριστών. Είναι γνωστό πως ο Τουρισμός αποτελεί πολύ σημαντικό κλάδο για την κοινωνικοοικονομική ζωή της χώρας, με τη συμβολή του στο ΑΕΠ και την απασχόληση να είναι αξιοσημείωτη. Η επίδραση του Τουρισμού στην Ελλάδα αποκαλύπτεται μέσα από επίσημα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας και του Συνδέσμου των Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων και τα οποία ξεδιπλώνονται στο συγκεκριμένο κεφάλαιο.

Εν συνεχεία, το δεύτερο κεφάλαιο ασχολείται με μια γενική περιγραφή της Ιταλίας, όπως τον πολιτισμό, τη διακυβέρνηση, την ιστορία και το προφίλ των Ιταλών Τουριστών, το οποίο αποτελεί σπουδαίο στοιχείο για την ανάδειξη της χρησιμότητας της παρούσας μελέτης.

Ακολουθεί το τρίτο κεφάλαιο, όπου αποτυπώνεται η σχέση μεταξύ των δύο χωρών από τα πρώτα χρόνια της αρχαιότητας, με τις ελληνικές αποικίες στη Νότια κυρίως Ιταλία και τη διείσδυση του ελληνικού πολιτισμού στη ζωή των ντόπιων Ιταλών. Μία σχέση που βασίστηκε σε πολιτιστικό επίπεδο και αναπτύχθηκε σε μια πολυεπίπεδη αλληλεπίδραση μέσα στους αιώνες.

Στο τέταρτο κατά σειρά κεφάλαιο πραγματοποιείται επισκόπηση της σύγχρονης ιστορίας των κρατών και των διμερών σχέσεων και συνεργασιών που αναπτύχθηκαν και εξελίχθηκαν μετά την Ιταλική ενοποίηση, καταλήγοντας στο σήμερα με τις διπλωματικές, τις πολιτιστικές, οικονομικές και εμπορικές σχέσεις, συμπεριλαμβανομένων και των ενεργειακών συμφωνιών μεταξύ των δύο μερών.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός της οριοθέτησης ΑΟΖ ανάμεσα στην Ελλάδα και την Ιταλία, συμφωνία που συζητούταν εδώ και αρκετά χρόνια, η οποία επιτεύχθηκε μέσα στο 2020 ανοίγοντας νέα μονοπάτια στις σχέσεις των δύο χωρών.

Το πέμπτο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στην Πανδημία του SARS CoV-2 η οποία συντάραξε την ανθρωπότητα, επιφέροντας καταστροφικές συνέπειες στην κοινωνικοοικονομική ζωή και ευημερία των κρατών παγκοσμίως. Παρουσιάζεται το ιστορικό της, το πώς εξελίχθηκε και συνεχίζει να εξελίσσεται, εστιάζοντας στην Ελλάδα και τις επιπτώσεις που προκάλεσε και προκαλεί η εξάπλωση του ιού στο εσωτερικό της χώρας. Ο Τουρισμός

αποτελεί έναν από τους κλάδους που έχουν πληγεί περισσότερο με απώλειες να είναι ανυπολόγιστες. Η πανδημία αποτελεί γεγονός του εξωτερικού περιβάλλοντος το οποίο δε θα μπορούσε να προβλεφθεί.

Τέλος, η μελέτη καταλήγει με το έκτο κεφάλαιο, που αποτελεί και το ποσοτικό μέρος της. Με τη βοήθεια του στατιστικού πακέτου Statgraphics XV, γίνεται προσπάθεια πρόβλεψης των αφίξεων των Ιταλών Τουριστών στην Ελλάδα και το πώς θα εξελιχθούν το έτος 2019. Ως δεδομένα, χρησιμοποιήθηκαν οι αφίξεις των Ιταλών στη χώρα μας για το χρονικό διάστημα 2008-2018. Στοιχεία που αντλήθηκαν από τα επίσημα στατιστικά που καταγράφηκαν από την Τράπεζα της Ελλάδας και τη Εθνική Στατιστική Υπηρεσία. Κλείνοντας, το κεφάλαιο και παράλληλα την παρούσα Διπλωματική Εργασία παρουσιάζονται τα συμπεράσματα τα οποία αναδύθηκαν από τη συγκεκριμένη μελέτη, αλλά και προτάσεις τουριστικής πολιτικής με σκοπό τη βελτίωση, την ανάπτυξη, την εξέλιξη και τη διεύρυνση του Ελληνικού Τουριστικού Προϊόντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ

1.1 Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ

Ο τουρισμός αποτελεί δραστηριότητα που σχετίζεται με πολλούς κλάδους της οικονομίας. Απαιτεί τη συμβολή οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και περιβαλλοντικών δεδομένων και γι' αυτό περιγράφεται ως εξαιρετικά πολύπλευρος τομέας.

Το φαινόμενο του τουρισμού παρουσιάζει επίμονες και σοβαρές δυσκολίες για τους μελετητές του. Ο άυλος χαρακτήρας της τουριστικής βιομηχανίας καθιστά δύσκολη την εκτίμηση του αντίκτυπού της στην οικονομία ,σε αντίθεση με άλλους κλάδους της οικονομίας. Ωστόσο, οι βασικοί ορισμοί του τουρισμού σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού(WTO,1994) είναι οι εξής:

1.Ο τουρισμός περιλαμβάνει<<τις δραστηριότητες των ατόμων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε περιοχές εκτός του συνηθισμένου περιβάλλοντός τους για χρονικό διάστημα μικρότερο του ενός συνεχόμενου έτους, για αναψυχή, επαγγελματικούς ή άλλους λόγους>>.

2.Αυτός ο γενικός ορισμός καθιστά δυνατό τον εντοπισμό της τουριστικής δραστηριότητας τόσο σε εγχώριο όσο και σε διεθνές επίπεδο. Η λέξη <<τουρισμός>> αναφέρεται σε όλες τις δραστηριότητες των ταξιδιωτών και περιλαμβάνει τους <<τουρίστες>>(επισκέπτες που διανυκτερεύουν στον προορισμό τους),αλλά και τους <<εκδρομείς>>(επισκέπτες ημέρας).

Το 1941 οι καθηγητές Hunziker και Krapf του Πανεπιστημίου της Βέρνης υποστήριξαν ότι ο τουρισμός είναι οι σχέσεις που θα προκύψουν μέσα από το ταξίδι σε έναν προορισμό μη μόνιμων κατοίκων του.

Η Επιτροπή Εμπειρογνομώνων της Κοινωνίας των Εθνών, το 1937, πρότεινε στις χώρες τον ορισμό που παρουσίαζε τον κάθε τουρίστα ως ένα άτομο που ταξιδεύει για ένα χρονικό διάστημα σε μία διαφορετική από τη δική του χώρα.

Το 1963, η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για Διεθνή Ταξίδια και Τουρισμό, που έλαβε χώρα στη Ρώμη ,αποφάσισε ο όρος επισκέπτης να περιγράφει κάθε άτομο που ταξιδεύει σε μία διαφορετική από την οποία διαμένει χώρα, για οποιοδήποτε λόγο εκτός από την άσκηση επαγγέλματος για το οποίο έχει να λάβει αμοιβή.

Έτσι, ο συγκεκριμένος ορισμός καλύπτει δύο κατηγορίες επισκεπτών:

Τους Τουρίτες: άτομα που ταξιδεύουν σε μία χώρα για τουλάχιστον 24 ώρες, είτε για διακοπές, είτε για επαγγελματικούς, θρησκευτικούς, αθλητικούς λόγους ή επίσης για λόγους υγείας.

Τους Εκδρομείς: άτομα που επισκέπτονται μία χώρα και διαμένουν σε αυτήν για χρονικό διάστημα λιγότερο των 24 ώρων. (Π.χ επισκέπτες που έρχονται και φεύγουν χωρίς διανυκτέρευση, επιβάτες κρουαζιερόπλοιων ή πληρώματα αεροπλάνων και πλοίων.

Όμως, είναι γεγονός, πως οι παραπάνω ορισμοί δεν εμπεριέχουν την έννοια του εσωτερικού τουρισμού. Το θέμα αυτό, δηλαδή, η αποδοχή ενός ορισμού για τον εσωτερικό τουρισμό συζητήθηκε τελευταία φορά το 1980 στην Μανίλα των Φιλιππίνων από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, χωρίς ωστόσο θετικό αποτέλεσμα.

Στις μέρες μας, κάποιες χώρες έχουν ασχοληθεί με το συγκεκριμένο ζήτημα από το οποίο προκύπτουν ορισμένες διακρίσεις της έννοιας του Τουρισμού.

Αυτές είναι οι εξής:

Εγχώριος τουρισμός : (Domestic Tourism) ο τουρισμός των κατοίκων μίας χώρας όταν ταξιδεύουν μόνο εντός αυτής (πχ. ένας Αθηναίος πηγαίνει στην Τρίπολη).

Εξερχόμενος τουρισμός : (Outbound Tourism) αφορά στους μόνιμους κατοίκους μίας χώρας οι οποίοι ταξιδεύουν σε μία άλλη χώρα (πχ. ένας Έλληνας που ταξιδεύει στη Γαλλία).

Εισερχόμενος τουρισμός : (Inbound Tourism) ο τουρισμός των αλλοδαπών οι οποίοι ταξιδεύουν σε δεδομένη χώρα (πχ. ένας Γάλλος που ταξιδεύει στην Ελλάδα).

Διεθνής τουρισμός : (International Tourism) το σύνολο του εισερχόμενου και του εξερχόμενου τουρισμού.

Εσωτερικός τουρισμός : (Internal Tourism) το σύνολο του εγχώριου και του εισερχόμενου τουρισμού.

Εθνικός τουρισμός : (National Tourism) το σύνολο του εγχώριου και του εξερχόμενου τουρισμού.

Προκειμένου να πραγματοποιηθεί η μελέτη του φαινομένου του τουρισμού είναι απαραίτητη η κατανόηση ορισμένων βασικών εννοιών του. Πέρα από τον μαζικό τουρισμό που χαρακτηρίζεται ως ο πιο διαδεδομένος και ο πιο πολυπληθής, υπάρχουν και οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Με στόχο την αποτελεσματικότερη ικανοποίηση των διαφορετικών και ποικίλων απαιτητικών αναγκών του κάθε ατόμου τείνουμε να τμηματοποιούμε την τουριστική αγορά. Τα επικρατέστερα και πιο διαδεδομένα είδη εναλλακτικού

τουρισμού είναι: ο τουρισμός των τριών “s” (sun, sea, sand), ο πολιτιστικός τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο οικολογικός τουρισμός, ο επαγγελματικός τουρισμός, ο τουρισμός περιπέτειας κ.ά. (Ακριβός, Σαλεσιώτης, 2007)

Με τη σύγχρονη του μορφή ο τουρισμός αποτελεί ένα οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο, η ανάπτυξη του οποίου μετά το τέλος των εχθροπραξιών του Β' Παγκόσμιου Πολέμου έχει προσελκύσει ολοένα και περισσότερο το ενδιαφέρον τόσο των αναπτυγμένων χωρών, όσο και των αναπτυσσομένων.

Αν και ο τουρισμός σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να αποτελέσει πανάκεια για την αντιμετώπιση όλων των οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων των χωρών που επιχειρούν να τον αναπτύξουν, έχει αποδειχτεί ότι κάτω από προϋποθέσεις μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην οικονομική τους ανάπτυξη ή και μεγέθυνση.

Οι παράγοντες εκείνοι που συνέβαλαν καθοριστικά σε αυτό ήταν κατά κύριο λόγο η αύξηση του εισοδήματος των ανθρώπων, ο περισσότερος ελεύθερος χρόνος στη διάθεση τους για διακοπές και ξεκούραση, η ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη στα μέσα μαζικής μεταφοράς και ιδιαίτερα στα αεροπλάνα και τέλος η ευκολότερη είσοδος-έξοδος στις χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών.

Η εντυπωσιακή εξέλιξη των μεταφορικών μέσων, συνέβαλε τα μέγιστα στο να αυξηθεί διεθνείς τουρισμός, καθώς με το πέρασμα του χρόνου όλο και περισσότεροι άνθρωποι επισκέπτονται πιο απομακρυσμένους τουριστικούς προορισμούς.

Η εξέλιξη του τουρισμού σε μια δυναμικά αναπτυσσόμενη βιομηχανία, όσο και η τρέχουσα οικονομική σημασία του δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται χωριστά, αλλά στο πλαίσιο του αυξανόμενου ενδιαφέροντος για τον τριτογενή τομέα, δηλαδή του τομέα των υπηρεσιών της οικονομικής δραστηριότητας μιας χώρας.

1.2 ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο τουρισμός αποτελεί μια από τις πιο διαδεδομένες και σημαντικότερες δραστηριότητες αναψυχής, ιδιαίτερος στον δυτικό κόσμο. Παράλληλα, αποτελεί μια πολύ ανεπτυγμένη βιομηχανία με πολλαπλά έσοδα για τις τουριστικές χώρες.

Ο τουρισμός τα τελευταία χρόνια τείνει να εξελιχθεί σε ιδιαίτερα έντονο ανταγωνιστικό κλάδο της οικονομίας, δημιουργώντας έτσι το ενδιαφέρον για την εμπειριστατωμένη μελέτη του.

Καθώς το άμεσο και το έμμεσο εξωτερικό περιβάλλον μεταβάλλεται σε συνδυασμό με τις ραγδαίες οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις που επιδρούν στον τουριστικό τομέα, δημιουργούνται περαιτέρω ευκαιρίες για προβολή του τουριστικού προϊόντος αλλά και για νέες επενδυτικές πολιτικές.

Ο τουρισμός έχει χαρακτηριστεί από την παγκόσμια κοινότητα ως η «λευκή» βιομηχανία και αποτελεί μία οργανωμένη επιχειρηματική δραστηριότητα.

Το επίκεντρο αυτής της επιχειρηματικής δραστηριότητας είναι η παροχή υπηρεσιών με χρηματικό αντάλλαγμα. Γεγονός που καθιστά τον τουρισμό σημαντικό παράγοντα για την οικονομική εξέλιξη και ισχυροποίηση των κρατών παγκοσμίως.

Η τουριστική υπηρεσία δεν καθορίζεται μόνο από τη ζήτηση. Συνδέεται άμεσα τόσο με τον ανθρώπινο παράγοντα όσο και με τις τουριστικές υποδομές. Σε αυτές συγκαταλέγονται τουριστικά γραφεία, ξενοδοχεία και μεταφορές. Το μάρκετινγκ των τουριστικών υπηρεσιών προωθείται από μεμονωμένες ενέργειες ιδιωτών, από τον Ε.Ο.Τ, τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (UNWTO) ακόμα και από τους ίδιους τους επισκέπτες που μένουν ευχαριστημένοι από τη διαμονή τους στην Ελλάδα (Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού).

Μελετώντας τα στοιχεία και όπως διαφαίνεται στον παρακάτω πίνακα συγκριτικά με τα έτη 2000 και 2010 παρουσιάζεται αυξητική τάση στο σύνολο των διεθνών τουριστικών αφίξεων.

Το ότι η βιομηχανία του τουρισμού στην εποχή μας έχει φτάσει στο σημείο να ισούται ή ακόμα και να ξεπερνά τις εξαγωγές πετρελαίου, φαγητού αλλά και αυτοκινήτων δείχνει τη σημαντικότητά της για την ύπαρξη και την εδραίωση των κρατών στην παγκόσμια οικονομία. Ακόμα, έχει εξελιχθεί ως παράγοντας καίριας θέσης στο διεθνές εμπόριο αντιπροσωπεύοντας κύρια πηγή εσόδων για πολλές αναπτυσσόμενες οικονομίες.

Η παγκόσμια αυτή τάση στις εμπορικές και μη χώρες συνοδεύτηκε από ποικίλα πλεονεκτήματα σε σχετιζόμενους κλάδους, από τον κατασκευαστικό έως τον γεωργικό ή τις

τηλεπικοινωνίες, ενώ αξίζει να σημειωθεί και η συμβολή του στην οικονομία και εν γένει στην ευημερία που εξαρτώνται άμεσα από τη ποιότητα και το εισόδημα της τουριστικής πρακτικής.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, ο τουρισμός παρουσιάζει ραγδαία αύξηση. Το 2018 ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού ανακοίνωσε ότι οι διεθνείς τουριστικές αφίξεις ανήλθαν στα 1,4 δις, που αντιπροσωπεύει τον μεγαλύτερο αριθμό όλων των εποχών.

Το συγκεκριμένο νούμερο των αφίξεων είναι κατά 6% μεγαλύτερο από το 2017. Αυτό δεν σημαίνει πως 1,4 δις. άνθρωποι ταξίδεψαν στο εξωτερικό για διακοπές, καθώς αρκετοί πραγματοποίησαν πάνω από ένα ταξίδι τον χρόνο.

Όμως ο αριθμός δείχνει με τον πλέον χαρακτηριστικό τρόπο τη σημαντικότητα του τουρισμού στην παγκόσμια οικονομία. Η χρηματική αξία του τουρισμού αποτιμάται σε περίπου 1,7 τρισ. δολάρια, το 2% του παγκόσμιου ΑΕΠ.

Ακόμα και για τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού αυτή η ραγδαία ανάπτυξη ήταν μη αναμενόμενη. Αξίζει να αναφερθεί εδώ πως το 1950 υπήρχαν μόνο 25 εκατομμύρια διεθνείς τουρίστες παγκοσμίως. Το 1970 το αντίστοιχο νούμερο ήταν 166 εκατομμύρια και το 1990 435 εκατομμύρια.

Όπως υποστηρίζει ο, επίκουρος καθηγητής των οικονομικών στο UCL Nikodem Szumilo, βαρυσήμαντο ρόλο στην ανάπτυξη και εξέλιξη της τουριστικής βιομηχανίας παίζει η επέκταση των ψηφιακών υπηρεσιών, που επιτρέπουν να διαβάσει κανείς κριτικές στο Ίντερνετ ή να κάνει διαδικτυακές κρατήσεις για δωμάτια και εισιτήρια σε πολύ χαμηλότερες τιμές σε σχέση με το παρελθόν. (The Impossible Works Team, 2019)

Πίνακας 1: Προβλέψεις εξέλιξης διεθνών τουριστικών αφίξεων

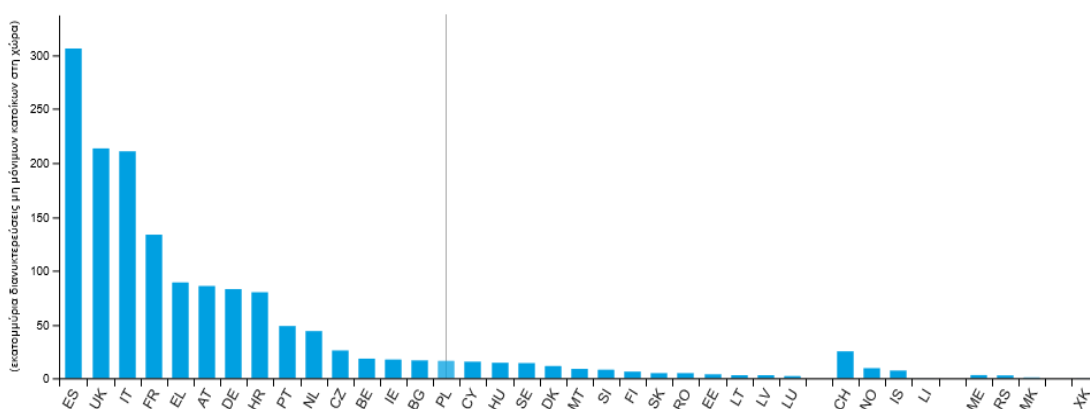
ΠΕΡΙΟΧΗ	2000	2010	2020
ΑΦΡΙΚΗ	27,4	47	77,3
ΑΜΕΡΙΚΗ	130,2	190,4	282,3
Α.ΑΣΙΑ	92,9	195,2	397,2
ΕΥΡΩΠΗ	393,4	527,3	717
Μ.ΑΝΑΤΟΛΗ	18,3	35,9	68,5
Ν.ΑΣΙΑ	5,5	10,6	18,8
ΣΥΝΟΛΟ	667,7	1.006,40	1.561,10

Πηγή:W.T.O

Όσον αφορά τώρα την Ευρωπαϊκή Ένωση, ο τουρισμός παίζει σημαντικό ρόλο λόγω των θέσεων εργασίας που δημιουργεί, καθώς και για τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές συνέπειές του.

Σε όλη την ΕΕ, οι τέσσερις πιο δημοφιλείς προορισμοί για τους μη μόνιμους κατοίκους ήταν η Ισπανία(306 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις), το Ηνωμένο Βασίλειο (213 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις, εκτίμηση με βάση τα μηνιαία στοιχεία του 2017), η Ιταλία (211 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις) και η Γαλλία (133 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις), προορισμοί οι οποίοι, μαζί, αντιπροσώπευαν περισσότερο από το ήμισυ (57,6 %) του συνόλου των διανυκτερεύσεων μη μόνιμων κατοίκων στην ΕΕ των 28. Οι λιγότερο συνήθεις προορισμοί ήταν το Λουξεμβούργο και η Λετονία· η επίδραση του μεγέθους των εν λόγω κρατών μελών θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την ερμηνεία των στοιχείων αυτών.

Στο παρακάτω γράφημα αποτυπώνεται το σύνολο των διανυκτερεύσεων των τουριστών για κάθε μία χώρα στην ΕΕ το 2017 και η θέση που αυτή καταλαμβάνει στην κατάταξη των ευρωπαϊκών κρατών-μελών.

- Το σύνολο για την Ευρωπαϊκή Ένωση ανέρχεται σε 1 497,8 εκατ. = 1,4978 δισ. ευρώ.
- Ηνωμένο Βασίλειο, Ιρλανδία, Ελβετία, Νορβηγία, Ισλανδία, Μαυροβούνιο, Σερβία και Κοσσυφοπέδιο (¹): εκτίμηση βάσει μηνιαίων στοιχείων.
- Η ονομασία αυτή δεν προδικάζει τις θέσεις ως προς το καθεστώς και είναι σύμφωνη με την απόφαση 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και τη

γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου για τη διακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου.

Πηγή: Eurostat

Όπως φαίνεται από τον παρακάτω πίνακα η Γερμανία σημείωσε το υψηλότερο επίπεδο δαπανών για τον διεθνή τουρισμό, ύψους 78,8 δισ. ευρώ το 2017, και ακολούθησαν το Ηνωμένο Βασίλειο (63,2 δισ. ευρώ) και η Γαλλία (36,7 δισ. ευρώ).

Η Ισπανία ήταν αυτή με το υψηλότερο επίπεδο καθαρών εσόδων από ταξίδια το 2017 (40,6 δισ. ευρώ), ενώ στη Γερμανία σημειώθηκε το μεγαλύτερο έλλειμμα (-43,6 δισ. ευρώ).

Πίνακας 2: Τουριστικές Δαπάνες και Τουριστικά Έσοδα κρατών-μελών ΕΕ για το 2012-2017

	ΕΣΟΔΑ(εκατ.)		ΕΞΟΔΑ(εκατ.)		Κ.Ε2017
	2012	2017	2012	2017	
ΕΥ-28	107,491	136,912	92,831	106,047	30,865
Βέλγιο	9,743	11,052	15,768	18,320	-7,268
Βουλγαρία	2,739	3,589	721	1,494	2,095
Τσεχία	5,804	6,161	3,483	4,823	1,338
Δανία	5,091	7,065	7,593	8,664	-1,599
Γερμανία	29,683	35,251	65,105	78,839	-43,588
Εσθονία	1,005	1,443	620	1,106	337
Ιρλανδία	3,022	4,972	4,609	5,814	-842
Ελλάδα	10,444	14,630	1,844	1,905	12,725
Ισπανία	45,269	60,294	12,012	19,730	40,564
Γαλλία	51,894	53,715	31,095	36,671	17,044
Κροατία	6,861	9,477	722	1,201	8,276
Ιταλία	32,055	39,156	20,512	24,557	14,599
Κύπρος	2,023	2,769	1,005	1,167	1,602
Ην.Βασίλειο	-	45,277	-	63,247	-17,970
Λετονία	581	838	530	639	199
Λιθουανία	1,029	1,169	721	984	185

Λουξεμβούργο	3,814	4,029	2,333	2,646	1,383
Ουγγαρία	3,950	5,485	1,473	2,177	3,308
Μάλτα	989	1,528	265	414	1,114
Ολλανδία	9,569	14,618	15,393	17,293	-2,675
Αυστρία	14,706	18,111	7,825	9,454	8,657
Πολωνία	8,569	11,279	6,843	7,818	3,460
Πορτογαλία	8,606	15,154	2,946	4,293	10,861
Ρουμανία	1,142	2,236	1,428	3,075	-839
Σλοβενία	2,008	2,434	730	882	1,552
Σλοβακία	1,789	2,588	1,666	2,125	463
Φινλανδία	3,024	3,001	3,808	4,943	-1,942
Σουηδία	7,889	12,549	10,873	15,106	-2,557

Πηγή: Eurostat

1.3 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Είναι γεγονός πως ο τουρισμό παίζει πολύ σημαντικό ρόλο τόσο στην οικονομία όσο και σε άλλους κοινωνικοπολιτικούς τομείς σε ένα κράτος. Τα τελευταία χρόνια, τα κράτη έχουν αρχίσει να επενδύουν όλο και περισσότερο στον τομέα του τουρισμού τους, με σκοπό τη, ανάπτυξη και διεύρυνσή του.

Η ανάπτυξη του τουρισμού σε μία χώρα εξαρτάται από διάφορους παράγοντες που τον επηρεάζουν. Εμβαθύνοντας στο κομμάτι αυτό διαπιστώνει τη μεγάλη σημασία της ποιότητας των τουριστικών υπηρεσιών που προσφέρει ένα κράτος στους τουρίστες του. Η ποιότητα αυτή έχει να κάνει τόσο με τις τουριστικές επιχειρήσεις οι οποίες όλο και εξελίσσονται και βελτιώνονται με στόχο την καλύτερη παροχή υπηρεσιών, όσο και με τους ίδιους τους εργαζόμενους στον κλάδο που συνεχώς εκπαιδεύονται και βελτιώνουν και αυτοί με τη σειρά τους τις γνώσεις τους και τις ικανότητες ώστε να είναι έτοιμοι να αναλάβουν την εξυπηρέτηση των απαιτητικών πλέον πελατών τους.

Σήμερα, ο ανταγωνισμός που υπάρχει στην τουριστική βιομηχανία λόγω της υπερπροσφοράς των υπηρεσιών, από την οποία πηγάζει και η δυνατότητα των τουριστών να επιλέγουν και να έχουν περισσότερες απαιτήσεις, έχει αναγκάσει τις τουριστικές επιχειρήσεις να επαναπροσδιορίσουν τις στρατηγικές τους και να παρέχουν υπηρεσίες ποιότητας.

Ο κάθε τουρίστας λοιπόν, για τις υπηρεσίες που απολαμβάνει καταβάλλει μία οικονομική αξία. Εάν η αξία αυτή που καταβάλλει δεν είναι ανάλογη του βαθμού ικανοποίησης και των προσδοκιών του τότε δημιουργείται απογοήτευση.

Ο πελάτης-τουρίστας αξιολογεί τις υπηρεσίες που του προσφέρονται κάθε φορά με βάση κάποια κριτήρια ποιότητας. Τα κριτήρια αυτά έχουν να κάνουν με τις εγκαταστάσεις, το χώρο, τους εργαζόμενους, την ικανότητα της επιχείρησης να είναι συνεπής και αξιόπιστη, την άμεση εξυπηρέτηση, τον επαγγελματισμό, την ασφάλεια. Πολύ σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της συνολικής γνώμης των τουριστών για μία επιχείρηση παίζει επίσης η εμπιστοσύνη προς την επιχείρηση, η επικοινωνία καθώς και η ενσυναίσθηση του προσωπικού, δηλαδή η ικανότητά τους να μπαίνουν στη θέση των πελατών και να αναγνωρίζουν και να καταλαβαίνουν τις ανάγκες του. (V.A. Zeithaml, 1990) (C. Gronroos, 1988)

Η κάθε τουριστική επιχείρηση επομένως στοχεύει στην ικανοποίηση των πελατών της. Οι πελάτες με τη σειρά τους όπως ειπώθηκε και παραπάνω αξιολογούν την ποιότητα των υπηρεσιών ανάλογα με το βαθμό ικανοποίησής τους.

Έτσι, ο βαθμός ικανοποίησης του τουρίστα βασίζεται στο επίπεδο των αναγκών που του ικανοποιεί η εκάστοτε επιχείρηση, γεγονός που θα καθορίσει και την ανάπτυξη αισθημάτων αφοσίωσης προς αυτήν (Chytiris, 1988). Όταν οι επιχειρήσεις γνωρίζουν τις ανάγκες των τουριστών τους και το πώς αυτοί αξιολογούν τις υπηρεσίες που τους προσφέρονται, είναι σε θέση να ασχοληθούν και να εστιάσουν στα χαρακτηριστικά τα οποία δημιουργούν υψηλή ικανοποίηση. (Gustafsson, Ekdahl & Edvardsson, 1999).

Για το σκοπό αυτό, πολλές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν το υπόδειγμα του Kano, που παρόλο της κριτικής που του έχει ασκηθεί ως προς την απόλυτη ορθότητα και αξιοπιστία του, παραμένει σημαντικό εργαλείο καθώς βοηθά στην κατηγοριοποίηση των χαρακτηριστικών των υπηρεσιών και των προϊόντων, ανάλογα με το πόσο ικανοποιούν τις ανάγκες των πελατών (Kano, 1984).

Σύμφωνα πάντα με το υπόδειγμα αυτό τα χαρακτηριστικά χωρίζονται στις παρακάτω κατηγορίες:

- Τα βασικά χαρακτηριστικά τα οποία έχουν να κάνουν με την ικανοποίηση βασικών αναγκών
- Τα προσδοκώμενα χαρακτηριστικά όπου όσο περισσότερα είναι τόσο πιο μεγάλη είναι η ικανοποίηση
- Τα ελκυστικά χαρακτηριστικά, τα οποία αφορούν εκπλήξεις και δημιουργούν μεγάλη ικανοποίηση γιατί αναφέρονται σε κάτι μη αναμενόμενο από τον πελάτη
- Τα αδιάφορα για τα οποία οι τουρίστες δεν δείχνουν να ενδιαφέρονται

- Τα χαρακτηριστικά ανάστροφης ποιότητας, η ύπαρξη των οποίων οδηγεί σε μεγάλη δυσαρέσκεια.

Λαμβάνοντας υπόψη μία τουριστική επιχείρηση τα παραπάνω, καλείται να δημιουργήσει και να ακολουθήσει στρατηγική, η οποία θα αποτελέσει το δρόμο ώστε να πετύχει η επιχείρηση το στόχο της, που δεν είναι άλλος από την ικανοποίηση των τουριστών-πελατών και κατ' επέκταση να πετύχει τη μεγιστοποίηση του κέρδους της.

Σήμερα, λόγω του έντονου ανταγωνισμού και της ραγδαίας εξέλιξης της τεχνολογίας θεωρείται δεδομένο ότι μία επιχείρηση παροχής τουριστικών υπηρεσιών δεν θα υστερεί στο τεχνικό μέρος της ποιότητας, όπως για παράδειγμα εγκαταστάσεις, εξοπλισμό, χώρους κτλ.

Έτσι οι άνθρωποι που ασχολούνται με τον κλάδο του τουρισμού έχουν ρίξει το βάρος τους στη λειτουργική διάσταση της υπηρεσίας, με το πώς παρέχεται η υπηρεσία. Η στρατηγική επομένως της τουριστικής επιχείρησης σκοπεύει στη δημιουργία ενός εργασιακού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο το προσωπικό να μπορεί και να θέλει να προσφέρει ποιοτικές υπηρεσίες. Το γεγονός αυτό απαιτεί την περαιτέρω ανάπτυξη κατάλληλων πολιτικών και κανόνων με γνώμονα την καλύτερη εξυπηρέτηση.(B.W Whitaker Shimko,1994)

1.4 Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ

Ο Τουρισμός αποτελούσε πάντα έναν από τους σημαντικότερους τομείς του Ελληνικού Κράτους. Η Ελλάδα προσφέρεται ως ένας προορισμός που ενδείκνυται για καλοκαιρινές και χειμερινές διακοπές αλλά και για οικολογικό τουρισμό υψηλής ποιότητας.

Υπάρχουν διάφορα επίπεδα δραστηριοτήτων όπου ο εκάστοτε επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να κινηθεί, όπως για παράδειγμα , αρχαιολογικούς χώρους , θάλασσα και παραλίες , επισκέψεις σε ορεινά τοπία, πεζοπορίες στην άγρια φύση στα Εθνικά Πάρκα αλλά και να λάβει μέρος σε αθλητικές δραστηριότητες(σπορ).

Η πολιτιστική κληρονομιά, η μεγάλη ακτογραμμή και το φυσικό κάλλος προσφέρουν στην Ελλάδα αρκετά και βαρυσήμαντα συγκριτικά φυσικά πλεονεκτήματα, γεγονός που την καθιστά μεταξύ των κυριότερων τουριστικών προορισμών παγκοσμίως. Το βασικό χαρακτηριστικό του ελληνικού τουριστικού προϊόντος είναι ο γεωγραφικός προσδιορισμός της ζήτησης από το εξωτερικό, καθώς στο σύνολό της σχεδόν προέρχεται από την Ευρωπαϊκή ήπειρο.(Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών)

Ο Ελληνικός Τουρισμός όπως παρουσιάζεται παρακάτω έχει κάποια χαρακτηριστικά τα οποία διαμορφώνουν και την αντίληψη των τουριστών που επισκέπτονται τη χώρα.

Κύρια χαρακτηριστικά του ελληνικού τουρισμού αποτελούν:

- Το μοντέλο των 3S (sea, sun, sand): Υπάρχει υπερβολική εξάρτηση από το πρότυπο του μαζικού τουρισμού με συνακόλουθη υποβάθμιση του τουριστικού προορισμού και εξάντληση του κύκλου ζωής του τουριστικού προορισμού.
- Η Τουριστική μονοκαλλιέργεια σε νησιωτικές και παράκτιες περιοχές.
- Ο κορεσμός και η υπερπροσφορά στον τομέα των καταλυμάτων. Με περίπου 1.250.000 καταγεγραμμένα τουριστικά καταλύματα η Ελλάδα κατέχει την 4η θέση παγκοσμίως ως προς τον αριθμό κλινών σε σχέση με τον πληθυσμό της.
- Το μεγάλο ποσοστό επιχειρήσεων μικρού μεγέθους, κυρίως ενοικιαζόμενα δωμάτια και μικρές ξενοδοχειακές μονάδες.
- Και τέλος ο έντονος εποχικός τουρισμός καθώς υπάρχει ένταση τους θερινούς μήνες και υπολειτουργία τους υπόλοιπους. Το γεγονός της εποχικότητας αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού, και ο περιορισμός της απασχολεί ιδιαίτερα την κυβέρνηση και όλους τους εμπλεκόμενους τουριστικούς φορείς. Το φαινόμενο αυτό θα αναλυθεί εκτενέστερα παρακάτω.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω το φαινόμενο του έντονου εποχικού τουρισμού αποτελεί ένα από τα κυριότερα χαρακτηριστικά του ελληνικού τουριστικού προϊόντος αλλά και ένα ζήτημα που ο κλάδος καλείται να αντιμετωπίσει. Παρότι ο τουρισμός χαρακτηρίζεται ως ένας από τους πιο δυναμικούς κλάδους της ελληνικής οικονομίας, η τουριστική εποχικότητα θεωρείται μείζων πρόβλημα.

Τα κύρια αίτια που του φαινόμενο της εποχικότητας στον τουρισμό διακρίνονται στα εξής δύο: α) στα φυσικά αίτια, στα οποία περιλαμβάνεται κυρίως το κλίμα και τις καιρικές συνθήκες, και β) στα θεσμικά αίτια, τα οποία αναφέρονται σε θεσμούς, εθιμικούς ή νομοθετημένους, όπως, π.χ., η καθιερωμένη περίοδος σχολικών διακοπών, οι θρησκευτικές εορτές, ήθη και έθιμα, κλπ.

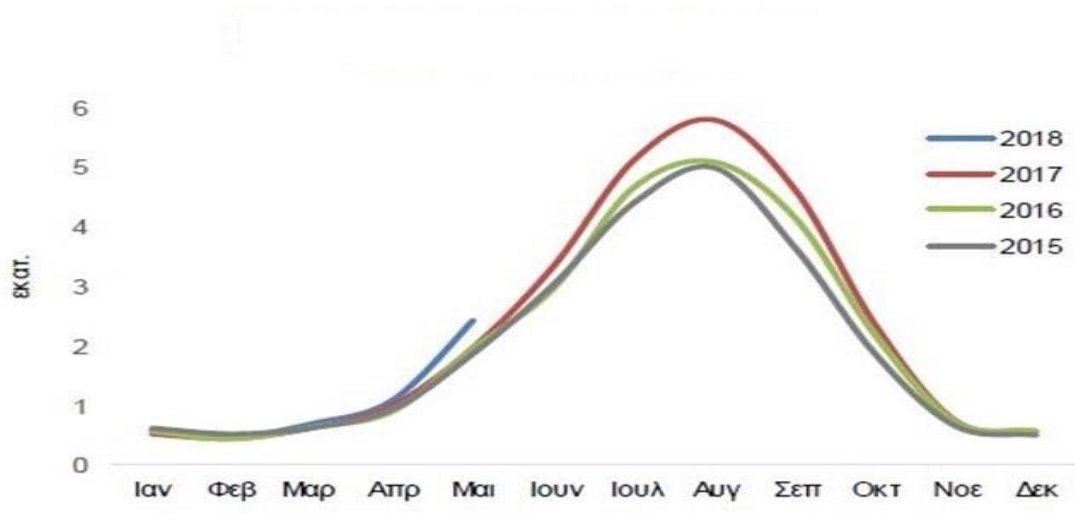
Τα φυσικά αίτια και οι κλιματολογικές συνθήκες που αποτελούν σημαντικό παράγοντα τουριστικής κίνησης, έχουν οδηγήσει την Ελλάδα να αναπτύξει ως τουριστικό μοντέλο το λεγόμενο “ήλιος και θάλασσα”.

Στην Ελλάδα το πρόβλημα δεν έχει αντιμετωπισθεί παρά τις προσπάθειες, που έχουν γίνει κατά καιρούς . Για την αντιμετώπισή του φαινομένου της εποχικότητας απαιτούνται μέτρα και πολιτικές.

Το μοντέλο <<ήλιος και θάλασσα>> το οποίο χαρακτηρίζει τον ελληνικό τουρισμό στην πλειονότητα των επισκέψεων, αποτέλεσε μια «αδυναμία» του τουρισμού, αφού ως οικονομική δραστηριότητα είναι προσανατολισμένη στην παροχή τουριστικών προϊόντων που δεν μπορούν να προσφερθούν παρά μόνο κατά τη διάρκεια των καλοκαιρινών μηνών, με αποτέλεσμα ο ελληνικός τουρισμός να χαρακτηρίζεται από έντονη εποχικότητα. Σχεδόν το 50% των τουριστών επισκέπτεται τη χώρα μας κατά το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου.

Αξίζει να σημειωθεί εδώ , πως η Ελλάδα είναι η χώρα με τη μεγαλύτερη εποχικότητα σε σχέση με τους κύριους ανταγωνιστές της.

Γράφημα 1:Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών στην Ελλάδα

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Σύμφωνα με το γράφημα , από τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, το οποίο δείχνει τις αφίξεις των τουριστών, βλέπουμε πως από το μήνα Μάιο αρχίζει να εκδηλώνεται η ένταση η οποία αυξάνεται τον Ιούνιο, κορυφώνεται το μήνα του Αύγουστο, διατηρείται σε μικρότερα αλλά ικανοποιητικά επίπεδα το μήνα Σεπτέμβριο, ενώ έπειτα υπάρχει σημαντική πτώση και υπολειτουργία.

Από την περιφερειακή διερεύνηση (με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, Ιούλιος-Δεκέμβριος 2013) προκύπτει ο παρακάτω πίνακας όπου δείχνει την εποχικότητα των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών ανά περιφέρεια.

Πίνακας 3 : Εποχικότητα Διανυκτερεύσεων Αλλοδαπών Τουριστών ανά Περιφέρεια (2013)

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	CR4		CR6	GINI
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	76,07%		87,00%	51,39%
Κεντρ. Μακεδονία	72,84%		86,10%	48,20%
Δυτ. Μακεδονία	79,82%		91,29%	55,66%
Ήπειρος	67,25%		81,27%	43,11%
Θεσσαλία	69,37%		83,77%	45,76%
Ιόνια Νησιά	85,31%		95,94%	61,39%
Δυτική Ελλάδα	64,17%		80,61%	40,55%
Στερεά Ελλάδα	62,70%		82,09%	39,71%
Πελοπόννησος	64,27%		81,90%	41,70%
Αττική	50,42%		71,66%	27,64%
Βόρειο Αιγαίο	65,92%		85,67%	43,84%
Νότιο Αιγαίο	78,82%		94,33%	55,78%
Κρήτη	76,20%		94,79%	54,14%
Σύνολο Επι-κράτειας	73,96%		89,56%	50,27%

Πηγή: ΤΤΕ (ΞΕΕ, TNS ICAP/QUANTOS SA)

Σύμφωνα λοιπόν με τα διαθέσιμα στοιχεία, προκύπτει ότι την μικρότερη εποχικότητα εμφανίζουν οι περιφέρειες Αττικής (27,64%), Στερεάς Ελλάδας(39,71%) και Δυτικής Ελλάδας(40,55%), ενώ την μεγαλύτερη τα Ιόνια Νησιά(61,39%) ,το Νότιο Αιγαίο(55,78%) ,η

Δυτική Μακεδονία(55,66%) και η Κρήτη(54,14%).Τέλος, το σύνολο της επικράτειας παρουσιάζει ποσοστό 50,27% εποχικότητα.

Όσον αφορά τις αφίξεις από το εξωτερικό, το 2018 ο αριθμός των τουριστών αυξήθηκε κατά 10,8% σύμφωνα με την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας και διαμορφώθηκε στα 30.122.800 άτομα. Όσον αφορά τους ταξιδιώτες από Γερμανία, Αγγλία, Γαλλία και Αμερική σημειώθηκε αύξηση και του ερχομού τους αλλά και στις εισπράξεις, με τα έσοδα να αγγίζουν τα 16.112.600.000 δισεκατομμύρια ευρώ.

Πίνακας 4: Αριθμός Αφίξεων τουριστών από το εξωτερικό

2018	30.122.800
2017	27.194.200
2016	24.799.300

Πηγή:ΣΕΤΕ

Σύμφωνα με το Σύνδεσμο Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) τα ελληνικά αεροδρόμια με τις περισσότερες αφίξεις αλλοδαπών τουριστών είναι της Αθήνας, του Ηρακλείου, της Ρόδου, της Θεσσαλονίκης και της Κέρκυρας. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται αναλυτικά.

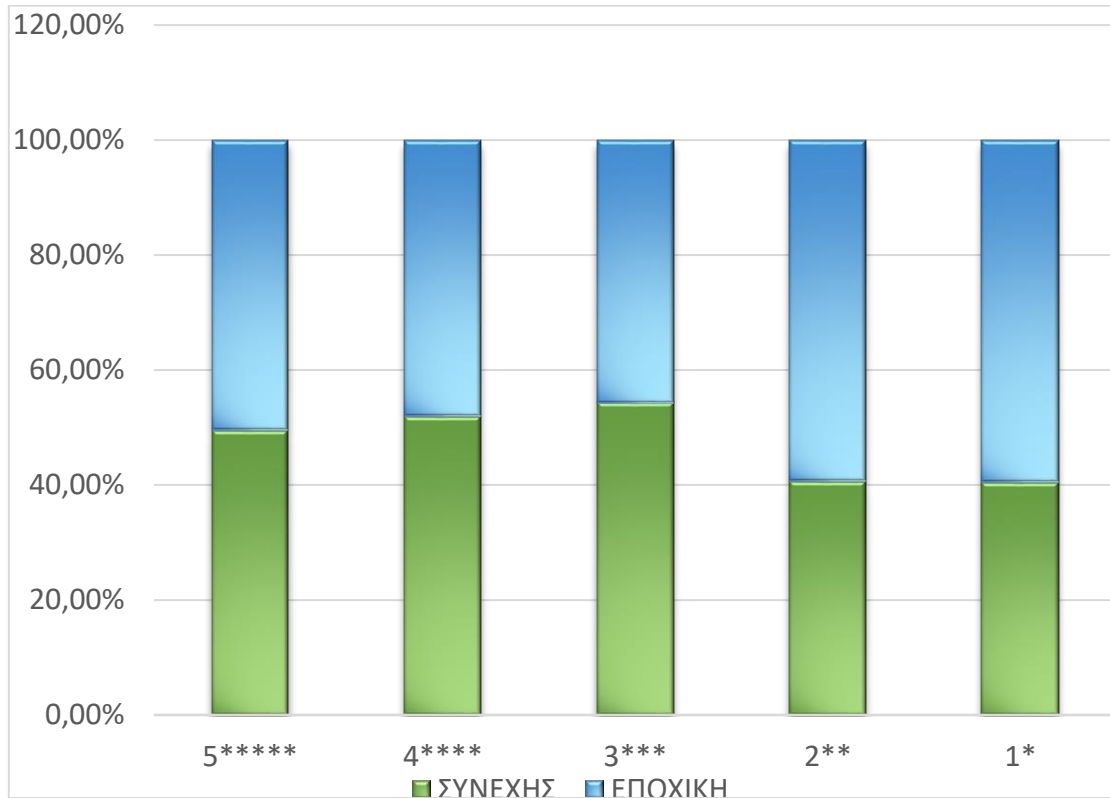
Πίνακας 5: Τα 5 αεροδρόμια με τις περισσότερες αφίξεις αλλοδαπών

ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΑ	ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ
Αθήνα	8.121.761
Ηράκλειο	3.319.392
Ρόδος	2.362.308
Θεσσαλονίκη	2.162.117
Κέρκυρα	1.509.219

Πηγή: ΣΕΤΕ

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η κατανομή ξενοδοχειακών καταλυμάτων με βάση τους μήνες λειτουργίας τους. Σύμφωνα με το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος το 2016 τα ξενοδοχεία που δουλεύουν σε συνεχή λειτουργία όλη την διάρκεια του έτους, ανέρχεται το ποσοστό τους στο 46,1% ενώ τα εποχιακά ξενοδοχεία κατέχουν το 53,9%. Διαχρονικά σταθερά κατέχουν το υψηλότερο ποσοστό στα συνεχούς λειτουργίας τα ξενοδοχεία των 3 αστέρων. Τα στοιχεία αυτά αποτυπώνονται και στο γράφημα που ακολουθεί.

Γράφημα 2: Κατανομή ξενοδοχειακών καταλυμάτων με βάση τους μήνες λειτουργίας τους, 2016

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος

Σε παγκόσμιο επίπεδο τώρα, παρά τα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί από την οικονομική κρίση, οι επιδόσεις του ελληνικού τουρισμού συνεχίζουν την ανοδική πορεία τους σε όρους εσόδων και αφίξεων τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό της χώρας. Όμως, η Ελλάδα δε συναγωνίζεται πλέον μόνο τουριστικούς προορισμούς όπως η Ιταλία και η Ισπανία. Τα τελευταία χρόνια έχουν αναπτυχθεί νέοι εναλλακτικοί προορισμοί, όπως η Τουρκία και η Κροατία, που προσφέρουν παρόμοιο τουριστικό προϊόν με την Ελλάδα (ήλιος και θάλασσα, γιώτινγκ, κρουαζιέρα, κ.ά.), διεκδικώντας μερίδιο από τις ίδιες τουριστικές αγορές που απευθύνεται και το ελληνικό τουριστικό προϊόν. Δηλαδή, απευθύνονται κυρίως σε τουρίστες από τις χώρες της Βόρειας Ευρώπης και προσπαθούν να προσελκύσουν μαζικό τουρισμό, που συνεχίζει να αποτελεί για την Ελλάδα, το μεγαλύτερο τμήμα τα τουριστικής πελατείας. Κύριο συγκριτικό πλεονέκτημα των ανταγωνιστών είναι το χαμηλό κόστος των παρεχόμενων υπηρεσιών και δευτερευόντως, η καλή ποιότητα των υπηρεσιών.

Όμως η Ελλάδα παρά τον ανταγωνισμό συνεχίζει να βρίσκεται ψηλά και να κατέχει πολύ ικανοποιητικές θέσεις σε διάφορες κατηγορίες στην παγκόσμια αγορά τουρισμού. Μία από τις κατηγορίες αυτές είναι και η θέση που κατέχει η Ελλάδα με βάση τα τουριστικά έσοδα για το 2017 όπως φαίνεται και στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 6: Τουριστικά Έσοδα 2017(Σε Δις Δολ.)

ΧΩΡΑ	ΠΟΣΟ
21.Νότια Κορέα	17,21
22.Ελβετία	15,937
23.Ελλάδα	14,618
24.Ολλανδία	14,054
25.Σαουδική Αραβία	10,13

Πηγή: www.naftemporiki.gr

Βλέπουμε ότι η Ελλάδα με βάση τα τουριστικά της έσοδα για το 2017 κατέχει την 23η θέση στην κατάταξη της παγκόσμιας αγοράς τουρισμού με 14,618 δις δολ. Αξίζει εδώ να επισημανθεί ότι πρώτη με διαφορά από το δεύτερο σε έσοδα είναι η Η.Π.Α. με 205,94 δις δολ., ακολουθεί η Ισπανία με 60,34 δις δολ., η Ταϊλάνδη με 49,87, η Κίνα με 44,43 και τέλος το τοπ πέντε κλείνει η Γαλλία με 42,48 δις δολ.

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω ,ο τουρισμός ενσωματώνει μία σημαντική πολιτιστική και οικονομική δυναμική, η οποία παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των κρατών και γι' αυτό το λόγο θα πρέπει να μελετάται με σαφή και οργανωμένο τρόπο , σύμφωνα με

τα εθνικά αναπτυξιακά σχέδια. Πρόκειται, για ένα ιδιαίτερο κλάδο των πολιτιστικών βιομηχανιών, από τον οποίο πηγάζουν πολλές ευκαιρίες για την ανάδειξη και αξιοποίηση πολιτιστικών αγαθών, με οφέλη τόσο οικονομικά όσο και πολιτιστικά.

Ο τουρισμός αποτελεί τομέα του οποίου η σχέση με τον πολιτισμό και τη διπλωματία δεν επικεντρώνεται αποκλειστικά στην χρησιμοποίηση πολιτιστικών στοιχείων για λόγους μόνο κερδοφορίας, αλλά και στην περεταίρω ανάπτυξη και αύξηση της παραγωγής πολιτιστικών αγαθών, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα τη διασφάλιση της βιωσιμότητας της εκάστοτε πολιτιστικής κληρονομιάς όχι μόνο για το παρόν αλλά και για το μέλλον. Η αλληλεπίδραση που δημιουργείται ανάμεσα στους τουρίστες, τον τοπικό πληθυσμό και όλους τους εμπλεκόμενους της τουριστικής ανάπτυξης, λειτουργεί καταλυτικά στην τοπική αναπαραγωγή και αναζωογόνηση σε πολιτιστικό και οικονομικό επίπεδο.

Επομένως, ο ρόλος του Τουρισμού στην οικοδόμηση της Εθνικής φήμης είναι ιδιαίτερα ισχυρός. Το φαινόμενο αυτό έχει οδηγήσει τα κράτη να διαμορφώσουν την πολιτική τους, ώστε να επέλθει η κατάλληλη προβολή τους ως τουριστικοί προορισμοί και να αναζητούν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που θα τα επιτρέψουν να διαφοροποιηθούν και να αξιοποιήσουν το τουριστικό τους ενδιαφέρον.

Σε αυτή την τάση των κρατών και στη συνεχή τους προσπάθεια για ανάπτυξη του τουριστικού τους προϊόντος, η Ελλάδα με την πολιτιστική και φυσική κληρονομιά που διαθέτει δε θα μπορούσε να αποτελεί εξαίρεση. Για το λόγο αυτό το Ελληνικό Κράτος εδώ και αρκετά χρόνια βασίζει κατά ένα μεγάλο ποσοστό την οικονομία και την κοινωνικοοικονομική του βιωσιμότητα και ανάπτυξη στον τομέα του Τουρισμού.

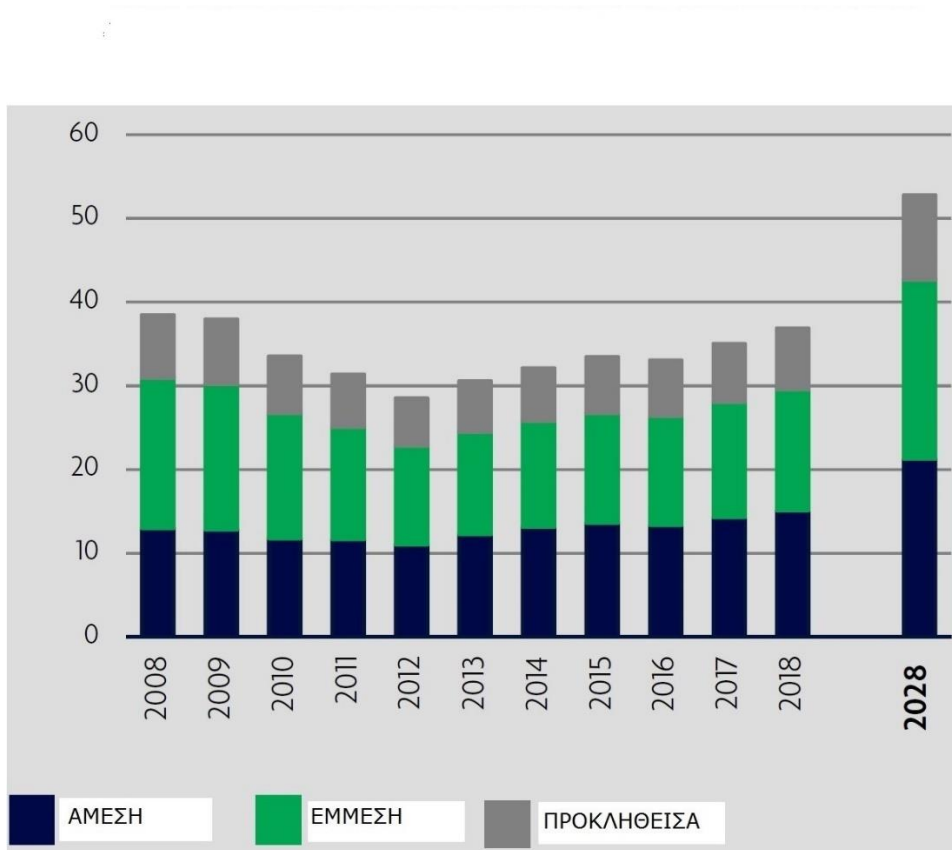
Η συμβολή του τουρισμού στην ελληνική οικονομία διαφαίνεται σε διάφορους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας. Η συνολική επίδραση του τουρισμού έχει μεγάλο αντίκτυπο και στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της χώρας.

Αξίζει να αναφερθεί πως το Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΙΝΣΕΤΕ), σύμφωνα με μελέτη που πραγματοποίησε υποστηρίζει ότι ο τουρισμός αποτελεί ανάχωμα στην ύφεση και ταυτόχρονα οδηγεί στη μείωση της ανεργίας καθώς η συνολική συνεισφορά του κλάδου στο ΑΕΠ της χώρας κυμαίνεται μεταξύ 22,6% και 27,3% στα 40,3 έως 48,5 δισ. Ευρώ.

Σύμφωνα με την ετήσια έκθεσή του για το 2018, το WTTC αναφέρει πως η συνολική συνεισφορά (άμεση και έμμεση) του τουρισμού στο ΑΕΠ της Ελλάδας έφτασε το 2017 στα 35 δισ. ευρώ και αντιπροσώπευε το 19,7% του ΑΕΠ της χώρας. Εκτιμά, μάλιστα, πως το 2018 η συμβολή του τουριστικού τομέα στο Ακαθάριστο Προϊόν της χώρας θα αυξηθεί κατά 5,3% ενώ προβλέπει πως θα συνεχίσει να αυξάνεται με ρυθμό 3,7% κάθε

χρόνο για την επόμενη δεκαετία, με αποτέλεσμα το 2028 να φτάσει στα επίπεδα των 52,8 δισ. ευρώ.

Γράφημα 3: Η Συνολική συμβολή του Τουρισμού στο ΑΕΠ της Ελλάδας

Πηγή: WTTC

Συγκεκριμένα, η άμεση συμβολή του τουρισμού το 2017 ανήλθε στα 14,3 δισ. ευρώ δηλαδή το 8% του ΑΕΠ. Όπως εκτιμά το WTTC, η συμμετοχή του τουρισμού στο ΑΕΠ της Ελλάδας θα αυξηθεί κατά 5,6% και άρα θα φτάσει στα 15,1 δισ. ευρώ το 2018. Αυτό αποτυπώνει την οικονομική δραστηριότητα που παράγουν βιομηχανίες όπως ξενοδοχεία, πρακτορεία ταξιδιών, αεροπορικές εταιρείες και άλλες μεταφορές επιβατών. Επισημαίνεται μάλιστα ότι θα συνεχίσει να ενισχύεται με ρυθμό 3,5% κάθε χρόνο, και έτσι το 2028 θα φθάσει τα 21,3 δισ. ευρώ, αντιπροσωπεύοντας το 9,1% του ΑΕΠ της χώρας.

Στην έκθεσή που δημοσίευσε πρόσφατα, η WTTC προβλέπει ότι η συμβολή του ελληνικού τουριστικού τομέα στο ΑΕΠ μέχρι το 2027 θα ανέλθει σε 54,7 δισεκατομμύρια ευρώ ή 23,8 τοις εκατό με ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 4,6 τοις εκατό.

Πίνακας 7: Η Θέση κάθε χώρας σύμφωνα με τον ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης της συνεισφοράς του Τουρισμού στο ΑΕΠ

	ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΑΕΠ	2017-2027 % (Ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης)
27	Αίγυπτος	6,1
85	Ελλάδα	4,6
87	Μάλτα	4,5
176	Πορτογαλία	1,9
178	Ισπανία	1,8
179	Γαλλία	1,8
182	Ιταλία	1,4

Πηγή: WTTC

Παράλληλα η ίδια έκθεση προβλέπει ότι ο αριθμός των διεθνών αφίξεων στην Ελλάδα θα φτάσει το επίπεδο των 40 εκατομμυρίων μέχρι το 2027. Από τη συνολική συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ, το 62,5% είναι από ξένες τουριστικές δαπάνες και το 37,5% από τον εσωτερικό τουρισμό, δηλαδή από τους Έλληνες ταξιδιώτες. Οι δαπάνες των Ελλήνων ταξιδιωτών αυξήθηκαν κατά 2,1 τοις εκατό το 2017. (GTP editing team, 2017)

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι εισπράξεις της Ελλάδας από τον Τουρισμό ανά έτος για το χρονικό διάστημα 2015-2019, όπως τις κατέγραψε η Τράπεζα της Ελλάδος.

Πίνακας 8: Εισπράξεις Ελλάδας από τον Τουρισμό 2015-2019

ΈΤΟΣ	ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ(ευρώ)
2015	14.125.800.000
2016	13.206.800.000
2017	14.630.000.000
2018	16.085.800.000
2019	18.178.800.000

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα η Ελλάδα το 2019 κατέγραψε το δικό της ρεκόρ εισπράξεων από τον τομέα του Τουρισμού σε σχέση με προηγούμενα έτη.

1.5 ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΟΤΙΜΟΥΝ ΟΙ ΙΤΑΛΟΙ

Η Ελλάδα αποτελεί τον κύριο ξένο προορισμό που επιλέγουν οι Ιταλοί για τις διακοπές τους. Οι σχέσεις της Ιταλίας με την Ελλάδα έχουν τις καταβολές τους από την αρχαιότητα. Η μεσογειακή κουλτούρα, οι κλιματικές συνθήκες αλλά και η κοντινή απόσταση μεταξύ των δύο χωρών συμβάλλουν στο γεγονός ότι οι Ιταλοί καταλαμβάνουν ένα από τα σημαντικότερα μερίδια στην πίτα του εισερχόμενου τουρισμού για την Ελλάδα.

Σύμφωνα με στοιχεία έρευνας της ιταλικής ένωσης καταναλωτών «Codacons» , σε ό,τι αφορά τους προορισμούς του εξωτερικού, προκύπτει ότι το 30% περίπου των Ιταλών θα επιλέξει την Ελλάδα, το 25% την Κροατία και το 20% την Ισπανία.(ΑΠΕ-ΜΠΕ,2017)

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα στοιχεία της εισερχόμενης κίνησης των Ιταλών Τουριστών στην Ελλάδα, όπως τα κατέγραψε η Τράπεζα της Ελλάδος.

Πίνακας 9: Αφίξεις Ιταλών Τουριστών στην Ελλάδα

ΈΤΟΣ	ΑΦΙΞΕΙΣ
2015	1.355.300
2016	1.387.000
2017	1.441.300
2018	1.667.200
2019	1.553.100

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Όπως αποτυπώνεται, παρατηρείται μία αύξηση των αφίξεων από το 2015 έως το 2018 για κάθε μία χρονιά, ενώ υπάρχει μία μικρή μείωση της εισερχόμενης κίνησης των Ιταλών τουριστών το 2019 σε σχέση με το 2018.

Σε ότι έχει να κάνει με τις εισπράξεις του Ελληνικού Κράτους από τις αφίξεις των Ιταλών, γίνεται αντιληπτό πως τα οικονομικά οφέλη από την προτίμηση των Ιταλών να επισκεφτούν τη χώρα μας για τις διακοπές τους είναι σημαντικά.

Στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνονται οι εισπράξεις από τις αφίξεις των Ιταλών τουριστών ανά έτος αρχής γενομένης από το 2015 μέχρι και το 2019.

Πίνακας 10: Εισπράξεις από τις Αφίξεις των Ιταλών Τουριστών

ΈΤΟΣ	ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ(Ευρώ)
2015	832.600.000
2016	722.100.000
2017	753.300.000
2018	938.900.000
2019	1.008.600.000

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Παρατηρούμε ότι οι εισπράξεις της Ελλάδας από τις αφίξεις των Ιταλών παρουσιάζουν αύξηση χρόνο με το χρόνο. Αξίζει εδώ να σημειωθεί πως ενώ οι αφίξεις το 2019 μειώθηκαν σε σχέση με το 2018, οι εισπράξεις για το 2019 παρουσίασαν μια μικρή αύξηση σε σχέση με το 2018. Αυτό το γεγονός οφείλεται είτε στην αύξηση των δαπανών των Ιταλών κατά την επίσκεψή τους στη χώρα μας, είτε στην αύξηση των τιμών των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών.

Επίσης, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως οι Ιταλοί προτιμούν να επισκεφτούν την Ελλάδα κατά το τρίτο τρίμηνο του έτους, δηλαδή από τον Ιούλιο έως το Σεπτέμβριο, αφού το 70% περίπου των αφίξεων πραγματοποιείται το διάστημα αυτό με την κορύφωση να είναι τον Αύγουστο.

Όσον αφορά τη μέση διάρκεια παραμονής των Ιταλών τουριστών στη χώρα μας, οι Ιταλοί στις διακοπές τους παραμένουν στη χώρα μας 8-9 ημέρες.

Πίνακας 11: Μέση Διάρκεια παραμονής Ιταλών τουριστών στην Ελλάδα

ΈΤΟΣ	ΗΜΕΡΕΣ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ
2015	8,8
2016	8,4
2017	8,4
2018	8,4
2019	8,1

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Επομένως γίνεται κατανοητό πως η Ελλάδα αποτελεί μία χώρα όπου ο Ιταλός τουρίστας θα επιλέξει να επισκεφτεί για τις διακοπές του και το γεγονός ότι το επίπεδο της επισκεψιμότητάς του παραμένει υψηλό, δείχνει την ικανοποίηση που λαμβάνει από τις προσφερόμενες υπηρεσίες που του παρέχονται στην Ελλάδα.

I. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βασιλειάδης Νικόλαος , Μπουτσιούκη Σοφία, “Πολιτιστική Διπλωματία: Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις”, (Έκδοση,2015) **ISBN: 978-960-603-416-9**

II. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Gronroos C. No 3,1988, Service Quality: The Six Criteria of Good Perceived Service Quality, Review of Business, vol. 9

Shimko B.W Whitaker, Aug. 1994, Breaking the Rules for Better Service, The Cornell H.R.A. Quarterly, vol 35, no 4

Yasin M.M, 1996 A Framework for the Establishment of an Optimal Service Quality Level in a Hospitality Operation Setting, Journal of Hospitality & Leisure Marketing, Vol 4

Zeithaml V.A.,1990, Delivering Quality Service, The Free Press, New York

III. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΠΕ-ΜΠΕ,2017,IEFIMERIDA.GR <https://www.iefimerida.gr/news/346645/oi-italoi-psi-fizoyn-ellada-gia-tis-diakopes-toys>

ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

(WORLD WIDE FUND for nature) www.wwf.gr

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ www.apothesis.eap.gr

ΕΠΙΧΕΙΡΩ www.epixeiro.gr

ΊΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ www.iobe.gr

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

<https://sites.google.com/site/macedoniancultureandtourism/home/orismoiennoion>

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ www.sete.gr

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ www.bankofgreece.gr

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ,ΤΤΕ (ΞΕΕ, TNS ICAP/QUANTOS SA),2013

EUROSTAT STATISTICS,2020 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tourism_statistics/el

EURO2DAY www.euro2day.gr

FORTUNEGREECE www.fortunegreece.com

GREEK TRAVEL PAGES(G.T.P),2017 <https://news.gtp.gr/2017/04/18/wttc-greek-tourism-remain-robust-2027/>

IMIC,2014 www.imic2014.conferences.gr

INTERBOOKS www.interbooks.gr

TOURISM PRESS www.tourismpress.gr

WTTC www.wttc.org

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

2.1 ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΙΤΑΛΙΑΣ

ΣΗΜΑΙΑ

ΕΘΝΟΣΗΜΟ

ΕΘΝΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Il Canto degli Italiani (Το τραγούδι των Ιταλών)

ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ

Ρώμη

ΕΠΙΣΗΜΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ

Ιταλικά

ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ

Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία

ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ

- Ένωση 17 Μαρτίου 1861

- Δημοκρατία 29 Ιουνίου 1946

- Ισχύον Σύνταγμα 1^η Ιανουαρίου 1948

- Ένταξη στον Ο.Η.Ε. 14 Δεκεμβρίου 1955

- Ένταξη στην Ε.Ο.Κ. 25 Μαρτίου 1957 (ιδρυτικό μέλος
(σήμερα Ευρωπαϊκή Ένωση))

ΕΚΤΑΣΗ

- Σύνολο 301.340 κμ²(72^η)

- Σύνορα 1899,2 χλμ.

- Πληθυσμός 60.254.680

- % Νερό 2,4

Α.Ε.Π.

• Ολικό (2018) 2.400 τρις δολ.^[2] (12^η)

- Κατά κεφαλή 39.500 δολ. (32^η)

ΝΟΜΙΣΜΑ

-Ευρώ

Πριν το ευρώ-Ιταλική λιρέτα

ΖΩΝΗ ΩΡΑΣ CET (UTC +1)

-Θερινή ώρα (UTC +2)

Η Ιταλία (ιταλικά: Italia), επισήμως η Ιταλική Δημοκρατία (Repubblica Italiana), είναι κυρίαρχο κράτος στην Ευρώπη. Αποτελείται από μία χερσόνησο σε σχήμα μπότας και δύο μεγάλα νησιά στη Μεσόγειο θάλασσα: τη Σικελία και τη Σαρδηνία. Βόρεια συνορεύει με την Ελβετία και την Αυστρία, δυτικά με τη Γαλλία και ανατολικά με τη Σλοβενία, ενώ και η πόλη Καμπιόνε ντ' Ιτάλια ανήκει στην Ιταλία, που βρίσκεται στο έδαφος της Ελβετίας. Οι ανεξάρτητες χώρες του Αγίου Μαρίνου και του Βατικανού βρίσκονται εξ ολοκλήρου μέσα σε ιταλικό έδαφος.

2.2 ΙΣΤΟΡΙΑ

Η Ιστορία της Ιταλίας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον πολιτισμό της Μεσογείου και γενικά ολόκληρης της Ευρώπης. Η χερσόνησος της Ιταλίας κατοικείται από τα προϊστορικά χρόνια. Πολιτισμοί που αναπτύχθηκαν εκεί, όπως η Μεγάλη Ελλάδα, ο Ετρουσκικός, η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, άφησαν το στίγμα τους και διαμόρφωσαν εν τέλει τον Ιταλικό Πολιτισμό.

Η διαμόρφωση λοιπόν εκείνων των στοιχείων που θα συγκροτούσαν την πολιτιστική ταυτότητα των κατοίκων της Ιταλίας προέκυψε σταδιακά μέσα στο χρόνο. Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, την κληρονομιά της οποίας απέκτησαν οι Ιταλοί σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα, αποτελεί τον κύριο λόγο για το σχηματισμό μιας ιταλικής ταυτότητας που δεν θα ήταν πάντοτε συμβατή με τον οικουμενισμό που απέπνεε η «ρωμαϊκότητα».

Ιστορικά, ο γεωγραφικός όρος «Ιταλία» για ολόκληρη τη χερσόνησο, από τις Άλπεις μέχρι το Στενό της Μεσσίνας, που χρησιμοποιήθηκε για πρώτη και τελευταία φορά (πριν από το 1861), είναι συνδεδεμένος με τη διοικητική μεταρρύθμιση που πραγματοποίησε ο Οκταβιανός Αύγουστος το 7 μ.Χ., οπότε η Ιταλία, διαιρεμένη σε έντεκα επαρχίες, αποτέλεσε μία από τις περιφέρειες της αυτοκρατορίας.

Η μεγάλη άνοδος της αστικής τάξης και η ανάπτυξη του εμπορίου στις ιταλικές πόλεις οδήγησε στη δημιουργία και το σχηματισμό της νέας μεσαιωνικής κοινωνίας

γεγονός που οδήγησε στην οικονομική ευημερία και στην ανάπτυξη των τεχνών, που έφτασε στο απόγειό της κατά την περίοδο της Αναγέννησης.

Στα μέσα του 18ου αιώνα αναπτύχθηκε ένας έντονος ενθουσιασμός στην Ιταλία για τις πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις και άρχισαν σιγά σιγά να ξεχωρίζουν έννοιες όπως αυτές του έθνους και της ανεξαρτησίας, καθώς και ελπίδες για την ενότητα του ιταλικού έθνους.

Η σύγχρονη Ιταλία διαμορφώθηκε το 1861. Συγκεκριμένα στις 17 Μαρτίου 1861 το ιταλικό κοινοβούλιο επικύρωσε την ίδρυση του Ιταλικού Κράτους ως συνταγματικής μοναρχίας με επικεφαλής τον βασιλιά Βιττόριο Εμανουέλε Β΄. Εκείνη την εποχή, με βάση την απογραφή του 1861, κατοικούσαν στην Ιταλία 21.770.000 άνθρωποι, καθώς και άλλα 4 εκατομμύρια στη Βενετία και στο Λάτσιο, που εξακολουθούσαν να βρίσκονται έξω από τον εθνικό κορμό.

Έπειτα από δημοψήφισμα στις 2 Ιουνίου 1946 λύθηκε οριστικά το ζήτημα υπέρ της αβασίλευτης δημοκρατίας. Από την 1η Ιανουαρίου 1948 τέθηκε σε ισχύ το Σύνταγμα. Μετά τις εκλογές του 1948 όπου η Χριστιανική Δημοκρατία κέρδισε την απόλυτη πλειοψηφία της βουλής ξεκίνησε η περίοδος των κεντρικών κυβερνήσεων.

Σήμερα η Ιταλία είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης, του ΝΑΤΟ, του Συμβουλίου της Ευρώπης, του ΟΗΕ (για τη διετία 2007-2008 συμμετέχει ως μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του Οργανισμού) και της ομάδας G8 των οκτώ πλουσιότερων χωρών. (Γεράσιμος Δ. Παγκράτης, 2015)

2.3 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Η Ιταλία είναι γνωστή σε ολόκληρο τον κόσμο για τις τέχνες, τον πολιτισμό και τα πολλά μνημεία της, όπως ο Πύργος της Πίζα και το Ρωμαϊκό Κολοσσαίο, αλλά και για την κουζίνα της (πίτσα, μακαρονάδες κτλ.), το κρασί, τον τρόπο ζωής, τη μόδα, τον κινηματογράφο, το θέατρο, τη λογοτεχνία, την ποίηση και τις εικαστικές τέχνες.

Όσον αφορά τη μουσική, στην Ιταλία γεννήθηκε η όπερα με έργα όπως "Aida" και "La Traviata" τα οποία είναι και τα δυο του Τζουζέπε Βέρντι. Άλλοι γνωστοί συνθέτες είναι οι Κλάουντιο Μοντεβέρντι, Αρκάντζελο Κορέλλι, Αντόνιο Βιβάλντι και Τζάκομο Πουτσίνι. Τα έργα της όπερας ερμηνεύονται μέχρι και σήμερα στα Ιταλικά. Αναμφισβήτητα η Ιταλία αποτελεί έναν από τους πιο όμορφους προορισμούς για να επιλέξει κανείς για τις διακοπές του. Οι Ιταλοί φημίζονται επίσης και για το γούστο και τη φινέτσα τους.

Τέλος ,το ποδόσφαιρο αποτελεί το εθνικό άθλημα των Ιταλών με φανερό το πάθος τους για το άθλημα αυτό .Έχει κατακτήσει τέσσερις φορές το Παγκόσμιο Κύπελλο:1934,1938,1982 και 2006.

2.4 ΓΛΩΣΣΑ

Στην Ιταλία υπάρχει μια σειρά από τοπικές γλώσσες που ομιλούνται σε διάφορους βαθμούς στην Ιταλία. Κάποιοι άνθρωποι υποστηρίζουν πως αρκετές από αυτές αποτελούν διαφορετικές γλώσσες.Οι διάλεκτοι που υπάρχουν είναι περίπου 33 και οι σπουδαιότερες ως προς τον αριθμό των ανθρώπων που τις ομιλούν είναι η διάλεκτος της Λομβαρδίας και της Λιγουρίας,η διάλεκτος της Σαρδηνίας και της Μπολόνια και φυσικά τα Ναπολιτάνικα και τα Σικελιάνικα. Οι περισσότερες από αυτές ανήκουν στους διάφορους κλάδους των λατινογενών γλωσσών και ως εκ τούτου είναι «απόγονοι» της δημοτικής. Όμως η επίσημη και ευρέως ομιλούμενη γλώσσα είναι η ιταλική, που είναι «απόγονος» των Τοσκανικών.

2.5 ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Το πολίτευμα της Ιταλίας είναι η Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Το δικαίωμα της ψήφου χορηγείται στα άτομα μόλις συμπληρώσουν το 18^ο έτος της ηλικίας τους και άνω .Ενώ για τις εκλογές της Γερουσίας απαιτείται κάποιος να έχει συμπληρώσει το 25^ο έτος προκριμένου να λάβει μέρος.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει τη δυνατότητα να απολύσει την Κυβέρνηση και τον Πρωθυπουργό εφόσον παραβιάσουν κάποιο άρθρο του Συντάγματος.

Στις 22 Ιουλίου του 2008 με 171 ψήφους υπέρ, 128 κατά και 6 αποχές, η Ιταλική Γερουσία ενέκρινε το νόμο ο οποίος με τη σειρά του προστατεύει τους τέσσερις ανώτατους αξιωματούχους του κράτους από ποινικές διώξεις, συμπεριλαμβανομένου και του πρωθυπουργού. Την ίδια χρονιά ο πρωθυπουργός Ρομάνο Πρόντι παραιτήθηκε και νικητής των εκλογών του Απριλίου αναδείχθηκε για ακόμη μία φορά ο Σίλβιο Μπερλουσκόνι.

Στις 3 Ιουλίου του 2009 η Γερουσία επικύρωσε τον αμφιλεγόμενο και αυστηρότατο νόμο για τη μετανάστευση, που πυροδότησε τις επικρίσεις της Αντιπολίτευσης.

Στις 24 Απριλίου 2013, ο Ενρίκο Λέτα, αναδείχθηκε πρωθυπουργός της χώρας και διαδέχθηκε τον Μάριο Μόντι έπειτα από πολιτικό αδιέξοδο που δημιουργήθηκε μετά τις εκλογές του 2013. Η κυβέρνηση συνεργασίας Κεντροαριστεράς - Κεντροδεξιάς - Κέντρου

που σχηματίστηκε έλαβε ψήφο εμπιστοσύνης από τη Βουλή με 427 ψήφους υπέρ και 167 κατά. Η ψήφος εμπιστοσύνης είχε συνδεθεί, με βούληση του ίδιου του Ιταλού Πρωθυπουργού, με την έγκριση του κυβερνητικού «διατάγματος του πράττειν» (decreto del fare). Το συγκεκριμένο διάταγμα προβλέπει απλουστεύσεις σε ότι αφορά γραφειοκρατικές διαδικασίες, ευρύτερη οικονομική στήριξη προς τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και μείωση του μέσου όρου διάρκειας της εκδίκασης των υποθέσεων οι οποίες εξετάζονται από την αστική δικαιοσύνη. Τέλος, το 2018 ανέλαβε στην πρωθυπουργία ο Τζουζέπε Κόντε.

2.6 ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Η Ιταλία αποτελείται κυρίως από μία χερσόνησο σε σχήμα μπότας και δύο μεγάλα νησιά στη Μεσόγειο θάλασσα: τη Σικελία και τη Σαρδηνία, τα δύο μεγαλύτερα νησιά της. Βόρεια συνορεύει με την Ελβετία και την Αυστρία, δυτικά με τη Γαλλία και ανατολικά με τη Σλοβενία. Στη Μεσόγειο βρίσκεται, ανάμεσα στην Αδριατική θάλασσα, το Ιόνιο πέλαγος και το Τυρρηνικό πέλαγος.

Τα Απέννινα όρη διαμορφώνουν τη ραχοκοκαλιά της χερσονήσου, και φτάνουν ως τα βόρεια όπου ενώνονται με τις Άλπεις. Εκεί βρίσκεται και η μεγάλη πεδιάδα του ποταμού Πάδου.

Το Λευκό Όρος είναι το υψηλότερο σημείο με υψόμετρο 4.810 μέτρα. Στην Ιταλία πολύ γνωστά είναι τα ηφαίστεια του Βεζούβιου κοντά στη Νάπολη και της Αίτνας στη Σικελία.

2.7 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ

Όσον αφορά τη δημογραφία της Ιταλίας, σύμφωνα με επίσημα στοιχεία για το 2019, ο πληθυσμός της είναι 60.254.680 κάτοικοι.

Σε μεγάλο βαθμό πρόκειται για μία ομοιογενής χώρα ως προς τη γλώσσα και τη θρησκεία, παρουσιάζοντας παράλληλα πολιτιστικές, οικονομικές και πολιτικές ανομοιομορφίες. Γεγονός είναι η ύπαρξη μικρών ομάδων αυτογενών μειονοτήτων.

Ο Καθολικισμός είναι η θρησκεία της πλειοψηφίας των κατοίκων (το 85% των κατοίκων είναι καθολικοί). Υπάρχουν ωστόσο κοινότητες Προτεσταντών και Εβραίων, ενώ σημαντικός είναι και ο αριθμός μεταναστών Μουσουλμάνων. Επίσης, στην Ιταλία, υπάρχει η μεγαλύτερη κοινότητα Μαρτύρων του Ιεχωβά στην Ευρώπη, με 248.743 μέλη. Οι Μορμόνοι της Εκκλησίας του Ιησού Χριστού των Αγίων των Τελευταίων Ημερών έχουν 25.453 μέλη.

Το προσδόκιμο ζωής στο σύνολο του πληθυσμού όπως καταγράφηκε έπειτα από εκτιμήσεις έρευνας που διεξήγαγε ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας ήταν 82,8 χρόνια (80,5 χρόνια οι άνδρες και 84,9 οι γυναίκες).

2.8 ΠΡΟΦΙΛ ΙΤΑΛΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΑ

Η ανάλυση των χαρακτηριστικών των τουριστών που επισκέπτονται ανά αγορά την Ελλάδα ως τουριστικό προορισμό αποτελούν ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο στα χέρια της τουριστικής ηγεσίας, προκειμένου να υιοθετήσει τις κατάλληλες στρατηγικές και πολιτικές ανάπτυξης και προβολής του Τουριστικού Προϊόντος.

Έτσι καταλαβαίνει κανείς πόσο σημαντικό είναι το γεγονός να υπάρχει καταγραφή των προτιμήσεων, των συνηθειών και του τρόπου που λειτουργούν, συμπεριφέρονται και αποφασίζουν οι διάφορες αγορές τουριστών για έναν προορισμό που θα επισκεφτούν. Γνωρίζοντας τα παραπάνω η προσέγγισή τους μπορεί να γίνει πιο στοχευμένα και συνεπώς αποτελεσματικότερη.

Η Ελλάδα αποτελεί διαχρονικά έναν από τους πιο δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως. Από στοιχεία έρευνας το 2017 (INSETE) προκύπτει πως ο κυριότερος λόγος που επιλέγουν την Ελλάδα ως προορισμό, είναι για διακοπές (88,8%), με την

επίσκεψη σε φίλους και συγγενείς (3,8% το 2016 και 4,4% το 2017), τον συνεδριακό τουρισμό (3,1% το 2016 και 3% το 2017) και τα παραδοσιακά επαγγελματικά ταξίδια (2,4% το 2016 και 2,5% το 2017) να ακολουθούν με σημαντική μεγάλη διαφορά.. Οι τουρίστες που επισκέφθηκαν την Ελλάδα για διακοπές και για τα δύο έτη, στην πλειοψηφία τους επέλεξαν την Ελλάδα για τον Ήλιο και τη Θάλασσα (70,4% το 2016 και 68,4% το 2017) και ακολούθως για Περιηγητικό Τουρισμό (11,3% το 2016 και 12,8% το 2017), City Break (7,2% το 2016 και 8% το 2017) και Κρουαζιέρα (4,2% το 2016 και 4% το 2017).

Όσον αφορά την ανάλυση των Ιταλών τουριστών που μας ενδιαφέρει στην παρούσα έρευνα, σύμφωνα με έκθεση του γραφείου του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (ΕΟΤ) στην Ιταλία, υπάρχει μία αύξηση στην τάση τους για ολιγοήμερες διακοπές (short breaks), ενώ όταν μπαίνουν στη διαδικασία για διακοπές μεγαλύτερης διάρκειας αυτές υπολογίζονται άνω των επτά ημερών. Ενδεικτικό είναι το γεγονός, όπως είδαμε και παραπάνω από στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, πως η μέση διάρκεια παραμονής των Ιταλών στην Ελλάδα είναι περίπου εννέα ημέρες.

Το μεγαλύτερο μέρος των Ιταλών τουριστών «Ήλιος & Θάλασσα» είναι ηλικίας 25–44 ετών και έχουν μεσαίο προς υψηλό εισόδημα αλλά και υψηλό επίπεδο μόρφωσης επίσης. Η κύρια πηγή από την οποία συλλέγουν πληροφορίες για το ταξίδι στην Ελλάδα είναι το διαδίκτυο.

Το 78% αυτών κάνει κράτηση OnLine, ενώ το 52% πραγματοποιεί την κράτησή του μέχρι ένα μήνα πριν την αναχώρηση και το 33% 2–3 μήνες πριν. Το 74% κάνει κράτηση διαμονής & μεταφοράς, εκ των οποίων το 39% κάνει κράτηση διαμονής –μεταφοράς σε “all-in-package-price”.

Οι κύριες δραστηριότητες των Ιταλών τουριστών «Ήλιος & Θάλασσα» είναι η χαλάρωση, η ηλιοθεραπεία και η ανακάλυψη τοπίου και φύσης. Όσον αφορά τις δαπάνες, οι Ιταλοί τουρίστες δαπανούν περίπου €742 ανά ταξίδι, ήτοι κατά μέσο όρο €80 περίπου ανά νύχτα.

I. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Παγκράτης Γεράσιμος Δ , 2015, "Ιστορία της Ιταλίας " **ISBN: 978-960-603-483-1**

II. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ-ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ <https://el.wikipedia.org/wiki/Ιταλία>

ΤΑ ΝΕΑ www.tanea.gr

IPK International / SETE Intelligence

SIOUNTRISCHOOL, WORLD OF LANGUAGES www.siountri.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΙΤΑΛΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΤΙΣ ΜΕΡΕΣ ΜΑΣ

Από την αρχαιότητα ο ελληνικός πολιτισμός αποτέλεσε θεμέλιος λίθος για την διαμόρφωση και εξέλιξη του Δυτικού Πολιτισμού. Κανείς Ιστορικός και μελετητής της φιλοσοφίας, της θρησκείας, της τέχνης και γενικά του Πολιτισμού που να μην παραδέχεται το πόσο σπουδαία και σημαντική είναι η προσφορά των αρχαίων Ελλήνων όχι μόνο στο δυτικό ευρωπαϊκό πολιτισμό, αλλά και στον μεσανατολικό και ακόμη και πέραν του Ατλαντικού. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός πως μεγάλο ποσοστό της ορολογίας που χρησιμοποιούν οι ανθρωπιστικές επιστήμες αλλά και το 58% του Ιατρικού λεξιλογίου έχουν τις καταβολές τους από τον Ελληνικό κόσμο των ιδεών και εμπειριών, που αποτελούν και απόδειξη της διαχρονικής επιρροής τους.

Σύμφωνα με τον κορυφαίο ευρωπαϊό μελετητή του αρχαίου και Βυζαντινού Ελληνισμού Julius Moravcsik οι Έλληνες είναι αυτοί που εκπολίτισαν την Ευρώπη δύο φορές, η μία είναι με τον Παρθενώνα στην Ακρόπολη των Αθηνών ο οποίος αποτελεί το σύμβολο της προσφοράς της Αρχαίας Ελλάδος στον δυτικό πολιτισμό και η δεύτερη ο Καθεδρικός Ναός της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη, ο οποίος αποτελεί το σύμβολο της προσφοράς του χριστιανικού (Βυζαντινού) Ελληνισμού. Οι ιδέες, τα επιτεύγματα και η προσφορά του Ελληνισμού δεν περιορίζεται μόνο στους Έλληνες της Κλασικής Περιόδου. Οι επιρροές συνεχίζονται και κατά τη διάρκεια των Ρωμαϊκών χρόνων μέχρι τον 6ο μ.Χ. αιώνα και πέρα από αυτόν. Επισημαίνεται ότι ο αρχαίος Ελληνισμός δεν αποτέλεσε ποτέ γεωγραφική περιοχή αλλά η συμβολή του στον Δυτικό Πολιτισμό προερχόταν όχι μόνο από την ευρωπαϊκή Αθήνα, αλλά και από την Μίλητο και την Έφεσο της Μ. Ασίας, από τα Στάγिरα της Μακεδονίας, από τον Ακράγαντα της Σικελίας, από την Αντιόχεια της Συρίας, μέχρι και την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου.

Χαρακτηριστική είναι και η προσφορά του Ελληνικού Πολιτισμού στη διαμόρφωση και εξέλιξη του Ιταλικού Πολιτισμού από την αρχαιότητα και τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Πολύ πριν κατακτήσουν την Ελλάδα οι Ρωμαίοι επηρεάστηκαν από τον ελληνικό πολιτισμό που είχε ανθίσει στην κάτω Ιταλία και στη Σικελία. Αργότερα με τη συχνότερη επικοινωνία των Ρωμαίων και των Ελλήνων και αφότου δημιουργήθηκε η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, οι Ρωμαίοι επωφελήθηκαν από τον ελληνιστικό πολιτισμό και σε πολλές περιπτώσεις μιμούνταν τους Έλληνες. Περιοχές που εγκαταστάθηκαν ελληνόφωνοι πληθυσμοί ήταν η Κύπρος, Ιωνία, Σικελία και η Νότια Ιταλία που είναι γνωστή μέχρι και σήμερα ως Μεγάλη Ελλάδα.

Το παρόν κεφάλαιο πραγματεύεται τις σχέσεις της Ελλάδας και της Ιταλίας από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας και την επίδραση της αρχαίας Ελλάδας και του Ελληνικού Πολιτισμού στον Δυτικό Κόσμο αλλά και τη συμβολή του παγκοσμίως.

3.1 Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΣΤΟ ΔΥΤΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Με τον όρο αρχαία Ελλάδα περιγράφεται ο ελληνικός κόσμος κατά την περίοδο της αρχαιότητας. Ο όρος αυτός δεν αναφέρεται μόνο στις περιοχές του σύγχρονου ελληνικού κράτους, αλλά οπουδήποτε εγκαταστάθηκαν και έζησαν στους αρχαίους χρόνους ελληνικοί πληθυσμοί, συμπεριλαμβανομένων της Ιωνίας, της Κύπρου, της Μεγάλης Ελλάδας (Σικελία και νότια Ιταλία) και των διάσπαρτων ελληνικών αποικιών στις ακτές της Μεσογείου, αλλά μέχρι και τον Εύξεινο Πόντο.

Η αρχαία ελληνική κοινωνία έδινε μεγάλη σημασία στη λογοτεχνία. Αρκετοί είναι οι συγγραφείς που θεωρούν ότι η δυτική κουλτούρα, όσον αφορά τη λογοτεχνία, ξεκίνησε από τα ομηρικά έπη «Ιλιάδα» και «Οδύσσεια», τα οποία διακρίνονται για τις επιδέξιες και ζωντανές απεικονίσεις του πολέμου και της ειρήνης, της τιμής και της ατίμωσης, της αγάπης και του μίσους. Ακολούθησε ο Αισχύλος ο οποίος εισήγαγε τις ιδέες του διαλόγου και των αλληλοεπιδρώντων χαρακτήρων στη θεατρική συγγραφή, ενώ σημαντική υπήρξε η προσφορά του Σοφοκλή που ανέπτυξε την ειρωνεία ως λογοτεχνική μέθοδο, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα το έργο του «Οιδίππου Τύραννος». Ο Ευριπίδης, προσπάθησε με τη σειρά του να αμφισβητήσει τις κοινωνικές συμβάσεις και τα ήθη μέσω των έργων του, έργα που οδήγησαν στην αναθεώρηση των αντιλήψεων όσον αφορά την ιδιοκτησία, το φύλο και τον πόλεμο. Ο Αριστοφάνης, ένας κωμωδιογράφος, αποτέλεσε θεμέλιος λίθος στη διαμόρφωση της κωμωδίας.

Στην Αρχαία Ελλάδα ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με την φιλοσοφία επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον τους στο ρόλο της αιτίας και της έρευνας. Οι επιδράσεις της είναι σημαντικές στη σύγχρονη φιλοσοφία και επιστήμη. Φιλόσοφοι της ελληνιστικής εποχής επηρέασαν τους Μουσουλμάνους φιλοσόφους και τους Ισλαμιστές επιστήμονες του Μεσαίωνα, τους φιλοσόφους της Αναγέννησης και του Διαφωτισμού καθώς και τις κοσμικές επιστήμες της σύγχρονης εποχής. Η φιλοσοφία εισχώρησε στη λογοτεχνία με τους διαλόγους του Πλάτωνα. Ο Αριστοτέλης, μαθητής του Πλάτωνα, ασχολήθηκε σε πολλά έργα του με διάφορους επιστημονικούς κλάδους, αλλά η μεγαλύτερή του συνεισφορά στη λογοτεχνία ήταν πιθανόν το έργο του «Περί ποιητικής», το οποίο βοήθησε στην κατανόηση της αντίληψης του δράματος και διαμόρφωσε τα πρώτα κριτήρια για την λογοτεχνική κριτική.

Η μουσική έπαιζε καταλυτικό ρόλο σε πολλούς τομείς της αρχαίας ελληνικής κοινωνίας, αφού χρησιμοποιούνταν από τους γάμους και τις κηδείες μέχρι τις θρησκευτικές τελετές, το θέατρο, την παραδοσιακή μουσική και τις απαγγελίες των επικών ποιημάτων.

Δεν μπορεί επίσης να παραλειφθεί η τεράστια συνεισφορά των αρχαίων Ελλήνων στην επιστήμη των μαθηματικών, με χαρακτηριστικότερα παραδείγματα τους βασικούς κανόνες της γεωμετρίας, τις ανακαλύψεις στη θεωρία των αριθμών, στη μαθηματική ανάλυση και στα εφαρμοσμένα μαθηματικά. Πολλές ανακαλύψεις των Ελλήνων μαθηματικών, όπως για παράδειγμα του Πυθαγόρα, του Ευκλείδη και του Αρχιμήδη, χρησιμοποιούνται στη διδασκαλία των μαθηματικών μέχρι και σήμερα. Σπουδαίες ήταν και οι ανακαλύψεις στον ιατρικό τομέα. Ο Ιπποκράτης, φυσικός της Κλασικής εποχής, έχει τοποθετηθεί στην ιστορία ως μία από τις εξέχουσες και διαπρεπείς προσωπικότητες στην ιστορία της ιατρικής. Αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι αποκαλείται «ο πατέρας της ιατρικής». Η ίδρυση της Ιπποκρατικής ιατρικής σχολής οδήγησε σε επανάσταση στην ιατρική της αρχαίας Ελλάδας, αφού από εκεί και έπειτα η ιατρική καθιερώθηκε ως ένας ξεχωριστός επιστημονικός κλάδος και παράλληλα έγινε επάγγελμα. Επίσης πολύ σημαντική θεωρείται και η συμβολή της τέχνης της αρχαίας Ελλάδας επηρεάζοντας τον πολιτισμό πολλών χωρών, τόσο της αρχαίας όσο και της σύγχρονης εποχής, ειδικά σε τομείς όπως είναι η γλυπτική και η αρχιτεκτονική.

Στην Ανατολή, οι κατακτήσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου δέχθηκαν επιδράσεις από τον ελληνικό, τον ινδικό και τον πολιτισμό της κεντρικής Ασίας. Η ελληνική τέχνη με την ιδιαίτερη αισθητική και τα υψηλά τεχνικά πρότυπα αποτέλεσε έμπνευση για γενιές Ευρωπαίων καλλιτεχνών στα χρόνια της Αναγέννησης. Κατά το 19ο αιώνα, η κλασική παράδοση που προερχόταν από την Ελλάδα κυριάρχησε στην τέχνη του δυτικού κόσμου. Στη Δύση, η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία όσον αφορά την τέχνη στηρίχθηκε κατά κύριο λόγο στα ελληνικά πρότυπα.

Στην Ευρώπη και την Ανατολή αυτοί που κυριάρχησαν στην αρχαία εποχή ήταν οι Ρωμαίοι. Σημαντικό εδώ είναι να γίνει αναφορά στον ελληνορωμαϊκό πολιτισμό, ένας όρος που χρησιμοποιείται ευρύτατα στην ιστοριογραφία αφού δηλώνει τον σύνθετο πολιτισμό που προέκυψε κατά την Αρχαιότητα από τη συγχώνευση του ρωμαϊκού και του ελληνικού πολιτισμού.

Όπως θα ερευνήσουμε και στη συνέχεια, η επίδραση του ελληνικού πολιτισμού στους Ρωμαίους ήταν τεράστια. Για το λόγο αυτό, η μελέτη της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και Ιστορίας εμπεριέχει μεγάλο ενδιαφέρον για την Ελλάδα. Η κουλτούρα του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού που δημιουργήθηκε από την αλληλεπίδραση αυτή εξαπλώθηκε σε όλο

τον μεσογειακό κόσμο και στην Εγγύς Ανατολή, μέσω της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, όπου ήδη από την ελληνιστική εποχή ο ελληνικός πολιτισμός ασκούσε ιδιαίτερη επιρροή.

3.2 ΟΙ ΑΠΟΙΚΙΕΣ ΩΣ ΠΗΓΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Η μετανάστευση αποτελεί κοινωνικό φαινόμενο το οποίο δεν εμφανίστηκε στην ελληνική κοινωνία τα τελευταία χρόνια. Η παράδοση της Ελλάδας στις μετακινήσεις του πληθυσμού της τόσο εντός της χώρας όσο και στο εξωτερικό έχει τις καταβολές της από την αρχαιότητα. Ο ελληνικός είναι ένας πολυταξιδεμένος λαός, ο οποίος μετέφερε τη γλώσσα, το πνεύμα και τα ήθη του σε πολλούς λαούς παγκοσμίως.

Ήδη από τα τέλη της Εποχής του Χαλκού μετακινούνται πληθυσμοί σε όλη την ανατολική Μεσόγειο. Παράλληλα, στον Ελλαδικό χώρο εξελισσόταν η γνωστή ως «Κάθοδος των Δωριέων», αφού δωρικές φυλές μετακινήθηκαν από τη βόρεια προς την κεντρική Ελλάδα, την Πελοπόννησο και τα νησιά. Από τον 11ο αι. π.Χ. και εξής, έχουμε το λεγόμενο «πρώτο αποικισμό», όπου ελληνικές φυλές μετακινούνται σε νησιά του Αιγαίου και τη Μικρά Ασία. Η κίνηση αυτή προήλθε μάλλον ως αποτέλεσμα της εκτόπισης πληθυσμών από τους νέους κατοίκους της ηπειρωτικής Ελλάδας και δεν είχε συστηματικό χαρακτήρα.

Από τον 8ο μέχρι τον 6ο αι. π.Χ., παρουσιάζεται ένα τεράστιο μεταναστευτικό κύμα από την ηπειρωτική Ελλάδα και τα νησιά του Αιγαίου πρώτα στη Νότιο Ιταλία και τη Σικελία και στη συνέχεια σε περιοχές της δύσης αλλά και της ανατολής όπου έφτασε μέχρι τον Εύξεινο Πόντο. Το γεγονός αυτό, είναι γνωστό ως «δεύτερος ελληνικός αποικισμός» και οδήγησε στην ίδρυση και δημιουργία πολλών νέων πόλεων-αποικιών καταλήγοντας στο να διαδοθεί ο ελληνικός πολιτισμός σε ολόκληρο το μεσογειακό κόσμο. Ο «δεύτερος ελληνικός αποικισμός» είχε καλύτερη οργάνωση και οι αρχές κάθε πόλης ήταν υπεύθυνες για τη διαδικασία, ορίζοντας τον «οικιστή», που συνήθως προερχόταν από την αριστοκρατική τάξη, ώστε αυτός να οργανώσει τη νέα πόλη, να θεσπίσει νόμους, να διανείμει τη γη και να προχωρήσει σε ανέγερση και κατασκευή ναών. Επομένως καταλαβαίνει κανείς πως οι πληθυσμοί αυτοί εγκαθιστούσαν και τον πολιτισμό τους στις περιοχές που αποικούσαν.

Η πρώτη φάση του β' αποικισμού χρονολογείται από το 775 π.Χ. μέχρι τις αρχές του 7ου αι. π.Χ. περιλαμβάνοντας τις μετακινήσεις από την Εύβοια και την ηπειρωτική Ελλάδα προς την Ιταλία και τη Σικελία. Εκεί ιδρύονται ιδιαίτερα σημαντικές ελληνικές αποικίες, όπως η Κατάνη, οι Λεοντίνοι, η Ζάγκλη, τα Υβλαία Μέγαρα, οι Συρακούσες, η Σύβαρις, ο Κρότων, ο Τάρας, κ.ά.

Σε δεύτερη φάση (από τις αρχές του 7ου μέχρι τα τέλη του 6ου αι. π.Χ.), δημιουργούνται αρκετές νέες ελληνικές πόλεις και νέες περιοχές. Οι Έλληνες σε αυτή τη φάση από τις ακτές του Αιγαίου και τα νησιά αποικούν στη Δύση (μέχρι τη Γαλατία και την Ισπανία), στη Θράκη, στην Προποντίδα, στον Εύξεινο Πόντο, ακόμη και σε παράλια της Αφρικής. Η μεγαλύτερη όμως συγκέντρωση αποικιών παρουσιάζεται στη Σικελία και την Κάτω Ιταλία και για το γεγονός αυτό, όπως θα αναλυθεί παρακάτω, το τμήμα της ιταλικής χερσονήσου όπου κατοικούσαν Έλληνες είναι γνωστό από την αρχαιότητα ως «Μεγάλη Ελλάς», προσωνύμιο που χρησιμοποιείται ακόμη και σήμερα.

Τα αίτια τώρα τα οποία οδηγούσαν σε ελληνικούς αποικισμούς ήταν πολυσύνθετα. Οι δημογραφικές και οι κοινωνικές πιέσεις αποτελούσαν τα πιο συνήθη αίτια. Η έλλειψη καλλιεργήσιμων γαιών, λόγω μεγάλου όγκου του πληθυσμού αλλά και το μοίρασμα των κληρών στους επιγόνους ήταν κάποια ακόμη. Έτσι η μετανάστευση αποτελούσε μία λύση και οι περιοχές που προτιμούνταν από τους ελληνικούς πληθυσμούς ήταν οι ακατοίκητες αλλά που βρίσκονταν όμως κοντά σε καλλιεργήσιμες εκτάσεις.

Οι εμπορικές δραστηριότητες ήταν ένας ακόμη πολύ σημαντικός λόγος για κάθε πόλη που ήθελε να επεκταθεί αλλά και να αναζητήσει νέες πλουτοπαραγωγικές πηγές (κυρίως μεταλλευμάτων). Υπάρχουν αποικίες που δημιουργήθηκαν για αποκλειστικά εμπορικό χαρακτήρα, όπως π.χ. οι Πιθηκούσες της Ιταλίας, η Ναύκρατις της Αιγύπτου και το Εμπόριον της Ισπανίας, ενώ η εκμετάλλευση μεταλλοφόρων κοιτασμάτων τόσο στη Δύση όσο και στον Εύξεινο Πόντο, όπου υπήρχαν κοιτάσματα χρυσού και αργύρου, ήταν εκτεταμένη.

Ο αυτόχθονος πληθυσμός στη Σικελία ήταν ιδιαίτερα δεκτικός στο ελληνικό στοιχείο και για αυτό αναπτύχθηκαν πολύ στενές σχέσεις, με αποτέλεσμα να εξελληνιστεί μεγάλο μέρος του. Στην Κάτω Ιταλία οι ντόπιοι δεν υπήρξαν τόσο θερμοί και ήταν περισσότερο επιφυλακτικοί και, έτσι, ο εξελληνισμός που παρατηρείται είναι μικρότερης κλίμακας, παρά το γεγονός ότι οι Ετρούσκοι επηρεάστηκαν και αφομοίωσαν την ελληνική τέχνη.

Οι πολιτικοοικονομικές και θρησκευτικές σχέσεις των αποικιών με τις μητροπόλεις ήταν στενές. Την εξουσία κατείχε η αριστοκρατία, η οποία είχε τον έλεγχο του αγροτικού πλούτου, των νόμων και των εμπορικών δραστηριοτήτων. Υπήρχαν παράλληλα εστίες διαμάχης μεταξύ αποικιακών πόλεων-κρατών.

Τομείς όπως οι τέχνες και τα γράμματα καλλιεργήθηκαν και αναπτύχθηκαν στις αποικίες, με κύριο παράδειγμα αυτό της Μεγάλης Ελλάδας. Στη Σικελία και την Κάτω Ιταλία προχώρησε η ανέγερση σπουδαίων δωρικών ναών και η δημιουργία λίθινων και χάλκινων γλυπτών. Στις περιοχές αυτές έζησαν και μεγαλόρρησαν μεγάλοι και σημαντικοί διανοητές, όπως ο φιλόσοφος Πυθαγόρας (στον Κρότωνα) και ο μαθηματικός Αρχιμήδης

(στις Συρακούσες). Επίσης, άνθισαν τέχνες, όπως η αγγειογραφία και η ζωγραφική ενώ η νομισματοκοπία εξελίχθηκε σε επίπεδο υψηλής τέχνης.

Το γεγονός αυτό οφείλονταν στην ανάπτυξη του πλούτου μέσω των εμπορικών δραστηριοτήτων των αποικιών. Η δραστηριότητα αυτή, θα οδηγούσε αργότερα σε μετωπικές συγκρούσεις ανάμεσα στους αποίκους και άλλες εμπορικές δυνάμεις της Μεσογείου, αρχικά τους Φοίνικες και τους Καρχηδόνιους και έπειτα τους Ρωμαίους. Οι κατακτήσεις των Ρωμαίων στα μέσα του 2ου αι. π.Χ. θα επιφέρουν το τέλος της ανεξαρτησίας των πόλεων-κρατών της ιταλικής χερσονήσου και της Σικελίας. Όπως θα γίνει και με τις υπόλοιπες ελληνικές αποικίες τον αιώνα που θα μεσολαβήσει ως και την ίδρυση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Κατά τις περιόδους αυτές και για περίπου δύομισι αιώνες ο ελληνικός κόσμος αρέστηκε στην έως τότε επέκτασή του και συγκεντρώθηκε στην εξέλιξη και ολοκλήρωσή του. Έπειτα, αφού ολοκληρώθηκε ο πρώτος κύκλος των εσωτερικών ενεργειών, επιχείρησε περίπου στα τέλη του 4ου αιώνα π.Χ. με τον Μ. Αλέξανδρο μια δεύτερη επέκταση δημιουργώντας και πάλι καινούργιες και πολυάριθμες αποικίες. Και στους δύο αυτούς κύκλους επέκτασης, οι Έλληνες κατόρθωσαν να εξελληνίσουν όλες τις χώρες που κατέλαβαν. Την περίοδο του Μ. Αλεξάνδρου, ο Ελληνισμός διαδόθηκε σε όλη τη νοτιοδυτική Ασία, από τη Μεσόγειο θάλασσα μέχρι τον Ινδό και από την Κασπία μέχρι την άνω Αίγυπτο. Ως προς αυτό το γεγονός το ελληνικό έθνος θεωρείται ανώτερο και από τους Αγγλοσάξονες, αφού οι Άγγλοι δεν κατάφεραν να εκπολιτίσουν τους λαούς που κατέλαβαν, ενώ χαρακτηριστικό είναι ότι εξαφάνισαν τους ιθαγενείς της Βόρειας Αμερικής και στους Ινδούς μετέδωσαν ελάχιστα στοιχεία από τον πολιτισμό τους.

Από την άλλη πλευρά, οι ιθαγενείς με τη σειρά τους είχαν τη δική τους επίδραση στους αποίκους, ειδικά αφού οι περισσότεροι από τους άντρες αποίκους μετανάστευαν χωρίς γυναίκες και παντρεύονταν ντόπιες.

Επομένως, οι Έλληνες των αποικιών δεν ήταν ακριβώς ίδιοι με τους Έλληνες της κυρίως Ελλάδας. Ειδικά οι Έλληνες της Κάτω Ιταλίας και της Σικελίας υιοθέτησαν πολλές συνήθειες, λέξεις, δοξασίες και μυθικές παραδόσεις των ιθαγενών, με αποτέλεσμα να παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές με τους Έλληνες της Ελλάδας.

Έτσι, γίνεται ξεκάθαρα αντιληπτό η συνεχής μετακίνηση ανθρώπων και πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας και η ιδιαίτερη σχέση που αναπτύχθηκε ανάμεσά τους. Σε αυτές τις αποικίες που δημιούργησαν οι Έλληνες στην ιταλική χερσόνησο εκτός από την εστία (ιερή φωτιά) και τα οστά των προγόνων τους, μετέφεραν και τον πολιτισμό τους ενώ εξέλιξαν και τελειοποιούσαν ταυτόχρονα τις τέχνες και τα γράμματα.

3.3 Η <<ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΑΔΑ>>

Η Μεγάλη Ελλάδα ή Magna Grecia στα λατινικά και σπανιότερα, Grande Ellade στα ιταλικά, περιλάμβανε όλες τις περιοχές οι οποίες αποτελούσαν αποικίες των αρχαίων Ελλήνων στην Σικελία και νότια Ιταλία. Υποστηρίζεται πως η ίδρυση της Μεγάλης Ελλάδας χρονολογείται ήδη από την εποχή του Τρωικού πολέμου από τους Έλληνες. Σύμφωνα με τον Ρωμαίο Ιστορικό Plinius το σύνολο αυτών των περιοχών ονομάστηκαν Magna Grecia ή Μεγάλη Ελλάδα ως αναγνώριση της ομορφιάς της χώρας.

Υπάρχει διαφορά σε σχέση με τις υπόλοιπες αποικίες των Ελλήνων εκείνες τις περιόδους καθώς η Ιταλία δεν αποτέλεσε απλά έναν σταθμό των Ελλήνων αλλά υπήρξε ένα από τα μέρη του αυτόχθονα Ελληνισμού. Η Ελλάδα δηλαδή εκείνη την εποχή αποτελούνταν από την κυρίως Ελλαδική χερσόνησο, την Μ. Ασία και την Ιταλία. Λέγεται πως την ονομασία Greci την χρησιμοποίησαν πρώτη φορά στην Κ. Ιταλία και είχε σχέση με τους γηραιούς της Βοιωτίας. Το σύνολο αυτών των ελληνικών αποικιών στην ιταλική χερσόνησο αναφέρονται με την ονομασία Μεγάλη Ελλάδα από το 2^ο αιώνα.

Η αρχαιότερη αποικία στην Ιταλία ήταν η Κύμη, για την οποία η ακριβής χρονολογία ίδρυσής της δεν είναι γνωστή ακόμη και σήμερα. Η Κύμη βρισκόταν στα δυτικά παράλια της ιταλικής χερσονήσου, αρκετά στην πρωτεύουσα του άλλοτε βασιλείου της Νεάπολης, και ιδρύθηκε από αποίκους της αιολικής Κύμης της Μικράς Ασίας από την οποία πήρε και το όνομά της και της Χαλκίδας στην Εύβοια, που αποτελούσε και μητρόπολή της. Η αποικία της Κύμης για κάποια χρόνια ήταν και η μοναδική των Ελλήνων στις χώρες αυτές. Οι Έλληνες από τα μέσα του 8ου αιώνα π.Χ. κι έπειτα ξεκίνησαν να καταλαμβάνουν τα παράλια της Κάτω Ιταλίας και της Σικελίας. Η Χαλκίδα, η μητρόπολη της Κύμης στην Ιταλία, προχώρησε το 736 π.χ. στην ίδρυση της πρώτης αποικίας της στη Σικελία, τη Νάξο, που βρισκόταν στην ανατολική πλευρά, ενώ λίγο αργότερα κοντά σε αυτή δημιουργήθηκαν και οι πόλεις Λεοντίνοι και Κατάνη. Το 735 π.Χ. ιδρύθηκαν οι Συρακούσες από τους Κορίνθιους, οι οποίες έμελλαν τα επόμενα χρόνια να αποτελούν τη μεγαλύτερη και ισχυρότερη αποικία των Ελλήνων στη Δύση. Επίσης, στη νότια πλευρά ιδρύθηκαν και άλλες νέες πόλεις: το 664 π.Χ. τις Άκρες, το 644 π.Χ. τις Κασμένες, το 599 π.Χ. την Καμάρινα.

Το 729 π.Χ., οι Μεγαρείς ίδρυσαν την Ύβλα, ενώ το 630 π.Χ. το νοτιοδυτικότερο σημείο του νησιού Σελινούντας. Από τους Χαλκιδείς, την ίδια εποχή, οι οποίοι κατέλαβαν τη Ζάγκλη, που πήρε την ονομασία Μεσσήνη, ιδρύθηκαν οι Μύλες και η Ιμέρα. Το 720 π.Χ. οι Τροιζήνιοι, ανατολικά της Κάτω Ιταλίας, ίδρυσαν τη Σύβαρη, που με τη σειρά της δημιούργησε στα δυτικά την Ποσειδωνία. Το 720 π.Χ. Χαλκιδείς και οι Μεσσήνιοι προχώρησαν στην ανέγερση του το Ρήγιου. Το 710 π.Χ. ιδρύθηκε από τους Αχαιοούς ο

Κρότωνας, αλλά και πόλεις όπως η Καυλωνία, που βρισκόταν νοτιότερά του. Ο Τάραντας ιδρύθηκε από τους Σπαρτιάτες το 707 π.χ. Την ίδια περίπου εποχή αλλά και τα επόμενα χρόνια ιδρύθηκαν αρκετές νέες πόλεις από τους Αχαιούς, τους Ρόδιους, τους Κρήτες. Κάποιες από αυτές ήταν το Μεταπόντιο, η Γέλα, ο Ακράγαντας και οι Επιζεφύριοι Λόκροι.

Καταλαβαίνει κανείς πως μέσα σε 50 χρόνια και συγκεκριμένα από το 736 έως το 683 π.Χ. οι Έλληνες είχαν αποικήσει όλη την Κάτω Ιταλία και Σικελία. Σε αυτό βέβαια βοήθησε το γεγονός ότι εκείνα τα χρόνια οι Κορίνθιοι κατασκεύασαν τα πρώτα μεγάλα πλοία τις τριήρεις και έτσι οι Έλληνες άρχισαν να πραγματοποιούν μακρινά ταξίδια. Οι εμφύλιοι πόλεμοι στην Ελλάδα μεταξύ ολιγαρχικών και δημοκρατικών συνέβαλλαν στην αύξηση της μετανάστευσης αφού οι πολίτες μετακινούνταν αναζητώντας μια καλύτερη ζωή σε κάποιο άλλο μέρος.

Οι Έλληνες στις περιοχές αυτές της Κάτω Ιταλίας και της Σικελίας δεν περιορίστηκαν στο να ιδρύσουν πολυάριθμες αποικίες, αλλά προχώρησαν σε εξελληνισμό των ντόπιων, μεταδίδοντας τη γλώσσα, τη θρησκεία, τα ήθη και τα πολιτεύματά τους. Αυτό αποτελεί και το σημαντικότερο χαρακτηριστικό των ελληνικών αποικιών.

Οι ντόπιοι των περιοχών αυτών είχαν το όνομα Σικελοί και Ιταλοί, ενώ για τους Έλληνες των αποικιών χρησιμοποιούνταν οι όροι Σικελιώτες και Ιταλιώτες. Σε αυτή την ένωση μεταξύ αποίκων και ντόπιων ο Ελληνισμός επικρατούσε. Στη ραγδαία ανάπτυξη των αποικιών αυτών συνέβαλλε πέρα από την ομαλή συγχώνευση των λαών, η πλεονεκτική γεωγραφική τους θέση που βοηθούσε τις εμπορικές δραστηριότητες με την κυρίως Ελλάδα, με την Καρχηδόνα της Αφρικής, με τη Ρώμη, την κεντρική Ιταλία αλλά και με πιο δυτικές χώρες και νησιά. Αποτέλεσμα αυτών ήταν ότι από τον 7ο και κυρίως από τον 6ο αιώνα π.Χ. αυτές οι νέες ελληνικές πόλεις λόγω της έκτασης τους, του πληθυσμού τους και του πολυτελή τρόπου ζωής τους αποτέλεσαν πολύ πιο λαμπρές και ισχυρότερες από κάθε άλλη πόλη της Ελλάδας. Για το λόγο αυτό οι κάτοικοι των αποικιών νιώθοντας υπερήφανοι για την υπεροχή τους, ονόμασαν την Κάτω Ιταλία «Μεγάλη Ελλάδα», ενώ κάποιοι επιστήμονες σημειώνουν πως το όνομα προέκυψε από τον Πυθαγορισμό, στις μεγάλες μητροπόλεις της Ελληνικής Ανατολής που βρίσκονταν σε συνεχή αλληλεπίδραση με πόλεις της Νότιας Ιταλίας. Οι κυριότερες και ισχυρότερες από τις πόλεις αυτές ήταν η Σύβαρη και ο Κρότωνας, στην ανατολική παραλία της Ιταλίας.

Πηγή: el.wikipedia.org

Η παραπάνω εικόνα απεικονίζει πώς ήταν διαμορφωμένη η περιοχή στην Νότια Ιταλία η οποία ήταν γνωστή ως Μεγάλη Ελλάδα καθώς και οι αποικίες των Ελλήνων που κατοικούσαν στην περιοχή.

Οι τύχες όμως, της Σύβαρης έμελλε να είναι δυσσιώπνες. Έπειτα από μεγάλη εξέγερση που πραγματοποιήθηκε εντός της πόλης η ισορροπία της διαβρώθηκαν, ώσπου το 510 π.χ. όταν ξέσπασε πόλεμος οι Συβαρίτες νικήθηκαν κατά κράτος και η πόλη αυτή, που κάποτε ήταν από τις πρώτες του ελληνικού κόσμου, καταστράφηκε και εξαφανίστηκε από προσώπου γης.

Η καταστροφή της Σύβαρης είχε ολέθριες συνέπειες για την τύχη ολόκληρης της Μεγάλης Ελλάδας, αφού η Σύβαρη αποτελούσε για αυτήν έναν από τους βασικότερους πυλώνες της. Παράλληλα, ντόπιες φυλές, όπως οι οπικές ή οσικές, ξεκινώντας από την κεντρική Ιταλία έφτασαν στις νότιες περιοχές και αφού συμμαχησαν με άλλες συγγενικές τους φυλές στην Κάτω Ιταλία, κατέλαβαν την Κύμη, την Ποσειδωνία, όλη την ηπειρωτική Κάτω Ιταλία, συρρικνώνοντας έτσι κατά πολύ τις ελληνικές πόλεις. Επομένως, από τα τέλη του 6ου αιώνα π.Χ. κι έπειτα διακόπτεται η μεγάλη ακμή των ελληνικών πόλεων και έπαψε επίσης αυτή η διαφορά υπεροχής που κατείχαν μέχρι τότε οι ελληνικές αποικίες σε σχέση με την κυρίως Ελλάδα. Οι μόνες αποικίες που συνέχισαν να εξελίσσονται και να ακμάζουν τον 5ο αιώνα π.Χ. ήταν οι σικελικές, με σπουδαιότερη αυτή των Συρακουσών. Η κατάσταση αυτή δεν άργησε να αλλάξει αφού λίγο αργότερα η Σπάρτη και η Αθήνα αναπτύχθηκαν και άκμασαν τόσο πολύ σε σημείο που το κράτος των Συρακουσών

ενώ παρέμενε σε αρκετά αξιόλογο επίπεδο ,δεν μπορούσε να συγκριθεί μαζί τους.(Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος,2019)

Η μελέτη της Μεγάλης Ελλάδας αφού ο πολιτισμός της έπαιξε σημαντικό ρόλο στον εκπολιτισμό της ανθρωπότητας.Σπουδαία ήταν επίδραση της στους λαούς της Ιταλίας και ιδιαίτερα της Ρώμης,καθώς οι Έλληνες της περιοχής δημιούργησαν λαμπρό πολιτισμό.Οι εγχώριες παραδόσεις όπως ιδιομορφίες λατρείας,οι θεσμοί,η φιλοσοφία και η τέχνη ,φαίνεται ότι προέρχονταν από τους Λόκρους και τον Τάραντα.Αξίζει να γίνει αναφορά σε ένα χαρακτηριστικό της Μεγάλης Ελλάδας,το πολιτικοθρησκευτικό κίνημα,το οποίο δημιούργησε τους νόμους του Ζάλευκου και του Χαρώνδου,αλλά και στον ορφισμό και διάφορες λαϊκές δοξασίες. Ο πυθαγορισμός ήρθε αντιμέτωπος με τα κινήματα αυτά.Η ελεατική φιλοσοφική σχολή με σημαντικότερο υποστηρικτή και εκπρόσωπο της τον Παρμενίδα αναπτύχθηκε έφτασε να κατέχει ιδιαίτερη φήμη.

Όσον αφορά το λογοτεχνικό τομέα η Μεγάλη Ελλάδα δεν αποτέλεσε σημείο σημαντικής εξέλιξής του,ωστόσο αναδείχθηκαν κάποιοι αξιόλογοι ποιητές,οι σημαντικότεροι εκ των οποίων ήταν ο Ίβυκος,ο Λεωνίδας,η Νοσσίς και ο Ταραντίνος.Στον τομέα της αρχιτεκτονικής επικρατεί ο δωρικός ρυθμός,με σημαντικότερα τα γλυπτά στο ναό της Ήρας στο Σίλαρι. Ακόμη ,αρκετές από τις ελληνικές αποικίες χρησιμοποιούσαν δικές τους σειρές νομισμάτων.

Όπως θα αναλυθεί παρακάτω,η επίδραση της Μεγάλης Ελλάδας και του ελληνικού πολιτισμού στους ντόπιους Ιταλούς και ειδικά στους Ρωμαίους ήταν τεράστια, γεγονός που φανερώνεται και κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.Χαρακτηριστικό είναι ότι η ελληνική γλώσσα θεωρήθηκε από τους Ρωμαίους ως η τελειότερη έκφραση υψηλής κουλτούρας.

3.4 Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΡΩΜΑΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΕΠΕΚΤΑΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία (Imperium Rōmānum) αποτελούσε το κράτος των αρχαίων Ρωμαίων έπειτα από την περίοδο της Ρωμαϊκής Δημοκρατίας, στο οποίο την εξουσία κατείχαν αυτοκράτορες και προχώρησε σε σημαντικές εδαφικές κατακτήσεις στη Μεσόγειο Θάλασσα συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, στην Ευρώπη, στην Βόρεια Αφρική και στην Ασία. Ως χρονολογία ίδρυσης της Ρώμης καλείται το έτος 753 π.Χ., ενώ σύμφωνα με το μύθο ιδρύθηκε από τον Ρωμύλο, ο οποίος οριοθέτησε παράλληλα και τα τείχη της Ρώμης.

Η Ρώμη τον 7^ο π.χ. ήταν μία ετρουσκική πόλη χωρίς ιδιαίτερη δυναμική, ώσπου έφτασε κατά τη διάρκεια του 5^{ου} και 4^{ου} αι. να αποτελεί μία πολιτεία με σπουδαία ευημερία. Η εξωτερική πολιτική και η στρατιωτική δύναμη που κατείχε, της επέτρεψαν να πάρει μέρος σε υποθέσεις Ελληνικές όπως για παράδειγμα ο Β' Μακεδονικός Πόλεμος (200-197 π.χ.). Η Ρώμη για τα επόμενα 150 περίπου χρόνια αύξανε σταδιακά την επιρροή της στον ελληνικό κόσμο. Οι Ρωμαίοι κατά τα χρόνια της Δημοκρατικής Περιόδου, όταν και απέκτησαν άμεση σχέση με τους Έλληνες, τον 2ο π. Χ αιώνα, χαρακτηρίζονταν ως ένας τραχύς και σκληρός λαός, με σκληρά και πρωτόγονα έθιμα, χωρίς πολιτιστικές ευαισθησίες, αλλά και με περιορισμένη και φτωχή μυθολογία. Εκείνη την εποχή τα ελληνιστικά Βασίλεια βρίσκονταν σε μία φάση αργής και σταδιακής παρακμής, ενώ αρκετές ήταν οι εμφύλιες πολεμικές συγκρούσεις.

Οι μεγάλης έκτασης πολιτισμικές επιδράσεις που είχαν οι λαοί της Ιταλικής χερσονήσου και κυρίως οι Έλληνες στα ήθη και έθιμα των Ρωμαίων από τα πρώτα χρόνια, οδήγησαν στη δημιουργία ενός πολυδιάστατου πολιτισμού που είναι γνωστός ως ελληνορωμαϊκός πολιτισμός. Η κουλτούρα που διαμορφώθηκε από τη συγχώνευση των δύο πολιτισμών διαδόθηκε μέσω της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας σε ολόκληρη τη Μεσόγειο και την Εγγύς Ανατολή.

Από την αρχή οι Ρωμαίοι, δεν προσπάθησαν να διαβρώσουν την κοινωνική δομή των ελληνικών πόλεων, όσων βέβαια βρίσκονταν ήδη υπό ολιγαρχικό καθεστώς. Έτσι, διατήρησαν την πρακτική συγκέντρωσης του πλούτου και της γης σε λίγες ισχυρές οικογένειες. Αυτό που ενδιέφερε πρωτίστως τους Ρωμαίους ήταν να εκμεταλλευτούν οικονομικά τους κατακτημένους τους και όχι να προχωρήσουν σε εκπολίτισή τους. Αντίθετα, η άμεση επαφή τους με το αρχαιοελληνικό πολιτισμό είχε ως αποτέλεσμα να δεχτούν από αυτόν σπουδαία και ευεργετική επίδραση, χρησιμοποιώντας πολλά στοιχεία του οποίου σε όλη την ιστορική διαδρομή τους προκειμένου να διαμορφώσουν το δικό τους πολιτισμό, κάνοντας τη Ρώμη κοσμοκράτειρα. Η έντονη αυτή επιρροή δε σταμάτησε ούτε με την

υποδούλωση της Ελλάδας, γεγονός που αποκαλύπτεται από τους στίχους του μεγάλου Ρωμαίου ποιητή Οράτιου (65-8 π.Χ.): « Η σκλαβωμένη Ελλάδα υπέταξε τους κατακτητές της, εισάγοντας τον πολιτισμό της στο αγροϊκό Λάτιο», παρασυρόμενος βέβαια από τα ιδιαίτερα φιλελληνικά του αισθήματα.

Αυτό δε σημαίνει ότι οι Ρωμαίοι δεν είχαν βίβλα συμπεριφορά προς τους Έλληνες, έστω και σε μικρότερο βαθμό σε σχέση με άλλες χώρες που κατέκτησαν. Αρκετοί Ρωμαίοι αυτοκράτορες και ύπατοι διατηρούσαν τόσο μεγάλο θαυμασμό για τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό που στόλιζαν τη Ρώμη και τα παλάτια τους με ότι ελληνικό καλλιτεχνικό έργο έβρισκαν. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι λόγω αυτής της μεγάλης επιρροής του αρχαιοελληνικού πολιτισμού ο Ελληνισμός ελευθερώθηκε δίχως επαναστατικούς αγώνες, αφού το Ανατολικό Ρωμαϊκό Κράτος μέσα στους αιώνες εξελληνίσθηκε κι εξελίχθηκε στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία.

Ο μεγάλος θαυμασμός των Ρωμαίων για τον ελληνικό πολιτισμό δε σημαίνει πως δε φέρθηκαν και στους Έλληνες με βαναυσότητα. Κυβέρνησαν καταργώντας δημοκρατικά πολιτεύματα και συμμαχίες μεταξύ πόλεων-κρατών εμποδίζοντας τους Έλληνες να συνεργάζονται, σπέρνοντας το διχασμό ανάμεσά τους. Σε όποιες από τις κατακτημένες πόλεις ήταν συνεργάσιμες, οι Ρωμαίοι τις επέτρεπαν να είναι αυτόνομες, δηλαδή το να διοικούνται από τοπικούς άρχοντες που ήταν Έλληνες αλλά διατηρούσαν φιλικές σχέσεις μαζί τους. Οι κάτοικοι της υπαίθρου υπέφεραν από τις ρωμαϊκές λεγεώνες, οι οποίες τρέφονταν από τη σοδειά τους. Επίσης οι Ρωμαίοι στρατολογούσαν τους κατοίκους και έτσι δυνάμωναν το στρατό τους. Η φτώχεια έκανε τους κατοίκους των πόλεων να υποφέρουν και ανάμεσά τους επικρατούσε φόβος και ανασφάλεια, αφού καταπατήθηκαν οι ελευθερίες και τα δικαιώματά τους. Για τους Έλληνες το φαινόμενο της υποδούλωσης ήταν κάτι πρωτόγνωρο. Γι' αυτό και ήταν πολλές οι φορές που ξεσηκώνονταν δημιουργώντας εξεγέρσεις τις οποίες κατέπνιγαν επιβάλλοντας τιμωρίες στους υποκινητές τους.

Η άμεση και στενή επαφή που είχε αναπτυχθεί ανάμεσα στους Έλληνες και τους Ρωμαίους έκανε τους δεύτερους να γνωρίσουν καλύτερα τον ελληνικό πολιτισμό. Γνώρισαν, δηλαδή οι Ρωμαίοι, ό,τι είχε δημιουργηθεί από τους Έλληνες. Βέβαια, δεν αποδέχτηκαν δίχως αντιδράσεις τον ελληνικό πολιτισμό, αφού αρκετές ήταν οι φορές που εκφράστηκαν υποτιμητικές απόψεις για τους Έλληνες, χαρακτηρίζοντάς τους ως ανθρώπους των λόγων και όχι των έργων, αλλά και ότι συχνά χρησιμοποιούσαν δόλο για να πετύχουν τους στόχους τους. Τα φαινόμενα αυτά όμως δεν εμπόδισαν την επίδραση του ελληνικού πολιτισμού στους Ρωμαίους.

Κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας πολλοί Έλληνες αιχμάλωτοι μετακινήθηκαν στη Ρώμη, ενώ παράλληλα και πολλοί Ρωμαίοι έμποροι και στρατιώτες με τη σειρά

τους μεταφέρθηκαν σε ελληνικές περιοχές.Λόγω αυτής της αμφίδρομης σχέσης οι Ρωμαίοι ήρθαν σε επαφή με μεγάλους και ωραίους ελληνικούς ναούς ,με διάφορα αγάλματα θεών και ηρώων,με τις τοπικές και τις πανελλήνιες γιορτές,με τη μεγάλη πρόοδο σε τομείς όπως τα γράμματα και οι επιστήμες(φιλοσοφία, μαθηματικά, γεωμετρία, λογοτεχνία κ.ά.),με μεγάλους Έλληνες δασκάλους,αλλά και με την ανάπτυξη των τεχνών (αρχιτεκτονική, γλυπτική, ζωγραφική, μουσική κ.ά.) και τους σπουδαίους δημιουργούς.Στον τομέα της αρχιτεκτονικής πήραν απευθείας τους ρυθμούς της ελληνικής παράδοσης,μεταβάλλοντας ελάχιστα τη μορφή τους.Ακόμη,στην γλυπτική προτιμήθηκε η ελληνική τεχνοτροπία, με τη μόνη διαφορά να έγκειται στο γεγονός πως οι Ρωμαίοι γλύπτες παρουσίαζαν ντυμένα σώματα στα δημιουργήματά τους.

Οι Ρωμαίοι λοιπόν γοητεύτηκαν από τον ελληνικό πολιτισμό και όχι μόνο δεν τον εξαφάνισαν αλλά τον καλλιέργησαν και τον μιμήθηκαν προσαρμόζοντας τον τρόπο ζωής τους με βάση αυτόν.Άρχισαν έτσι να μιλούν την ελληνική γλώσσα, σπουδάζοντας γράμματα, φιλοσοφία, δίκαιο, ρητορική και σχολές καλών τεχνών. Ο ενθουσιασμός των Ρωμαίων αντικατοπτρίζεται και με τη συμμετοχή τους στα θρησκευτικά δρώμενα,στις ελληνικές τραγωδίες και στα θέατρα διασκεδάζοντας κατά τα ελληνικά ήθη και έθιμα.Μάλιστα,όσον αφορά τη θρησκεία, ο ρόλος του χριστιανισμού ήταν καταλυτικός για την πανίωση του ελληνισμού στην Ανατολή και τη Δύση, αφού το πλήθος των ιερών βιβλίων ήταν γραμμένο στα ελληνικά.Η δύναμη της ελληνικής γλώσσας φαίνεται και από το γεγονός ότι οι πλούσιοι Ρωμαίοι προτιμούσαν για τα παιδιά τους Έλληνες δασκάλους,ενώ παράλληλα τα έστελναν για σπουδές στην Αθήνα.

Όσον αφορά τη Θρησκεία,αυτό που έκανε εντύπωση στους Ρωμαίους,ήταν ότι οι Έλληνες απεικόνιζαν τους θεούς με ανθρώπινη μορφή και η μεγάλη πίστη τους που εκφραζόταν με διάφορες γιορτές και λατρευτικές τελετές. Οι Ρωμαίοι λάτρεψαν πολλούς από τους ελληνικούς θεούς,όπως ο Απόλλων,ο Ποσειδών,ο Ερμής.Διάφορα αγάλματα που κατασκεύαζαν τα έβαζαν σε ναούς. Ένας από τους σημαντικότερους ναούς ήταν το Πάνθεο, όπου τοποθετούσαν τα αγάλματα όλων των θεών τους.

Επομένως,οι δύο λαοί μέσα από τη συνύπαρξη και τη συνεργασία γνώρισαν ο ένας τον άλλον ακόμα καλύτερα.Αφού οι Ρωμαίοι γνώρισαν τον ελληνικό πολιτισμό προσπάτησαν και κατάφεραν να τον προσαρμόσουν στις δικές τους ανάγκες και συνήθειές.Αποτέλεσμα αυτής της συνύπαρξης ήταν η γέννηση ενός καινούριου πολιτισμού, του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού.

3.5 Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑΚΤΑ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

Στα τέλη της 1^{ης} χιλιετίας π.Χ. έως τις αρχές της 1^{ης} χιλ. μ.Χ. οι Ρωμαίοι κυριάρχησαν σε όλο το Μεσογειακό Κόσμο. Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, η οποία απλωνόταν σε τρεις ηπείρους, την Ευρώπη, την Αφρική και την Ασία, αποτελούσε ένα πολυπολιτισμικό κράτος διαφόρων παραδόσεων και κοσμοθεωριών, το οποίο διοικούνταν με βάση το σύστημα οργάνωσης της Ρώμης.

Μέσα από τις ζυμώσεις και τις αλληλεπιδράσεις των Ελλήνων και των Ρωμαίων, διαμορφώθηκε ο ελληνορωμαϊκός πολιτισμός. Ο συγκεκριμένος πολιτισμός θεωρείται μία από τις σημαντικότερες πολιτισμικές μήτρες πάνω στις οποίες βασίστηκε η σύγχρονη Ευρώπη. Η ρωμαϊκή εποχή ξεκινά με την καταστροφή της Κορίνθου το 146 π.Χ. και φτάνει έως το 330 μ.Χ., όπου η Κωνσταντινούπολη παίρνει τα σκήπτρα από τη Ρώμη ως προς την πρωτεύουσα του κράτους, έπειτα από πρωτοβουλία του Μέγα Κωνσταντίνου, ο οποίος ήταν και ο ιδρυτής της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Κατά τη διάρκεια της ρωμαϊκής κυριαρχίας η Ελλάδα βίωσε διάφορες κρίσεις. Κορυφαίο γεγονός αυτής της περιόδου θεωρείται η διάδοση του Χριστιανισμού, ο οποίος μέχρι και σήμερα αποτελεί την επίσημη θρησκεία των Ελλήνων. Παράλληλα, ο μέχρι τότε τρόπος ζωής των Ελλήνων άλλαξε ριζικά καθώς οι Ρωμαίοι επιθυμούσαν η λειτουργία των πόλεων να βασίζεται στο Ρωμαϊκό Κοινωνικό Σύστημα. Ο ρωμαϊκός πολιτισμός είναι ένας από τους σπουδαιότερους της αρχαιότητας, όμως σε καμία περίπτωση δεν κατόρθωσε να πλησιάσει τις αξίες, την πνευματικότητα και το ηθικό του Ελληνικού πολιτισμού.

Από την πρώτη στιγμή που οι Ρωμαίοι κατέλαβαν την Ελλάδα γοητεύτηκαν από τον πολιτισμό των Ελλήνων. Γι' αυτό το λόγο οι Ρωμαίοι άρχισαν να κτίζουν σπίτια και Δημόσια οικοδομήματα με βάση ελληνικά σχέδια, ενώ στόλιζαν τα κτίριά τους με έργα τέχνης και αγάλματα Ελλήνων τεχνιτών. Αρκετοί ήταν οι αυτοκράτορες που εντυπωσιάστηκαν τόσο με τον ελληνικό πολιτισμό που ξόδευαν πάρα πολλά χρήματα προκειμένου να διακοσμήσουν την Αθήνα και άλλες ελληνικές πόλεις με έργα τέχνης μεγάλης αξίας. Έτσι η Αθήνα αναδεικνύεται και πάλι σε καλλιτεχνικό κέντρο. Σπουδαίος ήταν και ο ρόλος της ελληνικής γλώσσας, την οποία μάθαιναν και η οποία επικρατούσε όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στις χώρες της Ανατολής που κατέλαβαν. Σημαντική είναι και η συμμετοχή των Ρωμαίων στα θέατρα σε ελληνικές κωμωδίες και τραγωδίες. Η εθνική τους γλώσσα παρέμενε η λατινική, ενώ πολλά έργα Ελλήνων συγγραφέων μεταφράστηκαν στα λατινικά. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως οι Ρωμαίοι που είχαν την οικονομική δυνατότητα προτιμούσαν να στέλνουν τα παιδιά τους στην Αθήνα για σπουδές.

Με τη σταδιακή κατάκτηση του Ελλαδικού χώρου από τους Ρωμαίους, πολλοί καλλιτεχνικοί θησαυροί άρχισαν να μεταφέρονται από τις ελληνικές πόλεις προς τη Ρώμη. Ταυτόχρονα το ίδιο δρομολόγιο ακολούθησαν και αρκετοί μεγάλοι καλλιτέχνες. Από την πρώτη τους επαφή με την Ελλάδα οι Ρωμαίοι δημιούργησαν εργαστήρια στα οποία μπορούσαν να προχωρήσουν στην αντιγραφή ελληνιστικών έργων. Παράλληλα αναπτύσσεται και η παραγωγή διακοσμητικών αναγλύφων, όπως ήταν οι μαρμάρινοι πίνακες για αναρτήσεις σε τοίχους, οι μαρμάρινες σαρκοφάγοι και τα τραπεζοφόρα (μαρμάρινα στηρίγματα τραπεζιών). Μεγάλη σημασία δόθηκε από τη ρωμαϊκή διοίκηση στην τέχνη της γλυπτικής, με την κατασκευή πορτρέτων του αυτοκράτορα, της οικογένειάς του, καθώς και αξιωματούχων ή ανθρώπων του πνεύματος, όπως διαδοχικά παρουσιάζονται ανά δυναστεία. Από αυτά ξεχωρίζουν ο μπρούντζινος έφιππος ανδριάντας του Οκταβιανού Αυγούστου από τη θαλάσσια περιοχή μεταξύ Ευβοίας και Αγίου Ευστρατίου και το πορτρέτο του συντρόφου του Αδριανού Αντίνοου, ωραίου νέου που πνίγηκε στο Νείλο.

Στην Αθήνα θα δημιουργηθούν πολλά σπουδαία μνημεία. Η Ρωμαϊκή Αγορά αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα και γνωστότερα, ενώ ένα κομμάτι της διατηρείται ακόμη και σήμερα. Η «Πύλη/ Αψίδα της Αρχηγέτιδος Αθηνάς» χαρακτηρίζεται ως ένα από τα κορυφαία μνημεία της εποχής, αφού η κατάσταση της παρά το πέρασμα του χρόνου είναι εξαιρετική. Αρκετά επίσης είναι και τα υψηλού επιπέδου υδραγωγεία που κατασκευάστηκαν κατά τη Ρωμαϊκή Κυριαρχία.

Η επίδραση της Ρώμης είναι σημαντική στην εξέλιξη του Ελληνικού πολιτισμού, γεγονός που φανερώνεται μέσα από διάφορους τομείς, όπως η τέχνη, με τη δημιουργία μοναδικών έργων από σπουδαίους καλλιτέχνες της εποχής.

3.6 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Από πολύ νωρίς οι Ρωμαίοι είχαν έρθει σε επαφή με τα ελληνικά γράμματα και τις τέχνες. Αρχικά με τη λογοτεχνία και την τραγωδία και μετέπειτα με τη φιλοσοφία και τη ρητορική. Χαρακτηριστικό είναι το ότι η πρώτη λατινική λογοτεχνία των Ρωμαίων ήταν στην ουσία μία μετάφραση της ελληνικής λογοτεχνίας, ενώ πολλοί Ρωμαίοι συγγραφείς συνέχισαν να γράφουν στα ελληνικά ή με τη νέα λατινική λογοτεχνία η οποία αποτελούσε μια εξέλιξη της ελληνικής. Στην ποίηση οι Ρωμαίοι συνδύασαν επιδράσεις της ελληνιστικής ποίησης βασισμένη στις ιδιομορφίες και τις ιδιαιτερότητες της κουλτούρας της Ρώμης.

Στην καθημερινότητά τους οι γηγενείς Ρωμαίοι χρησιμοποιούσαν τα επονομαζόμενα «λαϊκά λατινικά». Τα κλασικά λατινικά τα χρησιμοποιούσαν για το γραπτό λόγο, τα δικαστήρια και στις επίσημες τοποθετήσεις της διοίκησης. Η γέννηση των ρομαντικών

γλωσσών, όπως τα ιταλικά, τα γαλλικά, τα ισπανικά, προήλθαν από τα λαϊκά λατινικά τα οποία διαδόθηκαν μέσω του ρωμαϊκού στρατού.

Βέβαια, αξίζει να διευκρινιστεί πως τα λαϊκά λατινικά δεν αποτελούσαν την καθομιλουμένη σε ολόκληρη την αυτοκρατορία, αφού στην ανατολική αυτοκρατορία αλλά και στις περιοχές της νότιας Ιταλίας, όπου ο Ελληνισμός ήταν διάχυτος, τα αρχαία ελληνικά ήταν η κύρια γλώσσα. Το όνομα Νεάπολη ή Νάπολη, όπως είναι ευρέως γνωστή, είναι κατεξοχήν ελληνικό. Ακόμη και σήμερα, η ντόπια διάλεκτος της Νάπολης, δηλαδή τα ναπολιτάνικα έχουν τις ρίζες τους στα αρχαία ελληνικά. Τα «γκρίκο» όπως είναι γνωστά μιλούνται ακόμη από 30.000 άτομα στη νότια Ιταλία. Τα νέα ελληνικά και τα γκρίκο έχουν αρκετές ομοιότητες, σε σημείο όσοι τα μιλούν να μπορούν να καταλάβουν ο ένας τον άλλο.

Όσον αφορά το εμπόριο στη Μεσόγειο, η δημοφιλής γλώσσα ήταν τα αρχαία ελληνικά και όχι τα λατινικά. Αυτό συνέβη καθώς από την ελληνιστική εποχή, η ελληνική γλώσσα είχε επιδράσει ήδη σε όλες τις μεσογειακές γλώσσες, αποτέλεσμα που προήλθε μέσω των πολέμων, των ελληνικών κατακτήσεων αλλά και των εμπορικών σχέσεων που είχαν δημιουργηθεί. Ο όρος *lingua franca* δεν ερμηνεύεται ως «γαλλική γλώσσα» αλλά ως γλώσσα των Φράγκων. Αποτελούσε όρο ιταλικό, όχι λατινικό, και ήταν η γλώσσα που χρησιμοποιούνταν από τους εμπόρους στη Μεσόγειο από τον 11ο ως τον 19ο αιώνα. Μία γλώσσα που είχε τη βάση της στα ιταλικά, αλλά εμπεριείχε αρκετά στοιχεία ισπανικών, πορτογαλικών, αρχαίων ελληνικών, γαλλικών και αραβικών, διαμορφώνοντας μία εύκολη διάλεκτο, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα να μπορούν όλοι να την κατανοήσουν. Η λέξη «*frangi*» σήμερα αποτελεί μια κοινή αραβική λέξη που χρησιμοποιείται για να χαρακτηρίσει τους Δυτικούς.

Παράλληλα, ένας μεγάλος όγκος πληθυσμού όπου μιλούσε ελληνικά, Έλληνες, Σύριοι, Εβραίοι, οι οποίοι ήταν κυρίως κάτοικοι της Ανατολικής Αυτοκρατορίας, μετακινήθηκαν στη Ρώμη. Έτσι, η ελληνική άρχισε να εξαπλώνεται ακόμα περισσότερο και να ακούγεται σε όλες τις περιοχές της Αυτοκρατορίας. Ο εξελληνισμός της λατινικής λογοτεχνίας βοήθησε προς αυτή την κατεύθυνση. Στις ρωμαϊκές τάξεις των λόγιων επικρατούσε διγλωσσία, όπου αφού μάθαιναν την ελληνική γλώσσα συνέχιζαν τις σπουδές τους στην Αθήνα και γενικά την Ελλάδα, ενώ οι Έλληνες με τη σειρά τους έπρεπε να μάθουν τη λατινική γλώσσα.

Η Ελληνική γλώσσα εν τέλει από την πρώτη στιγμή είχε επίδραση στους Ρωμαίους και δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι τη χαρακτήρισαν ως την τελειότερη γλώσσα ανώτερης κουλτούρας και υψηλού επιπέδου. Για το λόγο αυτό τα ελληνικά ήταν η γλώσσα που χρησιμοποιούσαν οι μορφωμένες Ρωμαϊκές τάξεις, οι οποίες ένιωθαν ότι παρέμεναν πίσω πολιτισμικά, και γι' αυτό ξεκίνησαν αγώνα πνευματικού εξελληνισμού ήδη από την εποχή

του Πυρρού (319-272 π.Χ.). Παραδείγματα αποτελούν ο Quintus Fabius Pictor, ένας από τους αρχαιότερους Ρωμαίους ιστορικούς,ο οποίος έγραψε τα χρονικά της Ρώμης στα Ελληνικά αλλά και ο Ρωμαίος ιστορικός Glabrio (203 π. Χ)που θα ακολουθήσει την ίδια τακτική. Η γνώση της ελληνικής ρητορικής τέχνης θεωρήθηκε ως δύναμη για τους πολιτικά επίδοξους άνδρες,ενώ και τα διεθνή φιλοσοφικά ρεύματα του Επικουρισμού και του Στωικισμού τα οποία άσκησαν μεγάλη επιρροή στην πνευματική ζωή της Ρώμης,είχαν άμεση εξάρτηση από την ελληνική ρητορική. Εάν κάποιος επιθυμούσε να ασχοληθεί με την πολιτική ήταν αναγκαίο να γνωρίζει την ελληνική γλώσσα,από τη στιγμή που αποτελούσε και κοινό έδαφος για τα υψηλά κοινωνικά και πολιτικά στρώματα.

Σύμφωνα με τον Κικέρωνα,η ελληνική γλώσσα ήταν «in omnibus fere gentibus»,πράγμα που σημαίνει ότι αποτελούσε ένα αποτελεσματικό και κατάλληλο μέσο.Η σημασία της ελληνικής για τον Κικέρωνα φανερώνεται και από το ότι έστειλε το γιό του για σπουδές στην Αθήνα. Επίσης,η Ρώμη άρχισε να διακοσμείται με πολλά ελληνικά στοιχεία,όπως λάφυρα, έμβια κα., τα οποία αποκόμισαν οι Ρωμαίοι από τους πολέμους της Ανατολής. Ταυτόχρονα,χιλιάδες Έλληνες σκλάβοι ή μη και χιλιάδες τόμοι βιβλίων γραμμένα στα Ελληνικά κατέληξαν στους δρόμους και στα σπίτια πλουσίων Ρωμαίων επηρεάζοντας τις αντιλήψεις και τις συνήθειες τους.Πλήθος Ελλήνων φιλοσόφων, δασκάλων, ρητόρων, γιατρών και καλλιτεχνών θα εισχωρήσουν στην Αυτοκρατορία δημιουργώντας πνευματικά προϊόντα και θα έρθουν σε επαφή και θα επηρεάσουν κάθε τάξη.

Η πρώτη ιδιωτική βιβλιοθήκη στη Ρώμη ιδρύθηκε από τον Αιμίλιο Παύλο το 167 π.Χ.,ο οποίος μετέφερε σε αυτήν τα βιβλία του βασιλιά Περσέα,ενώ αργότερα το ίδιο θα κάνουν ο Σύλλας και ο στρατηγός Λούκουλλος. Έτσι η Ρώμη στις αρχές του 1^{ου} μ.Χ. έφτασε στο σημείο να παράγει τόσα Ελληνικά έργα όσα και η Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Οι περισσότεροι από τους Ρωμαίους διοικητές της Ανατολής στην τους γνώριζαν την ελληνική γλώσσα,όμως οι αποφάσεις της Ρωμαϊκής διοίκησης αποτυπώνονταν στη Λατινική για τυπικούς και μόνο λόγους. Ορισμένοι βέβαια Ρωμαίοι διοικητές χρησιμοποιούσαν τα ελληνικά, όπως ο στρατηγός Marcus Licinius Crassus (115 – 53 π.Χ) στα προστάγματά του,αλλά και ο εξελληνισμένος βασιλιάς των Εβραίων Αγρίππας Α (10 π.Χ – 44 μ.Χ) που μιλούσε στην Ρωμαϊκή Σύγκλητο στα Ελληνικά. Στην Αίγυπτο η Λατινική πήρε τη θέση της Ελληνικής ως επίσημης γλώσσας της χώρας μόνο κατά την εποχή του Διοκλητιανού (284-305 μ.Χ).Αντιλαμβανόμενοι οι Ρωμαίοι ότι η ελληνική γλώσσα επικρατούσε στην αστική τάξη της Αιγύπτου δεν θέλησαν να την αντικαταστήσουν.Ενώ και στη Λατινική Χριστιανική Λογοτεχνία η αλλαγή στη γραφή από τα ελληνικά στα λατινικά πραγματοποιήθηκε από τον 3ο μ.Χ αιώνα και έπειτα.

Γενικά οι Ρωμαίοι είχαν αντιληφθεί την υπεροχή των Ελληνικών πόλεων στην Ανατολή και προτίμησαν να υποστηρίξουν την Ελληνική πολιτισμική και διοικητική παρουσία τους, από τη στιγμή βέβαια που εξυπηρετούνταν και τα συμφέροντά τους. Με την ίδρυση της Κωνσταντινούπολης από τον Μ.Κωνσταντίνο στην Ανατολή το 330 μ.Χ η Λατινική γλώσσα απέκτησε μια βραχυπρόθεσμη δυναμική, ώσπου τον 7ο αιώνα αντικαταστάθηκε οριστικά από την Ελληνική, αφού η πρωτεύουσα πλέον βρισκόταν σε Ελληνόφωνη σφαίρα. Σε όλη τη βυζαντινή περίοδο, αλλά και αργότερα, η ελληνική γλώσσα κάνει την εμφάνισή της σε δύο μορφές:

- Την Κοινή Ελληνιστική την οποία χρησιμοποιούσε ο απλός λαός, και
- Την Απικίζουσα λόγια, αριστοκρατική, η οποία χρησιμοποιήθηκε από την κρατική εξουσία και ειδικά την εκκλησία.

Η συνάντηση λοιπόν των Ρωμαίων με τους Έλληνες είχε ως αποτέλεσμα τον εξελληνισμό τους. Ο εξελληνισμός του πολιτισμού και της λογοτεχνίας. Χαρακτηριστική είναι η αναφορά του Οράτιου, ο οποίος είχε πει πως "η κατακτημένη Ελλάδα κατέκτησε το θηριώδη νικητή". (Άγγελος Ζαχαρόπουλος, 2017) (Τζον Λόυντ & Τζον Μίτσινσον)

Στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία λοιπόν επικρατεί διγλωσσία. Για τη Δύση η ελληνική γλώσσα ήταν αυτή που μιλούσαν ιδίως οι μετανάστες των κατώτερων τάξεων και δευτερευόντως της υψηλής κοινωνίας. Αντίθετα στην Ανατολή, την Ελληνική γλώσσα χρησιμοποιούσαν οι υψηλές κοινωνικές τάξεις και η αριστοκρατία, με την Λατινική να χρησιμοποιείται ως επί το πλείστον σε επίσημες τοποθετήσεις και αποφάσεις της Ρωμαϊκής Διοίκησης, γεγονός που έπαψε να συμβαίνει στη Βυζαντινή Περίοδο. Μεταξύ Ρωμαίων και Ελλήνων υπήρχε μια σχέση αγάπης-μίσους, αφού ο καθένας από την πλευρά του θαύμαζε τον άλλον σε ορισμένα ζητήματα και για άλλα τον περιφρονούσε και το χλεύαζε. Οι μεν Ρωμαίοι ήταν εντυπωσιασμένοι με τους Έλληνες όσον αφορά τη γλώσσα, τη μόρφωση, τον πολιτισμό και τις τέχνες, με την αδυναμία και την παρακμή των Ελλήνων να αποτελεί λόγο για περιφρόνησή τους. Οι Έλληνες από την πλευρά τους χλεύαζαν τη μόρφωση των Ρωμαίων, ενώ επικροτούσαν και θαύμαζαν την πειθαρχία τους και τη δύναμή τους. Τέλος, σε κάθε περίπτωση, δεν έλλειπαν οι Έλληνες που ήταν φιλορωμαίοι, αλλά και οι Ρωμαίοι φιλέλληνες.

3.7 Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ

Στη Ρώμη γνώριζαν και θαύμαζαν την ελληνική τέχνη αρκετά χρόνια πριν κυριαρχήσουν και κατακτήσουν την Ελλάδα. Οι Έλληνες καλλιτέχνες και τα δημιουργήματά τους είχαν επηρεάσει τη ρωμαϊκή τέχνη από τα γεωμετρικά ακόμα χρόνια και ειδικά από τον 4^ο αιώνα π.Χ. Από τις αρχές του 2^{ου} αιώνα π.Χ., όταν και ξεκίνησαν οι Ρωμαίοι σιγά σιγά να επικρατούν και να καταλαμβάνουν τις περιοχές των ελληνικών βασιλείων, ήρθαν σε στενότερη επαφή με διάφορους λαούς στη Μεσόγειο και γνώρισαν τις παραδόσεις και τα έθιμά τους, αποκομίζοντας στοιχεία τα οποία διαμόρφωσαν τη δική τους τέχνη.

Έτσι, η ρωμαϊκή τέχνη ορίζεται ως το σύνολο των καλλιτεχνικών επιτευγμάτων στην αρχαία Ρώμη, κυρίως κατά την περίοδο της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Ο ελληνικός και ο ετρουσκικός πολιτισμός άσκησαν μεγάλη επιρροή στους Ρωμαίους, οι οποίοι δανείστηκαν και ενσωμάτωσαν πολλά από τα στοιχεία αυτών των πολιτισμών στο δικό τους ρωμαϊκό πολιτισμό. Αυτό συνέβη, αφού για πολλά χρόνια οι Ρωμαίοι έζησαν κάτω από ετρουσκική επίδραση και η επέκτασή τους προς την κεντρική και νότια Ιταλία και Σικελία (τον 3ο αιώνα π.Χ.) τους έφερε σε άμεση επαφή με την ελληνική τέχνη. Είναι γεγονός πως από τον 2ο αιώνα π.Χ. οι Ρωμαίοι στρατηγοί επιστρέφοντας από νικηφόρες εκστρατείες στην Ανατολή, έπαιρναν μαζί τους πολλά έργα ελληνικής τέχνης και τα χρησιμοποιούσαν για να διακοσμήσουν ανάκτορα, ναούς ή την πόλη τους. Οι πλούσιοι Ρωμαίοι είχαν μεγάλο σεβασμό και θαύμαζαν ιδιαίτερα την τέχνη των Ελλήνων, γι' αυτό στόλιζαν τα σπίτια τους με έργα ελληνικά, ενώ αργότερα προχώρησαν στην αντιγραφή τους.

Λόγιοι της Ρώμης, όπως ο Κικέρωνας, συνήθιζαν να αποκτούν τα έργα των Ελλήνων καλλιτεχνών αγοράζοντάς τα και έτσι η Ρώμη έφτασε στο σημείο να αποτελεί κέντρο μαζικής παραγωγής έργων τέχνης. Το γεγονός αυτό συνέβαλε στο να διατηρηθεί ζωντανή η ελληνική καλλιτεχνική παράδοση που κάποια χρόνια μετά επεκτάθηκε σε ολόκληρη τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία και ήταν γνωστή ως ελληνορωμαϊκή τέχνη. Η ελληνορωμαϊκή τέχνη έμελλε να αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα για την εξέλιξη της ευρωπαϊκής τέχνης.

Βέβαια στα τέλη της ρωμαϊκής δημοκρατίας, η ρωμαϊκή τέχνη κατάφερε να διαμορφώσει το δικό της χαρακτήρα, καθώς τα ρωμαϊκά έργα, τα οποία είχαν μεν την ελληνική επιρροή, δημιουργούνταν με βάση τις ρωμαϊκές παραδόσεις και εξέφραζαν τα ρωμαϊκά ιδανικά. Στη γλυπτική οι Ρωμαίοι δανείστηκαν από τους Έλληνες κάποια στοιχεία, όπως η στάση του ανθρώπινου σώματος, η εξιδανίκευση, ο ρυθμός και η κίνηση.

Οι διαφορές μεταξύ της ρωμαϊκής και της ελληνικής τέχνης έγκειται περισσότερο στην προτομή, την ομοιότητα του προτύπου και όχι τόσο στη γενική απεικόνιση του, στα μεγέθη που είναι μεγαλύτερα και τέλος στα θέματα των αναπαραστάσεων (εξιστόρηση πολεμικών επιχειρήσεων, θρίαμβοι αυτοκρατόρων και στρατηγών). Στην αρχιτεκτονική οι Ρωμαίοι πρόσθεσαν στο ελληνικό σύστημα της δοκού επί στύλου κάμαρες και θόλους.

Όπως διατυπώθηκε παραπάνω, από την πρώτη στιγμή οι Ρωμαίοι ενθουσιάστηκαν με τον ελληνικό πολιτισμό και την τέχνη των Ελλήνων. Έτσι προχώρησαν στη μεταφορά πολλών έργων τέχνης από την Ελλάδα προς τη δύση, ώστε να καλύψουν τις αισθητικές ανάγκες του κοινού τους. Από ένα σημείο κι έπειτα αυτό δεν τους αρκούσε πια. Για το λόγο αυτό αναδείχθηκε και απέκτησε μεγάλη αξία η τέχνη του αντιγραφέα, που αναγνωρίστηκε και εκτιμήθηκε επίσημα. Στην παραγωγή των τέτοιων αντιγραφών βρίσκονται οι πρώτες πτυχές των χαρακτηριστικών της ρωμαϊκής τέχνης. Επομένως, επικράτησε η τάση να συγκεντρώνουν διάφορα στοιχεία προερχόμενα από διαφορετικές καλλιτεχνικές παραδόσεις, ήθη και έθιμα, όπως της ετρουσκικής, της ελληνικής και της ιταλικής. Σημαντικό να αναφερθεί είναι το ότι ένας μεγάλος αριθμός αρχαϊκών, κλασικών και ελληνιστικών αγαλμάτων μας είναι σήμερα γνωστός από τα ρωμαϊκά αντίγραφα. Αρκετοί ήταν οι Έλληνες τεχνίτες που μετακινήθηκαν στη Ρώμη προκειμένου να απασχοληθούν σε εργαστήρια αντιγραφής αλλά και να βοηθήσουν στη διακόσμηση ναών και διαφόρων άλλων κτιρίων. Η Αθήνα αποτέλεσε σημαντικό κέντρο αντιγραφικής εργασίας που διοχέτευε αντίγραφα στις αγορές της Δύσης. Ως κέντρα αντιγραφικής εργασίας αναδείχτηκαν ακόμη η Ρόδος και πολλές πόλεις της Μικράς Ασίας, όπως η Έφεσος, η Μαγνησία, οι Τράλλεις, η Πέργαμος και η Αφροδισιάδα.

Κατά τον 1^ο αιώνα η αρχιτεκτονική βρίσκεται σε εξαιρετική άνθηση, αποκομμένη οριστικά από την ετρουσκική παράδοση και με το συνδυασμό στοιχείων, μορφών και κριτηρίων ρυθμού ελληνιστικής εμπνεύσεως, ξεκινά μια διαδικασία ανεξάρτητης και αυτόνομης αναπτύξεως, μέσω της οποίας θα δημιουργηθούν τα σπουδαιότερα έργα της κατά τη διάρκεια της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Την ίδια περίοδο μεγάλη άνθηση παρουσίασε στη Ρώμη η τέχνη της τοιχογραφίας, η οποία αναπαρήγαγε τα εικονογραφικά σχέδια των μεγάλων Ελλήνων καλλιτεχνών, με αντικείμενο έμπνευσης θέματα της μυθολογίας. Βέβαια σπουδαίο νεοτερισμό του 1ου αιώνα, αποτέλεσε η γλυπτική, με προσωπογραφίες βεριστικής διάθεσης, που λόγω της ιδιαίτερης ενασχόλησης στη λεπτομέρεια και την τελειότητα, έφτασε σε εκφράσεις εντυπωσιακής ψυχολογικής αλήθειας. Η Ρωμαϊκή προσωπογραφία χρησιμοποιούταν και στα νομίσματα, με την υποσημείωση ότι ο ύπατος που τα έκοβε τοποθετούσε τη μορφή ενός προγόνου του, αφού το ρωμαϊκό Δίκαιο δεν επέτρεπε την απεικόνιση της μορφής εκείνου που έκοβε το νόμισμα. (Κατερίνα Ρουμπέκα, 2010)

Την εποχή του Αυγούστου η ρωμαϊκή τέχνη γνώρισε τέτοια καταξίωση που δεν είχε δει έως τότε. Δεν έπαψε βέβαια να διατηρεί τον χαρακτήρα ακαμψίας και ψυχρής αυστηρότητας που εναλλασσόταν ανάλογα με την ψυχολογία και την ψυχροσύνη του αυτοκράτορα, αλλά και την αλλαγή του πολιτικού κλίματος της Ρώμης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των καλλιτεχνικών προτιμήσεων κατά την εποχή του Αυγούστου αποτελεί η Ara Pacis, όπου συνδυάζονται ρωμαϊκά στοιχεία με ελληνιστικές επιδράσεις, χωρίς κάποια αρμονία. Την ίδια εποχή η ζωγραφική συνέχισε να αναπτύσσεται υπό την επιρροή του ελληνιστικού πολιτισμού. Το γεγονός αυτό φανερώνεται από τη διακόσμηση της κατοικίας της Φαρνεζίνας, αλλά και από τις ζωγραφίες της έπαυλης των Μυστηρίων στην Πομπηία. Ενισχυμένη παρουσιαζόταν η ύπαρξη λαϊκών καλλιτεχνικών ρευμάτων στις διάφορες επαρχίες, όπου με πιο πρακτικούς τρόπους, δημιουργούσαν επιτάφια γλυπτά ή ζωγραφικές, επιγραφές καταστημάτων κ.α.

Την περίοδο που μεσολάβησε από τον Αύγουστο ως τους Φλαβίους, η αρχιτεκτονική στη Ρώμη ακολούθησε το μοντέλο των μεγάλων και των επιβλητικών οικοδομημάτων με σκηνογραφικές τάσεις, το οποίο μπορεί να παρατηρηθεί ιδιαίτερα στο θέατρο του Μαρκέλλου που αποπερατώθηκε το 11 π.χ. Κάποια από τα σπουδαιότερα αναθηματικά μνημεία της Ρώμης κτίστηκαν κατά την περίοδο αυτή, όπως αψίδες και ιστορημένες στήλες, καθώς και αμφιθέατρα όπως εκείνο της Βερόνας και του Φλαβίου (Κολοσσαίο) στη Ρώμη. Πλέον, νέες τεχνικές και καινοτομίες επέτρεπαν την ανέγερση πιο σύνθετων αρχιτεκτονικών κτισμάτων, όπως ο ημισφαιρικός τρούλος (Πάνθεον) και η σταυροειδής στοά (Κολοσσαίο).

Η γλυπτική ξεκίνησε να επηρεάζεται όλο και περισσότερο από ελληνικά στοιχεία και να καταλαμβάνει σχεδόν πλήρη αυτονομία στα ανάγλυφα της Αψίδας του Τίτου και σε εκείνα τα οποία που ανακαλύφθηκαν κάτω από το μέγαρο της Καγκελαρίας, στο οποίο τα πρόσωπα συνυπάρχουν με μια νέα προοπτική διάσταση που δίνουν την εντύπωση του χώρου. Τα σημαντικότερα επιτεύγματα και δημιουργήματα ολόκληρης της ρωμαϊκής ζωγραφικής χρονολογούνται στην περίοδο αυτή.

Ένα από τα σημαντικότερα αρχιτεκτονικά μνημεία της Ρώμης είναι η βασιλική του Μαξεντίου, ένα σπουδαίο οικοδόμημα με τρεις σηκούς και πλευρικές κόγχες, που καλύπτεται από μια σταυροειδή αψίδα. Προκειμένου ο Κωνσταντίνος να τιμήσει τη νίκη του στο Πόντε Μίλβιο, έστησε μια θρησκευτική αψίδα με τρία κέρατα, πλούσια διακοσμημένη με ανάγλυφα παλαιότερων εποχών. Τα συγκεκριμένα ανάγλυφα παρουσιάζονται με κάποιες συμβολικές αναπαραστάσεις και αφηγηματικές λεπτομέρειες, με μετωπικές απεικονίσεις, τα οποία συνυπάρχουν με πλήρη συμμετρία και ιεραρχικές αναλογίες. Κατά τον 3^ο αιώνα μ.Χ. ακολουθήθηκαν πιο λιτές τάσεις στην τέχνη. Παράδειγμα αποτελούν τα

νομίσματα του Αυρηλιανού, τα οποία παρουσιάζονται με απλοποιημένες μορφές αυστηρού και απλού ρεαλισμού. Παράλληλα ιδιαίτερη σημασία απέκτησαν οι ιστορημένες σαρκοφάγοι, που δεν άργησαν να αντικαταστήσουν τα ιστορικά ανάγλυφα.

Αργότερα, κατά τα τέλη του 4ου αιώνα η Κωνσταντινούπολη παίρνει τα ηνία από τη Ρώμη και αναδεικνύεται ως το κέντρο της τέχνης. Εκεί βρίσκονται πλέον οι βάσεις του οβελίσκου του Θεοδοσίου, η στήλη του Μαρκιανού και η στήλη του Αρκαδίου. Μία από τις σημαντικές κληρονομίες της περιόδου της ρωμαϊκής τέχνης παραμένει το ψηφιδωτό, ενώ η ζωγραφική έπειτα από το τέλος της Πομπηίας, διατηρήθηκε σε ορισμένους τάφους της Όστιας και στις χριστιανικές εικονογραφήσεις των κατακομβών.

3.8 Η ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΨΗΦΙΔΩΤΟΥ ΣΤΗ ΡΩΜΑΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Η τέχνη του ψηφιδωτού εκτιμάται πως κατά τα ελληνοιστικά και ρωμαϊκά χρόνια βρέθηκε στο υψηλότερο σημείο ακμής του. Το ψηφιδωτό είναι σχέδιο ή παράσταση για τη διακόσμηση δαπέδου, τοίχου ή οροφής, το οποίο δημιουργείται με την συναρμολόγηση και συγκόλληση μικρών ποικιλόχρωμων κύβων (ψηφίδων) από μάρμαρο, πέτρα, σμάλτο ή σπτή γη (αλλιώς ψηφοθέτημα ή μωσαϊκό). Η μέθοδος αυτή λοιπόν καλείται με τον όρο «ψηφιδωτό». Η επίδραση της ζωγραφικής στην τέχνη του ψηφιδωτού είναι μεγάλη.

Το τέχνη του ψηφιδωτού ξεκίνησε πριν περίπου πέντε χιλιάδες χρόνια από τους Σουμέριους στο Ουρούκ και σε άλλες πόλεις της Μεσοποταμίας. Ο όρος <<ψηφιδωτό>> έχει τις ρίζες του από τη λέξη «ψηφίς» και «ψήφος», που κατά την αρχαία ερμηνεία σημαίνει μικρή πέτρα, βότσαλο και άλλα παρεμφερή. Η λέξη Ψήφος είχε την ίδια σημασία με σήμερα. Τα πρώτα ψηφιδωτά δημιουργήθηκαν ως πήλινοι κώνοι, μεγέθους 10-15 εκ. που ήταν βυθισμένοι μέσα σε λάσπη, με σκοπό τον καλλωπισμό. Αρχαιότερο δείγμα ψηφιδωτού αποτελεί ένα δάπεδο, το οποίο χρονολογείται τον 8ο αι. π.Χ., και το οποίο ανακαλύφθηκε στη Μικρά Ασία και συγκεκριμένα στην περιοχή της αρχαίας Φρυγίας. Κατά τον 5ο αι. π.Χ. στην κατασκευή ψηφιδωτών χρησιμοποιούνται μαύρα και λευκά βότσαλα (χαλίκια). Οι Έλληνες θεωρούνται πρωτοπόροι, αφού πριν ακόμη από την Αλεξανδρινή Εποχή, ασχολήθηκαν με την τέχνη του ψηφιδωτού, την ανέπτυξαν και την κατέστησαν ως μία σπουδαία μορφή τέχνης. Στην Ελλάδα σώζονται και σήμερα ψηφιδωτά δείγματα, όπως αυτά στην Πέλλα, στη Ρόδο, στη Δήλο, στην Όλυθο της Χαλκιδικής (4-5ος αι. π.Χ.).

Τα υλικά που χρησιμοποιούνταν κατά την αρχαιότητα για την κατασκευή των ψηφιδωτών ήταν τα ακατέργαστα φυσικά χαλίκια, που παρουσίαζαν ομοιομορφία όσον αφορά το μέγεθός τους. Οι Έλληνες ήταν αυτοί που εφηύραν και την τεχνική των ψηφίδων (στα Λατινικά "tesserae", "κύβοι" ή "ζάρια"), δηλαδή μικρών τεμαχίων κομμένων σε τριγωνικό,

τετράγωνο ή άλλο κανονικό σχήμα, προκειμένου να εμπίπτουν με ακρίβεια στον κάρναβο των κύβων, οι οποίοι διαμορφώνουν την επιφάνεια του ψηφιδωτού.

Οι ψηφίδες παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλομορφία σε μέγεθος, το οποίο εξαρτάται από τη λειτουργία που επιτελούν. Στα μεσαιωνικά έργα για παράδειγμα, περιοχές όπως τα πρόσωπα και τα χέρια, στα οποία χρειάζεται λεπτομέρεια, είναι κατασκευασμένα με ψηφίδες μικρότερες του κανονικού. Για τη διακόσμηση των δαπέδων στην αρχαιότητα οι ψηφίδες που χρησιμοποιούνταν ήταν περίπου του ενός εκατοστού. Στην κατασκευή δαπέδων με ψηφιδωτά πολύ σημαντικό ρόλο έπαιζαν τα υλικά που θα χρησιμοποιούνταν και ο βαθμός αντοχής τους στη φθορά.

Όσον αφορά τα υλικά που χρησιμοποιούνταν για τα ψηφιδωτά, η πέτρα ήταν αυτή που επικράτησε για μεγάλο χρονικό διάστημα κατά την αρχαιότητα αλλά και κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους. Βέβαια, τα φυσικά χρώματα της πέτρας προσέδιδαν το κύριο φάσμα των αποχρώσεων που είχε στη διάθεσή του ο καλλιτέχνης. Παρότι το μάρμαρο και ο ασβεστόλιθος προτιμούνταν περισσότερο, στα ρωμαϊκά ψηφιδωτά χρησιμοποιήθηκε αρκετά και ο μαύρος βασάλτης. Ακόμη και σε σύγχρονα ψηφιδωτά, η φυσική πέτρα προτιμάται έναντι άλλων υλικών, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τα ψηφιδωτά που καλύπτουν την εξωτερική επιφάνεια του σταδίου του Ντιέγκο Ριβέρα στο Μεξικό (1957).

Κατά τους ελληνιστικούς χρόνους (3ος-1ος π.Χ. αι.), το γυαλί αποτέλεσε ένα ακόμη υλικό, αφού είχε την ικανότητα να προσφέρει ατελείωτες χρωματικές δυνατότητες στην τέχνη αυτή. Οι χρυσές και οι ασημένιες ψηφίδες έκαναν την εμφάνισή τους από τους καλλιτέχνες ψηφιδωτών της παλαιοχριστιανικής εποχής. Οι ψηφίδες αυτές χρησιμοποιούνταν, συνήθως, για να αποδώσουν το εκπορευόμενο από το Θεό φως (μαυσωλείο της Γκάλα Πλακίντια, Ραβέννα 450μ.Χ.). Το χρυσό βάθος έγινε ο κανόνας από τον 6ο αι. Για την κατασκευή χριστιανικών ψηφιδωτών χρησιμοποιήθηκαν επίσης και υλικά, όπως το φίλντισι, οι ημιπολύτιμοι λίθοι (σπάνια) και ψηφίδες από ψημένο πηλό (τερακότα).

Η ανάπτυξη της τέχνης του ψηφιδωτού περιλαμβάνει τρεις φάσεις. Στην πρώτη φάση, στην οποία καθοριστικό ρόλο έπαιζαν οι Έλληνες, τελειοποιήθηκε το ψηφιδωτό από φυσικά χαλίκια. Η δεύτερη έχει να κάνει με την ανακάλυψη και την εξάπλωση της τεχνικής των ψηφιδωτών που έλαβε χώρα αρχικά στον ελληνιστικό κόσμο και μετ' έπειτα σε ρωμαϊκό έδαφος. Η τρίτη φάση τέλος, που αποτελεί ρωμαϊκό κατά βάση φαινόμενο, χαρακτηριζόταν από την εκλαΐκευση του ψηφιδωτού και την εφαρμογή του σε νέες μέχρι τότε λειτουργίες.

Οι Ρωμαίοι χρησιμοποίησαν το ψηφιδωτό στην εκλεπτυσμένη μορφή του, τόσο στην αρχιτεκτονική της κατοικίας όσο και στους τόπους λατρείας τους. Η Πομπηία έχει διασώσει ένα πλήθος ψηφιδωτών στην τεχνική του *opus vermiculatum* (από πολύ μικρές,

ακανόνιστες ψηφίδες) (2ος-1ος π.Χ.αι.) .Το σημαντικότερο από αυτά είναι 'Η Μάχη της Ισσού, το μεγαλύτερο από τα γνωστά έργα , φιλοτεχνημένο στη μικρογραφική τεχνική του ψηφιδωτού. Αυτό που κατάφεραν οι Ρωμαίοι είναι να καταστήσουν την τέχνη του ψηφιδωτού ως ένα συνηθισμένο διακοσμητικό μέσο (οικίες Δήλου 2ος π.Χ.αι.).Από τον 3ο π.Χ. αι. η τέχνη του ψηφιδωτού υπέστη ριζική αλλαγή και χρησιμοποιήθηκε, εκτός από τα δάπεδα, στην αρχιτεκτονική κήπων, στη διακόσμηση θόλων λουτρών και κτηρίων και για τη φιλοτέχνηση θρησκευτικών εικόνων.(Ηλίας Λιαμής,2020)

Στην Ελληνο-Ρωμαϊκή εποχή ο τομέας του ψηφιδωτού γνώρισε μεγάλη ακμή,και χρησιμοποιήθηκε αρχικά για την κάλυψη δαπέδων ή εδάφους. Η διάδοση και εξάπλωση της τάσης για την τέχνη του ψηφιδωτού ξεκίνησε από την Ελληνιστική Ανατολή από Έλληνες τεχνίτες ,φτάνοντας στην Ιταλία και ιδιαίτερα στην Πομπηία και στην Ρώμη. Μέσω της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορία η τέχνη αυτή επεκτάθηκε ακόμη περισσότερο. Αρκετά σπουδαία ψηφιδωτά τα οποία έχουν διατηρηθεί,βρίσκονται σε επαρχίες της Αυτοκρατορίας (π.χ. Τυνησία κ.ά.).(Λυδία Νακοπούλου,2018)

3.9 Η ΜΕΤΑΛΛΕΥΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΛΛΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΗ ΡΩΜΑΙΟΚΡΑΤΙΑ

Από πολύ νωρίς οι Ρωμαίοι και πριν ακόμη κυριαρχήσουν στο ελλαδικό Χώρο, είχαν κατακτήσει ήδη όλες τις πλούσιες σε μέταλλα χώρες της Μεσογείου, από την Ιβηρική Χερσόνησο ως τη Συρία και από τη βόρεια Αφρική ως το Δούναβη, και είχαν αποκτήσει όλους τους θησαυρούς των ηγεμόνων τους. Τα θησαυροφυλάκια της Ρώμης αλλά κι αυτά των αξιωματούχων της είχαν υπέρ γεμίσει από τα πλούτη που μαζεύτηκαν.Ταυτόχρονα όλα τα μεταλλεία των χωρών που κατέλαβαν συνέχιζαν να εργάζονται γι' αυτούς, αφού οι Ρωμαίοι τα μίσθωναν για να έχουν τον πλήρη έλεγχο και να μπορούν να τα εκμεταλλεύονται.

Το ίδιο συνέβαινε και με τα ελληνικά μεταλλεία έπειτα από την κατάκτηση των περιοχών της Ελλάδας από τους Ρωμαίους. Όμως, η απόδοσή τους ήταν μικρή. Στο Λαύριο τα ορυχεία είχαν σταματήσει τη λειτουργία τους καθώς τα μεταλλοφόρα κοιτάσματα της περιοχής είχαν εξαντληθεί από παλαιότερες εκμεταλλεύσεις.Έτσι, οι Ρωμαίοι δεν ενδιαφέρονταν για τα φτωχά πλέον μεταλλεία του Λαυρίου και επικεντρώνονταν στα πλούσια αργυρωρυχεία της Δύσεως και της Ανατολής, αφού από τα οποία εκλάμβαναν τεράστιο οικονομικό όφελος.

Τα μεταλλεία του Παγγαίου είχαν ακόμη περιθώρια εκμεταλλεύσεως.Την άνοιξη του 167 π.Χ. στην Αμφίπολη, από δεκαμελής συγκλητική επιτροπή απαγορεύθηκε η εξαγωγή

χρυσού και αργύρου από τα μεταλλεία της Μακεδονίας, επιτρέποντας μόνο την εκμετάλλευση χαλκού και σιδήρου, και καθορίζοντας το ύψος του φόρου γι' αυτά στο μισό εκείνου που πληρωνόταν στον Μακεδόνα βασιλιά Περσέα. Το 158 π.Χ. όμως, η Ρωμαϊκή Σύγκλητος, προκειμένου να προλάβει διάφορες εξεγέρσεις από τους κατοίκους της Μακεδονίας, λόγω της οικονομικής εξαθλίωσής τους, της πιεζόμενης από την οικονομική εξαθλίωση των Μακεδόνων, αποφάσισε να θεσπίσει νέα μέτρα ώστε να επιτραπεί η επαναλειτουργία των μακεδονικών μεταλλείων. Το γεγονός αυτό βοήθησε τους Μακεδόνες να αναπτύξουν την οικονομία τους και να ξεκινήσουν την παραγωγή δικών τους νομισμάτων, εκ των οποίων έχει βρεθεί ως σήμερα ένας μεγάλος αριθμός αυτών.

Αντίστοιχη ήταν η κατάληξη και των υπόλοιπων μεταλλείων στην Ελλάδα. Εκτός από της Μακεδονίας (Παγγαίου) και της Κύπρου, όλα τ' άλλα ορυχεία διακόπηκαν. Όχι μόνο λόγω της φτωχής παραγωγικότητάς τους, αλλά και επειδή κατά τη ρωμαϊοκρατία συνεχίσθηκε η απορρόφησή τους από τα πλούσια μεταλλευτικά κέντρα της Ανατολής, παλαιά και νέα. Έναν ακόμη λόγο αποτελεί το γεγονός ότι οι Ρωμαίοι μετέφεραν στην Ελλάδα μαζί με τα εμπορεύματά τους και τα μέταλλα που χρησιμοποιούσαν για τις ανάγκες της βιοτεχνίας της. Τέλος, ο ελληνικός άργυρος κι ο χρυσός δεν ήταν εφικτό να συγκριθούν με τον άργυρο και τον χρυσό άλλων χωρών της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, όπως της Ιβηρίας, της Γαλατίας, της Δακίας και της Μικρασίας.

Για όλους λοιπόν τους παραπάνω λόγους η ελληνική μεταλλεία διακόπηκε και μόνο κατά τον 3ο μ.Χ. αι. ξεκίνησε η λειτουργία των χρυσορυχείων του Παγγαίου και των σιδηρυχείων της Σερίφου. Επομένως η εξορυκτική τεχνική στην Ελλάδα παρέμεινε στάσιμη. Αυτά τα μεταλλεία που επαναλειτουργούσαν, για μικρά τους και χρονικά διαστήματα, εφαρμόζαν την αρχαιοελληνική μέθοδο.

Το αντίθετο βέβαια συνέβη με τα λατομεία. Αυτό γιατί, ενώ η κάλυψη των αναγκών της ελλαδικής μεταλλοτεχνίας με μέταλλα ήταν άφθονη και φθηνή, από την άλλη τα μάρμαρα και τ' άλλα λατομικά προϊόντα (τραχείτης, γρανίτης, ασβεστόλιθοι κλπ.), που χρησιμοποιούνταν σε τέχνες, όπως η γλυπτική και η αρχιτεκτονική, υπήρχαν σε αφθονία στην Ελλάδα και ήταν ασυναγώνιστα σε ποιότητα και κόστος. Γεγονός ιδιαίτερα σημαντικό για τους Ρωμαίους αυτοκράτορες που ήθελαν να στολίσουν με μεγάλα έργα την Αθήνα και να ανοικοδομήσουν ή να χτίσουν χτίζουν νέες πόλεις.

Όλοι Ρωμαίοι που μετακινήθηκαν στην Ελλάδα, είτε ήταν αξιωματούχοι, είτε έμποροι, είτε ήρθαν για να εκμεταλλευθούν διάφορες πλουτοπαραγωγικές πηγές της χώρας (δάση, αγροκτήματα- τα *latifundia*- ιαματικές πηγές κ.α.), προχώρησαν στην ανέγερση επιβλητικών και σπουδαίων καλλιτεχνικά στολισμένων κατοικιών. Τον ίδιο δρόμο ακολουθούν και οι εύποροι Έλληνες που συναγωνίζονταν τους Ρωμαίους στην πολυτέλεια.

Παράλληλα, προχωρούν και στην οικοδόμηση σημαντικών δημόσιων έργων. Έτσι, τα ελλαδικά λατομεία, συνεχίζουν να βρίσκονται υπό καθεστώς εκμετάλλευσης και κατά την περίοδο της ρωμαϊοκρατίας.

Οι τρομερές ικανότητες οργάνωσης των Ρωμαίων στις εμπορικές τους δραστηριότητες έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην εξάπλωση της Αυτοκρατορίας τους. Είχαν δημιουργήσει σε καίρια σημεία αποθήκες, ώστε να διευκολύνεται στο μέγιστο βαθμό το εμπόριό τους. Επίσης, σε αρκετές περιοχές ίδρυσαν τράπεζες οι οποίες τόνωναν και στήριζαν με δάνεια όλες τις εγχώριες οικονομικές (γεωργικές, μεταλλευτικές, βιοτεχνικές κλπ.) επιχειρήσεις.

Οι Ρωμαίοι, μέσω των εμπειριών που αποκτούν από την αλληλεπίδρασή τους με τους Φοίνικες και τους Έλληνες, από την εποχή του Νουμά (τέλη του 8ου με αρχές του 7ου π.Χ. αι.), καταφέρνουν και παρουσιάζουν μία αξιόλογη οικονομία, με ένα καλά οργανωμένο εμπόριο κι διάφορες επαγγελματικές συντεχνίες. Έτσι η Ρώμη έφτασε από τον 4ο π.Χ. αι. να θεωρείται μεγάλο βιοτεχνικό κέντρο της Δυτικής Μεσογείου. Αυτή η εξέλιξη που συνεχίστηκε και κατά την εποχή της κοσμοκρατορίας της, οδήγησε στο να μετατραπούν οι περισσότερες βιοτεχνίες της, που πριν αποτελούσαν έργο της οικιακής οικονομίας, σε μεγάλα βιοτεχνικά εργαστήρια της πόλεως. Έτσι, στην εποχή της αυτοκρατορίας της, η Ρώμη αναδεικνύεται ως το μεγαλύτερο πολιτισμικό κέντρο του κόσμου. Η ακμή αυτή βασίστηκε σε εξελίξεις και όλων των βιοτεχνικών κλάδων της μεταλλοτεχνίας, που οι τεχνικές κατακτήσεις τους μεταφέρονται σε όλες τις χώρες που είχαν στην κυριαρχία τους, μέσω του εμπορίου ή των τεχνιτών που εγκαθίστανται στις χώρες αυτές. Επομένως η τεχνική τους, η οποία σε κάποιο βαθμό επηρεαζόταν και από τις εκάστοτε περιοχές, διαδόθηκε σε ολόκληρη τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία.

Όσον αφορά τα νομίσματα, οι Ρωμαίοι πρωτοέκοψαν τον 4ο π.Χ. αι. και τα οποία ήταν χάλκινα. Μετά το 269 π.Χ. και αφού κυριάρχησαν σε πλούσιες αργυροπαραγωγικές χώρες, άρχισαν να κυκλοφορούν και αργυρά νομίσματα. Το χρυσό δηνάριο καθιερώθηκε επί Οκταβιανού ως κοινό νόμισμα της αυτοκρατορίας. Από εκείνο το σημείο κι έπειτα, τα ρωμαϊκά νομίσματα διαφοροποιούνται και εξελίσσονται ανάλογα με τις επικρατούσες κάθε φορά συνθήκες ή τις διαθέσεις των Ρωμαίων αυτοκρατόρων.

Η μεταλλοτεχνία στη Ρώμη έφτασε σε υψηλά επίπεδα ανάπτυξης. Κι αυτό γιατί όχι μόνο τα προϊόντα της κατείχαν το μεγαλύτερο και σημαντικότερο μέρος του ρωμαϊκού εξαγωγικού εμπορίου, αλλά και για το γεγονός πως οι φορείς της, οργανώθηκαν σε συντεχνίες και κατάφεραν να αποκτήσουν πολιτική δύναμη που τους επέτρεπε να απολαμβάνουν την προσοχή της εκάστοτε Πολιτείας στα προβλήματά τους.

Στην Ελλάδα η νομισματοκοπία γνώρισε κάθετη παρακμή, καθώς οι Ρωμαίοι αυτοκράτορες επέβαλαν το δικό τους νόμισμα σε όλη την αυτοκρατορία, δίνοντας το δικαίωμα μόνο σε ορισμένες πόλεις να κόβουν χάλκινα νομίσματα τοπικής χρήσεως. Έτσι από το 27 π.Χ. ως το 284 μ.Χ. στην Ελλάδα κόπηκαν τα λεγόμενα «αυτοκρατορικά ελληνικά», που χρησιμοποιούνταν μόνο στις πόλεις κοπής τους και που στη μια τους όψη εικόνιζαν τον αυτοκράτορα της εποχής.

Ταυτόχρονα μεγάλος ήταν και ο περιορισμός της οπλοτεχνίας. Οι Ρωμαίοι επέτρεπαν αποκλειστικά την κατασκευή ατομικών όπλων για τον εξοπλισμό των δυνάμεων των τοπικών ασφαλειών, ενώ προκειμένου να είναι οι ίδιοι ασφαλείς απαγόρευαν την ύπαρξη στρατιωτικών δυνάμεων σε όλες τις ελληνικές πόλεις.

Η κοσμηματοποιία, συνέχισε να αναπτύσσεται μιμούμενη αυτή της αρχαιοελληνικής περιόδου, αλλά και δεχόμενη παράλληλα επιρροές από τα σύγχρονά της ρεύματα. Σε ακμή εξακολούθησε να βρίσκεται και ανδριαντοποιία μαρμάρου και χαλκού, λόγω της ματαιοδοξίας των πλούσιων Ρωμαίων αξιωματούχων και αυτοκρατόρων, αλλά και κάποιων εύπορων πολιτών. Όσο για τη σιδηρουργία, αυτή διατήρησε το ρόλο της στο να καλύπτει τις ανάγκες σε εργαλεία και άλλες σιδηροκατασκευές, σε όλη την Ελλάδα. Όμως κι αυτή με τη σειρά της επηρεάστηκε από τη γενική παρακμή της μεταλλοτεχνίας και της βιοτεχνίας γενικότερα στην Ελλάδα.

Η παρακμή της ελληνικής μεταλλείας συνεχίστηκε μέχρι και τη μεταφορά της ρωμαϊκής πρωτεύουσας στο Βυζάντιο (330 π.Χ.) από το Μ. Κωνσταντίνο, όταν και αρχίζει να ανακάπτει. Προκειμένου το Βυζάντιο να αποκτήσει ιδιαίτερο κύρος, ήταν αναγκαίο να μπορεί να οργανώσει μαζί με άλλους κλάδους κι αυτόν της βιοτεχνίας, ώστε να συναγωνίζεται τη βιοτεχνία της Ρώμης. Σε αυτό βοήθησαν πολλοί Έλληνες εκπρόσωποι της απ' όλη την Ελλάδα. Από εκείνη τη στιγμή, το Βυζάντιο, αναδεικνύεται σε μεγάλο κέντρο της αυτοκρατορίας και δεν θα αργήσει να ξεπεράσει και τη Ρώμη. Σπουδαίο ρόλο σε αυτό παίζει η γεωγραφική του θέση, καθώς βρίσκεται στο πιο επίκαιρο σημείο της Ανατολής, στο σταυροδρόμι των στεριανών και των θαλασσινών δρόμων που ενώνουν τις τρεις ηπείρους Ευρώπη, Ασία και Αφρική, αλλά και στο κέντρο της περιοχής, όπου ο αρχαίος Ελληνισμός είχε αναπτύξει τη μεγαλύτερη πολιτιστική του δραστηριότητα. Οι ντόπιοι κάτοικοί του είναι Έλληνες, έχοντας και ρίζες από τους Μεγαρείς που το είχαν αποικίσει κατά την αρχαϊκή εποχή (7ος π.Χ. αι.). Τεράστιο είναι και το πλήθος των Ελλήνων που μετακομίζουν στην πόλη του Κωνσταντίνου, προσδοκώντας οφέλη από τη ραγδαία αναπτυσσόμενη οικονομική της ζωή.

3.10 Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Μέσω της μελέτης της Βυζαντινής ιστορίας προκύπτει ότι πρόκειται για μια νέα φάση της ρωμαϊκής ιστορίας που διαμορφώνεται κάτω από την επιρροή της ρωμαϊκής πολιτικής, του ελληνικού πολιτισμού, με μεταφορά του πολιτικού κέντρου του κράτους στην εξελληνισμένη Ανατολή και της χριστιανικής πίστης.

Η Πρωτοβυζαντινή εποχή, χαρακτηρίζεται από τη θεμελίωση του νέου κράτους, ταυτόχρονα όμως, από την περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας ξεπερνά τις αναταράξεις που κληρονομήθηκαν από τον τρίτο ρωμαϊκό αιώνα, τους κλονισμούς που υπέστη στις αρχές του τέταρτου και τέλος χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια αποκατάστασης στα παλαιά δυτικά σύνορα. Η εποχή αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς θα προσδιορίσει την μετέπειτα ιστορική εξέλιξη του κράτους.

Η πρώτη φάση της περιόδου αυτής ξεκινά από την κυριαρχία του Μ. Κωνσταντίνου (324) και καταλήγει με το θάνατο του αυτοκράτορα Βαλή στη μάχη της Ανδριανουπόλεως (378). Μέσα σε αυτή γίνονται προσπάθειες να οργανωθεί ο κρατικός μηχανισμός, να καταπολεμηθεί ο Αρειανισμός και να διατυπωθεί για πρώτη φορά το ορθόδοξο δόγμα. Παράλληλα λαμβάνουν χώρα αγώνες για την αποσόβηση επιθέσεων των Γόθων και των γερμανικών λαών. Η δεύτερη φάση της περιόδου (378-518) αποτελεί μία φάση αποστροφής στα εσωτερικά πράγματα του κράτους. Στην Τρίτη φάση (518-565) κυριάρχησαν δύο αυτοκράτορες, εκ των οποίων ο μόνος που κυβέρνησε ήταν ο Ιουστινιανός Α'. Η διακυβέρνησή του ήταν τόσο πετυχημένη ως προς τη σπουδαιότητα αυτών που κατόρθωσε, ώστε να είναι γνωστή ως φάση του Ιουστινιανού. Τα επιτεύγματά του δεν περιορίζονται αποκλειστικά στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής, στην αναδιαμόρφωση του δικαίου και στην περαιτέρω ανάπτυξη των τεχνών και των γραμμάτων, αλλά μεταβάλλει τη διοίκηση, οργανώνει την οικονομία, προχωρά στη διάρθρωση του στρατού και καταφέρνει να εξελίξει και να αναβαθμίσει τον κρατικό μηχανισμό, των οποίων τα αποτελέσματα θα αποδώσουν σε μεταγενέστερες περιόδους. Ο αιώνας του Ιουστινιανού λοιπόν θεμελιώνει την εξωτερική ασφάλεια και την εσωτερική οργάνωση του Βυζαντινού Κράτους.

Το σπουδαιότερο και σημαντικότερο γεγονός αυτής της περιόδου είναι η μετάθεση της πρωτεύουσας και του κέντρου από τη Δύση στην Ανατολή. Δεν θα πρέπει να παραλείπεται το ότι ακόμη το κράτος ως προς τη διοίκηση, το δίκαιο και την επίσημη γλώσσα θεωρείται ρωμαϊκό. Με τη μεταφορά της πρωτεύουσας ασχολήθηκε και κατάφερε ο Μ. Κωνσταντίνος μετά τη νίκη του επί του Λικινίου, καταστρώνοντας τον μονοκράτορα σε ολόκληρη τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Τα εγκαίνια της νέας πρωτεύουσας εορτάστηκαν πανηγυρικά το Μάιο του 330. Η θέση της νέας πρωτεύουσας ήταν ιδιαίτερα

σημαντική, καθώς βρισκόταν στο μεταίχμιο δύο ηπείρων, ήταν προστατευμένη στις τρεις πλευρές της από θάλασσα, ενώ από στρατιωτικής άποψης, μπορούσαν να επιβλέπουν τόσο τα βαλκανικά όσο και τα περσικά σύνορα του κράτους. Χαρακτηριστική ήταν η τοποθέτηση του Α. Ριγανιολ, που είπε αναφερόμενος στη σπουδαιότητα της θέσης της πρωτεύουσας «η ασπίδα του ελληνισμού κατά των βαρβάρων». Αποτελούσε έναν σπουδαίο συγκοινωνιακό κόμβο ο οποίος ένωνε την Ευρώπη με την Ασία και που η θαλάσσια αρτηρία έφτανε από το Αιγαίο στον Εύξεινο Πόντο. Για πάνω από έντεκα αιώνες η Κωνσταντινούπολη επηρέασε και άσκησε ιδιαίτερη επίδραση στις πολιτικές και πολιτιστικές εξελίξεις του τότε κόσμου. Βέβαια η απόφαση του Μ. Κωνσταντίνου να μεταφέρει την πρωτεύουσα εμπεριείχε και προσωπικά κίνητρα, καθώς ξεκίνησε να αποκόπτεται από την αρχαία θρησκεία και τη λατρεία ειδώλων και να στρέφεται στο Χριστιανισμό.

Η εξωτερική πολιτική που άσκησε ο Μ. Κωνσταντίνος θεωρήθηκε πετυχημένη, αλλά και όσον αφορά την εσωτερική πολιτική του, οι ενέργειες στις οποίες προέβη, έθεσαν τις βάσεις για την οργάνωση του βυζαντινού κράτους και της βυζαντινής κοινωνίας. Στον στρατιωτικό τομέα προχώρησε σε μεταρρυθμίσεις, διαχωρίζοντας τις δυνάμεις του σε 'στρατό προκαλύψεως' και σε 'στρατό κρούσεως'. Παράλληλα έθεσε επικεφαλής δύο στρατηγούς, έναν για το πεζικό και έναν για το ιππικό. Όσον αφορά την οικονομική διοίκηση, ο Κωνσταντίνος, δημιούργησε την υπηρεσία των θείων θησαυρών, που ήταν η κεντρική υπηρεσία του κράτους, αλλά και την υπηρεσία ιδικής περιουσίας, η οποία αποτελούσε την υπηρεσία που είχε ως αρμοδιότητα τη διαχείριση της περιουσίας του στέμματος. Για νόμισμα, καθιέρωσε τον solidus, ένα χρυσό νόμισμα το οποίο απολάμβανε της εμπιστοσύνης των εμπόρων, αποτέλεσε το μέσο για τις διεθνείς συναλλαγές και μέχρι τον 11 αιώνα που άρχισε να νοθεύεται εξασφάλισε την εμπορική και οικονομική κυριαρχία του Βυζαντίου στη διεθνή αγορά. Στο θρησκευτικό τομέα ακολούθησε μία φιλοχριστιανική πολιτική. Η οικονομική βοήθεια που παρείχε στην εκκλησία ήταν σημαντική, ώστε κι αυτή με τη σειρά της να καλύπτει τις δαπάνες των έργων ευποιίας που είχε αναλάβει. Στόχος του Κωνσταντίνου ήταν η ενότητα μεταξύ κράτους και εκκλησίας, κάτι που όμως δε το κατάφερε λόγω της κρατικής επέμβασης στα εκκλησιαστικά πράγματα. Το 381 με τη Β' Οικουμενική Σύνοδο, την οποία συγκάλεσε ο Θεοδόσιος προκειμένου να αντιμετωπίσει την αίρεση των Μακεδονιανών, επικυρώθηκε το σύμβολο της πίστεως, το οποίο αναδείχτηκε ως το μόνο αληθινό και έγκυρο και ταυτόχρονα κηρύχθηκε ο ορθόδοξος χριστιανισμός ως η επίσημη θρησκεία και το επίσημο δόγμα του κράτους.

Όσον αφορά, την Μεσοβυζαντινή περίοδο, τη μεγαλύτερη σε διάρκεια, η οποία έλαβε χώρα από το 565 έως το 1081, δόθηκαν αγώνες για την επιβίωση του κράτους και της ανασυγκρότησής του. Την ίδια εποχή το κράτος έφτασε σε υψηλό επίπεδο ακμής και στη συνέχεια ακολούθησε την πτωτική του πορεία. Την «Εποχή της Ανασύνταξης» (717-

867),πραγματοποιείται μια αντεπίθεση ενάντια στους εξωτερικούς εχθρούς του κράτους, το οποίο οδηγείται σε ολοκληρωτικές αλλαγές στη εσωτερική ζωή του.Την ίδια στιγμή,παρουσιάζεται στο προσκήνιο η γνωστή ως Εικονομαχία,ενώ παράλληλα δημιουργούνται επαναστατικά κινήματα,λόγο κοινωνικοοικονομικών αντιπαραθέσεων.Τέλος,η δημιουργία της Δυτικής Αυτοκρατορίας, μεταβάλλει το κράτος από οικουμενική ρωμαϊκή σε ελληνική αυτοκρατορία.Έτσι,το κράτος βγαίνει από αυτή την περίοδο μικρότερο σε έκταση αλλά περισσότερο συμπαγές και ομοιογενές και καταφέρνει να δραστηριοποιηθεί με επιτυχία στον εκχριστιανισμό και στις πολιτιστικές επιδράσεις του σε άλλους λαούς.Κατά την <<Εποχή της Ακμής>>(867-1025) η αυτοκρατορία φτάνει στο υψηλότερο σημείο δύναμης και ακμής.Η Εποχή της Ακμής>> αφήνει τη θέση της στην <<Εποχή της Υπονόμευσης>> (1025-1081),αφού μέσω σφοδρών συγκρούσεων στο πολιτικό και στρατιωτικό κομμάτι υπονομεύουν τις δυνάμεις της αυτοκρατορίας και οδηγούν στην καταστροφή του μεγαλύτερου μέρους του μικρασιατικού ελληνισμού.

Με την άνοδο του Αλεξίου Κομνηνού στο θρόνο,αρχίζει η τελευταία περίοδος του Βυζαντίου,η Υστεροβυζαντινή εποχή.Το Βυζάντιο παύει να θεωρείται το επίκεντρο του κόσμου.Βέβαια,από την εποχή αυτή δε λείπουν και μεγάλες επιτυχίες,όπως οι αγώνες εναντίον των Νορμανδών και των Σελτζούκων Τούρκων,αλλά και έναντι των Σταυροφόρων.Οι επιτυχίες αυτές διατηρούν το Βυζάντιο στο επίπεδο μεγάλης δύναμης και του προσδίδουν και πάλι ένα μέρος της παλαιάς του αίγλης.Το εσωτερικό του κράτους όμως,υπέστησε σημαντικές διαβρώσεις,οι οποίες δεν επέτρεψαν μακροπρόθεσμα αποτελέσματα σταθερότητας.Η εξασθένηση του κράτους στην πολιτική,στρατιωτική,οικονομική και κοινωνική του ζωή,το κατέστησαν ευάλωτο απέναντι στους κατακτητές του.

Το Βυζαντινό κράτος σε όλη την ιστορία του περιστοιχιζόταν από εχθρούς και έμοιαζε περισσότερο με ένα μεγάλο φρούριο, καθιστώντας έτσι αναγκαίο το να βρίσκεται συνεχώς σε επιφυλακή,όντας έτοιμο να αποκρούσει τις όποιες εχθρικές επιχειρήσεις.Η άμυνά του δε μπορούσε να βασίζεται πάντα σε πολέμους,καθώς το κόστος ενός πολέμου πέρα από το ότι είναι τεράστιο,παράλληλα δεν εξασφαλίζει την αποφυγή των καταστροφών των περιοχών.Γι' αυτό και το Βυζάντιο έπρεπε να βρει άλλους τρόπους προκειμένου να διασφαλίσει την κυριαρχία του και να διατηρήσει την ειρήνη έναντι των εχθρών του.Για την επίτευξη του σκοπού αυτού,η κυβέρνηση έστειλε κατασκόπους σε ξένες περιοχές,ώστε να μαθαίνουν,πότε με μεγαλύτερη και πότε με μικρότερη ακρίβεια,την κατάσταση που επικρατεί στις ξένες χώρες,τη στρατιωτική τους δύναμη και τις διαθέσεις τους.Μέσω της διπλωματίας λοιπόν το Βυζάντιο κατάφερε να αντιμετωπίζει τις εξωτερικές απειλές χωρίς να χρειάζεται να χρησιμοποιήσει τα όπλα.Σε αυτό το γεγονός,πολύ σημαντικό ήταν η διατήρηση του γοήτρου της αυτοκρατορίας.Έτσι έβγαζε προς τα έξω μία εικόνα ανεξάντλητων πηγών πλούτου και δυνάμεων,που το κράτος θα μπορούσε να

επιβραβεύσει τους φίλους του και να τιμωρήσει τους εχθρούς του. Η διάδοση και εξάπλωση του βυζαντινού πολιτισμού και της χριστιανικής θρησκείας αποτελούσαν επίσης τρόπους επιρροής της αυτοκρατορίας προς τους βάρβαρους, την οποία αποστολή είχαν κυρίως οι ιεραπόστολοι που αποδείχτηκαν οι σπουδαιότεροι διπλωμάτες. Τέλος, σημαντικό όπλο διπλωματίας αποτέλεσε η υπόσχεση των αυτοκρατόρων στους εν δυνάμει αντιπάλους, για γάμο με κόρες της βυζαντινής ανώτερης τάξης αλλά και μέλη της αυτοκρατορικής οικογένειας.

Το Βυζάντιο λοιπόν, αποτελούσε ένα κράτος που για χίλια εκατό περίπου χρόνια υπηρέτησε πιστά το ιδεώδες του ελληνορωμαϊκού και χριστιανικού πολιτισμού, ενώ παράλληλα διαμόρφωσε τις προϋποθέσεις της πολιτιστικής αναγέννησης του δυτικού ευρωπαϊκού κόσμου (Ιωάννης Καραγιαννόπουλος, 2001).

I. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Καραγιαννόπουλος Ιωάννης, <<Το Βυζαντινό Κράτος>>, (4^η Έκδοση, 2001)

II. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ <https://www.namuseum.gr/collection/romaiki-periodos/>

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΙΣΤΟΡΙΑ

http://greekhistoryandprehistory.blogspot.com/2017/03/blog-post_44.html

ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ www.eranistis.net.gr

Ζαχαρόπουλος Άγγελος, 2017, CAPITAL <https://www.capital.gr/me-apopsi/3245937/pos-i-panisxuri-elliniki-glossa-katektise-mia-autokratoria>

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΛΛΕΙΑΣ

www.orykta.gr/istoria/istoria-ellinikis-metalleias/66-romaiokratia

Λιαμής Ηλίας, 2020, ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ <https://www.pemptousia.gr/2020/02/i-techni-tou-psifidotou/>

Λούντ Τζον & Μίτσινσον Τζον, “Το βιβλίο ολικής άγνοιας”, εκδόσεις ΠΑΤΑΚΗ, ΜΗΧΑΝΗ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ <http://www.mixanitouxronou.gr/qiati-i-romei-milousan-ellinika-ichan-pedagogous-ellines-ke-theourousan-oti-ine-klironomi-tou-archeoeffinikou-politismou/>

ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΥΚΛΑΔΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ <https://cycladic.gr/page/ellinikos-apikismos>

Νακοπούλου Λυδία, 2018, INTELLIGENT DEEP ANALYSIS <http://www.indeepanalysis.gr/politismos/syntomi-istoria-texnis-psifitodou>

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ <http://www.elxefsis.com/index.php/el/arxaiotita/elliniki-istoria/104-rwmaikoi-xronoi>

Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντίνος, 2019, COGNOSCOTEAM

<https://cognoscoteam.gr/oi-archaies-ellinikes-apoikies-se-kataw/>

ΠΑΤΑΚΗΣ <https://www.patakis.gr/files/5877.pdf>

Ρουμπέκα Κατερίνα,2010,ART MAGAZINE <http://www.artmag.gr/art-history/art-history/item/1179-roman-art>

GREEK HISTORY www.agiotatos.gr

HELLENIC ARMORS <https://www.hellenicarmors.gr/oi-glosses-stin-ellinoromaiki-arhaiotita/>

PONTOS-NEWS,2013 <http://www.pontos-news.gr/article/17511/magna-grecia-i-megali-ellada-stin-italia>

RESEARCHGATE www.researchgate.net.gr

TEMBERES-BLOGSPOT,2014http://temberes.blogspot.com/2014/11/blog-post_30.html

WORDPRESS<https://fainareti.wordpress.com/ελληνική-ιστορία/ελληνιστική-και-ρωμαϊκή-περίοδος/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ο Robert Gilpin, ένας από τους σπουδαιότερους εκπροσώπους του ρεαλιστικού παραδείγματος σήμερα στη Διεθνή Θεωρία και ένας από αυτούς που θεμελίωσαν τον κλάδο της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας (International Political Economy), διατυπώνει πως <<από το τέλος του ψυχρού πολέμου και μετά, η παγκοσμιοποίηση υπήρξε το σημαντικότερο χαρακτηριστικό των διεθνών οικονομικών σχέσεων και, σε έναν σημαντικό βαθμό, των πολιτικών σχέσεων>>. Συνεχίζοντας, <<Η παγκοσμιοποίηση έχει καταστεί το καθοριστικό στοιχείο της διεθνούς οικονομίας στις αρχές του 21^{ου} αιώνα... Η οικονομική παγκοσμιοποίηση επέφερε ορισμένες θεμελιώδεις εξελίξεις στο εμπόριο στη χρηματοδότηση και στις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) μέσω των πολυεθνικών επιχειρήσεων... Πολλοί παρατηρητές πιστεύουν ότι συντελείται μία σημαντική μετατόπιση από μία διεθνή οικονομία στην οποία κυριαρχεί το κράτος σε μια διεθνή οικονομία στην οποία κυριαρχεί η αγορά>>. Βέβαια δε θα ήταν ωφέλιμο εάν η οικονομική παγκοσμιοποίηση αντιμετωπιζόταν ως μία άνευ όρων κυριαρχία της αγοράς της οικονομικής θεωρίας, παραβλέποντας το σημαντικό ρόλο των πολιτικών παραγόντων των διεθνών σχέσεων. Η παγκοσμιοποίηση θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένα θέμα των διεθνών σχέσεων και όχι ως οικονομική τάση της νέας εποχής (Μακρής, 2007). Η παγκοσμιοποίηση αποτελεί εργαλείο ή πλαίσιο, μέσα στο οποίο θα τεθούν όλα εκείνα τα ζητήματα της διεθνούς οικονομίας και πολιτικής στον 21^ο αιώνα (Αντώνης Κόντης-Χαράλαμπος Τσαρδανίδης, 2012).

Επομένως μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο εντάσσονται και αναπτύσσονται οι σχέσεις μεταξύ των κρατών στη σύγχρονη ιστορία. Μία σχέση αλληλεπίδρασης υπάρχει ανάμεσα και στην Ελλάδα με την Ιταλία. Η απαρχή της σχέσης αυτής έχει τις καταβολές της από αρχαιοτάτων χρόνων, όπως αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο. Μία σχέση που συνεχίστηκε μεταπολεμικά και συνεχίζει να υφίσταται μέχρι και σήμερα. Στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει μία καταγραφή των διμερών σχέσεων μεταξύ των δύο αυτών κρατών τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο, ξεκινώντας από την ενοποίηση της Ιταλίας το 1861 και φτάνοντας έως τις μέρες μας.

4.1 Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΑ

Η Ελλάδα, κερδίζοντας την ανεξαρτησία της το 1832, δημιούργησε με την Ιταλία διπλωματικές σχέσεις το 1861, έπειτα δηλαδή από την Ιταλική ενοποίηση.

Αρχές του 1912, στο πλαίσιο του Ιταλοτουρκικού Πολέμου, η Ιταλία κατάφερε να αποσπάσει από την Οθωμανική Αυτοκρατορία τα Δωδεκάνησα. Παρά τη συμφωνία μεταξύ του Βενιζέλου και του Τιπτόνι, το 1919, η οποία προέβλεπε την παραχώρηση των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα, η Ιταλία αθέτησε την υπόσχεσή της. Όταν η Ιταλία άρχισε να καταλαμβάνει περιοχές της Ανατολής, απειλώντας μέρη ελληνικής κατοχής, ελληνικά στρατεύματα αποβιβάστηκαν προς τη Μικρά Ασία. Έτσι ο Ελληνοτουρκικός πόλεμος (1919-22) ήταν ήδη γεγονός. Με την υποστήριξη και την ενίσχυση των Ιταλών οι Τούρκοι νίκησαν τους Έλληνες και ανέκτησαν χαμένα εδάφη με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τη Σμύρνη. Το 1923, ο νέος Ιταλός Πρωθυπουργός Μπενίτο Μουσολίνι, με πρόφαση το θάνατο ενός Ιταλού στρατηγού στα Ελληνο-Αλβανικά σύνορα, εισχώρησε στην Κέρκυρα, το πιο σημαντικό από τα Νησιά του Ιονίου. Από το 1926 η Ελλάδα προσπάθησε να διευθετήσει τις σχέσεις της με τις γειτονικές χώρες.

Την ίδια χρονιά, η ελληνική κυβέρνηση, με Υπουργό Εξωτερικών τον Ανδρέα Μιχαλακόπουλο, έθεσε ως προτεραιότητα τη βελτίωση των σχέσεων με την Ιταλία, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την υπογραφή μιας εμπορικής συμφωνίας τον Νοέμβριο του 1926. Αυτή η συμφωνία είχε σημαντική επίδραση και στις σχέσεις της Ελλάδας με τις άλλες χώρες των Βαλκανίων, κατάσταση που συνέχισε να υφίσταται και ύστερα από το 1928 με τη νέα κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου. Αποκορύφωμα αποτέλεσε η συνθήκη φιλίας που υπογράφηκε από τον Βενιζέλο στη Ρώμη στις 23 Σεπτεμβρίου του 1928. Το Ελληνο-Ιταλικό σύμφωνο φιλίας έληξε την ελληνική διπλωματική απομόνωση και ξεκίνησε μια σειρά από διμερείς συμφωνίες, κυρίως την Ελληνο-Τουρκική Σύμβαση Φιλίας του 1930.

Κατά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο, πολιτικές και ιστορικές συγκυρίες έφεραν την Ελλάδα και την Ιταλία σε αντίπαλα στρατόπεδα. Στη διάρκεια του Ελληνο-Ιταλικού πολέμου το 1940-1941, η Ιταλία εισέβαλε και κατάφερε ως δύναμη του άξονα να κυριαρχήσει στην Ελλάδα, με την βοήθεια πάντα των γερμανικών δυνάμεων. Το 1947 με τη Συνθήκη Ειρήνης, έπειτα από το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η Ιταλία επέστρεψε τα Δωδεκάνησα στην Ελλάδα.

Μεταπολεμικά, χιλιάδες είναι οι Έλληνες φοιτητές που επέλεξαν να μεταφερθούν και να φοιτήσουν σε ιταλικά πανεπιστήμια, ενώ οι επιχειρηματίες της χώρας μας με τη σειρά τους καθιστούν διαχρονικά την Ιταλία ως ένα από τους σημαντικότερους εμπορικούς

εταίρους. Σήμερα, η ελληνική ομογένεια στην Ιταλία αριθμεί περίπου 30.000 άτομα, με την ύπαρξη αρκετών ιστορικών ελληνικών κοινοτήτων, οι οποίες έχουν τις καταβολές τους από την αρχαιότητα, με το μεγαλύτερο μέρος αυτών να βρίσκεται στην κεντρική Ιταλία. Ταυτόχρονα εξακολουθούν να υπάρχουν ιταλικές κοινότητες στην Ελλάδα, που χρονολογούνται από το Μεσαίωνα. Στην περιοχή που δέσποζε η 'Μεγάλη Ελλάδα', πολλοί Ιταλοί πολίτες που είναι ελληνικής καταγωγής συνεχίζουν μέχρι και σήμερα να χρησιμοποιούν την "γκρεκανική διάλεκτο".

4.2 ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Η Ελλάδα ξεκίνησε να έχει διπλωματικές σχέσεις με την Ιταλία αμέσως μετά την ενοποίηση της τελευταίας το 1861. Η Ιταλία θεωρεί την Ελλάδα μία από τους βασικούς οικονομικούς εταίρους της και υπάρχει συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών σε πολλούς τομείς, όπως δικαστικούς, επιστημονικούς και εκπαιδευτικούς, αλλά και στον τομέα του τουρισμού και της ανάπτυξής του, καθώς πρόκειται για έναν από του σημαντικότερους τομείς και για τις δύο χώρες.

Όσον αφορά τις πρεσβείες και τα προξενεία για την ενίσχυση των διπλωματικών σχέσεων με την Ιταλία, η Ελλάδα διατηρεί πρεσβεία στην Ρώμη, κάποια γενικά προξενεία στο Μιλάνο και τη Νάπολη και επίτιμα προξενεία στην Τεργέστη (Γενικό), Τορίνο (Γενικό), Ανκόνα, Κατάνια, Λιβόρνο, Μπάρι, Μπολόνια, Μπρίντζι, Φλωρεντία, Παλέρμο, Περούτζια και ένα λιμενικό προξενείο στη Γένοβα. Επίσης το Ελληνικό Ινστιτούτο της Βενετίας εποπτεύεται από το Υπουργείο Εξωτερικών.

Η Ιταλία με τη σειρά της, διατηρεί πρεσβεία στην Αθήνα, και επίτιμα προξενεία στην Αλεξανδρούπολη, Κεφαλονιά, Χανιά, Χίο, Κέρκυρα, Κόρινθο, Ιωάννινα, Ηράκλειο, Καβάλα, Λάρισα, Πάτρα, Ρόδο, Θεσσαλονίκη, Σαντορίνη, και το Βόλο.

4.3 ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ

Στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ της Ελλάδας και της Ιταλίας έχουν πραγματοποιηθεί κάποιες σημαντικές διμερείς συμφωνίες οι οποίες είναι οι ακόλουθες:

- Συμφωνία με ανταλλαγή χαρτονομισμάτων για την τελωνειακή αποζημίωση υλικού τουριστικής προπαγάνδας, 11/07/1938
- Η απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συμφιλώνει και το δικαστικό, συμφωνία για την εφαρμογή του άρθρου. 57 της συνθήκης ειρήνης, 29/09/1948
- Συνθήκη Φιλίας, Εμπορίου και Θαλάσσιας Ναυσιπλοΐας, 05/11/1948
- Οικονομική Συνεργασία, 31/8/1949
- Συμφωνία πληρωμής, 04/02/1953
- Μορφωτική Σύμβαση, 11/9/1954
- Συμφωνία αεροπορικών υπηρεσιών, με ανταλλαγή σημειώσεων, πρακτικών και παραρτημάτων, 26/05/1956
- Συμφωνία συνεργασίας μεταξύ των υπηρεσιών έρευνας και διάσωσης αεροπορικών, 02/08/1957
- Συμφωνία για την καταβολή συντάξεων σε πρώην Ιταλούς πολίτες του Δωδεκανήσου και καταλόγους ονομάτων, 28/11/1959
- Αποφυγή διπλής Φορολογίας 13/2/1964
- Συμφωνία για τις εμπορευματικές οδικές μεταφορές, 27/10/1966
- Συμφωνία για τις οδικές μεταφορές ταξιδιωτών, 25/05/1972
- Οριοθέτηση της Ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας, 24/5/1977
- Προξενική Σύμβαση, 27/11/1880
- Συμφωνία επιστημονικής και τεχνικής συνεργασίας, 13/10/1983
- Συμφωνία Συνεργασίας Αμυντικών Υλικών, 24/10/1984
- Συμφωνία τουριστικής συνεργασίας, 01/07/1986
- Συνεργασία για την καταπολέμηση της Τρομοκρατίας, του Οργανωμένου Εγκλήματος και του Λαθρεμπορίου Ναρκωτικών 23/9/1986
- Συμφωνία για τη χρήση ερασιτεχνικών ραδιοφωνικών σταθμών, 21/01/1991
- Συμφωνία για την υποδοχή ατόμων σε παράτυπες καταστάσεις, 30/04/1999
- Συμφωνία αστυνομικής συνεργασίας, 10/01/2000
- Μνημόνιο Συνεννόησης για τη δημιουργία συστημάτων VTS στο Ιόνιο Πέλαγος, 19/05/2000
- Μνημόνιο συμφωνίας για τις στρατηγικές θαλάσσιες μεταφορές, 18/04/2005
- Συμφωνία Ανάπτυξης Διασύνδεσης - Έργο IGI, 04/11/2005

4.4 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Έπειτα από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, η Ελλάδα ανέπτυξε ιδιαίτερη σχέση με την Ιταλία. Οι δύο χώρες αποτελούν μέλη της ΕΕ και του ΝΑΤΟ. Σε υπουργικό επίπεδο υπάρχει αλληλεπίδραση και επαφή μεταξύ των χωρών, στα πλαίσια της συνεργασίας τους σε διάφορους τομείς.

Κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, η οποία χτύπησε την Ελλάδα και είχε επίδραση στην παγκόσμια ισορροπία και ιδιαίτερα στην Ευρώπη, η Ιταλία στάθηκε στο πλευρό της Ελλάδας, εκφράζοντας κοινές προοπτικές σε κύρια διεθνή ζητήματα όσον αφορά την εξωτερική πολιτική, την προώθηση της δημοκρατίας, τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και τη «διακυβέρνηση» στην Ευρώπη. Ακόμη, η Ιταλία και η Ελλάδα συμμετέχουν από κοινού στη στήριξη των ειρηνευτικών διαδικασιών στη της Μεσογείου και ταυτόχρονα συνεργάζονται για την ομαλή διαχείριση των μεταναστευτικών ροών, της τήρησης και της προώθησης των ανθρωπιστικών αρχών.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της συνεργασίας αποτελεί το συμβούλιο που πραγματοποιήθηκε στην Κέρκυρα στις 14 Σεπτεμβρίου 2017, όπου ο Πρόεδρος του Συμβουλίου, Paolo Gentiloni, ο Υπουργός Εξωτερικών και Διεθνούς Συνεργασίας, Angelino Alfano, ο Υπουργός Οικονομικής Ανάπτυξης, Carlo Calenda, ο Υπουργός Υποδομών και Μεταφορών, Graziano Delrio, ο Υπουργός Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων, Dario Franceschini και ο Υπουργός Γεωργίας, Domenico Manzione, και οι οποίοι μαζί με τους Έλληνες ανταποκριτές τους υπέγραψαν σημαντικές διμερείς συμφωνίες. Ο Πρόεδρος της Ιταλίας και ο Έλληνας Πρωθυπουργός υπέγραψαν επίσης κοινή δήλωση που θέτει τις βάσεις για την αναζωογόνηση της ελληνο-ιταλικής συνεργασίας σε τομείς, όπως η μετανάστευση, η ασφάλεια, ο πολιτισμός, η ενέργεια και οι υποδομές.

4.5 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Οι διμερείς πολιτιστικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας αποτελούν τη βάση της συμφωνίας πολιτιστικής συνεργασίας, που υπογράφηκε στην Αθήνα στις 11 Σεπτεμβρίου το 1954, και της συμφωνίας επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας, που υπογράφηκε το 1983. Σήμερα στην Ελλάδα υπάρχει το Ιταλικό Ινστιτούτο Πολιτισμού στην Αθήνα, το οποίο προωθεί την ιταλική γλώσσα και τον πολιτισμό μέσα από πρωτοβουλίες και εκδηλώσεις όπως εκθέσεις, συναυλίες, παραστάσεις και συνέδρια που πραγματοποιούνται όλο το χρόνο και μέσω εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που περιλαμβάνουν μαθήματα γλώσσας, πολιτισμού και ενημέρωσης σε τομεακά θέματα, προωθώντας παραδοσιακά το ιταλικό εκπαιδευτικό σύστημα. Όσον αφορά τον τομέα του εμπορίου, η ιταλική κυβέρνηση προσέφερε κάποιες σημαντικές υποτροφίες για τη βελτίωση των ανθρωπιστικών και επιστημονικών επισημών.

Από το 1951 στην Βενετία λειτουργεί, κάτω από την εποπτεία του Υπουργείου Εξωτερικών, το Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών, το οποίο αποτελεί και το μοναδικό ερευνητικό ίδρυμα της Ελλάδος στο εξωτερικό με πρώτο μέλημα τη μελέτη της βυζαντινής και μεταβυζαντινής ιστορίας στην Ιταλία και συγκεκριμένα στη Βενετία και στις ελληνικές περιοχές κατά τη διάρκεια της περιόδου της Ενετοκρατίας. Το Ινστιτούτο στεγάζεται στην έδρα της Ελληνορθόδοξης Αδελφότητας Βενετίας και έχει παραχωρηθεί στο Ελληνικό Κράτος από την Αδελφότητα.

Παράλληλα στην Ελλάδα λειτουργεί το Ιταλικό Κρατικό Σχολείο, που αποτελεί σπουδαίο μέρος του κοινωνικού ιστού της πρωτεύουσας από το 1956 και εμπεριέχει το σύνολο των βαθμίδων εκπαίδευσης, δηλαδή, δημοτικό, γυμνάσιο, καθώς και επιστημονικό γυμνάσιο. Επίσης στην Αθήνα λειτουργεί και ένα ακόμα μητρικό σχολείο, το "The Magic Mill".

Επίσης, σημαντικό είναι το γεγονός πως η Ιταλική Αρχαιολογική Σχολή Αθηνών αποτελεί το μοναδικό ιταλικό θεσμό που δραστηριοποιείται εκτός της εθνικής επικράτειας και έχει επιστημονική σημασία σε ανώτατο επίπεδο, τόσο στον τομέα της έρευνας και των ανασκαφών, με ιδιαίτερο προσανατολισμό στο νησί της Κρήτης και της Λήμνου, όσο και από την άποψη της διδασκαλίας. Ιδρύθηκε το 1909, ενώ η δημιουργία του έπαιξε βαρυσήμαντο ρόλο στις ιταλικές αρχαιολογικές αποστολές στην Ελλάδα και τη Μεσόγειο Ανατολή. Υπάρχουν επίσης οι Επιτροπές "Dante Alighieri" σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, οι οποίες ασχολούνται με τη διδασκαλία και την προβολή της ιταλικής γλώσσας. Σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη λειτουργούν δύο τμήματα που εκδίδουν πτυχία στα ιταλικά. Σε πανεπιστημιακό επίπεδο, μαθήματα ιταλικών πραγματοποιούνται στην Αθήνα στο Εθνικό Αρχηγείο, στον Πανεπιστημιακό Σύλλογο, στο Πολυτεχνείο, στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και

στο ΤΕΙ Αθηνών. Στη Θεσσαλονίκη στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, όπως και στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο και στον Πανεπιστημιακό Σύλλογο. Αξίζει επίσης να σημειωθεί πως μαθήματα της ιταλικής γλώσσας γίνονται επίσης στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας και στο Πανεπιστήμιο Κρήτης.

Ταυτόχρονα, η Πρεσβεία και το επίτιμο προξενικό δίκτυο οργανώνουν και προωθούν διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις, μέσα από κύριες κοινωνικές πλατφόρμες, από όπου οι ειδήσεις γίνονται ευρέως γνωστές, με απώτερο στόχο τη διατήρηση ενεργούς παρουσίας της ιταλικής κοινότητας.

4.6 ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Η ελληνική οικονομία έως το 2008 είχε παρουσιάσει σημαντικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Όμως από το 2009 άρχισε να παρουσιάζει μία πρώτη επιβράδυνση, επηρεασμένη από τις επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης. Από το 2010 κι έπειτα, η κρίση έγινε εντονότερη λόγω των δημοσιονομικών ανισορροπιών της χώρας και της επιδείνωσης των πιστωτικών συνθηκών. Αποτέλεσμα ήταν η συρρίκνωση του ΑΕΠ, αλλά και η μείωση της ζήτησης από τα μέτρα λιτότητας που εγκρίθηκαν για την αντιμετώπιση της. Το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών υπέστη ραγδαία μείωση, με την αύξηση της ανεργίας, των περικοπών στους μισθούς (δημόσιους και ιδιωτικούς) και των μειώσεων των συντάξεων να φθάνουν σε υψηλά επίπεδα.

Ωστόσο, η ελληνική οικονομία φαίνεται τα τελευταία χρόνια να έχει ξεκινήσει μια αργή και μέτρια πορεία ανάκαμψης: αύξηση του ΑΕΠ με ετήσιους ρυθμούς άνω του 1% και θετική δυναμική των τιμών. Πρόκειται για μια επεκτατική τάση που καθοδηγείται κυρίως από τις εξαγωγές, οι οποίες παρουσίασαν σημαντικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Υπάρχουν ενδείξεις ότι η Ελλάδα αρχίζει να κερδίζει και πάλι το ενδιαφέρον ξένων επενδυτών. Κατά την περίοδο πριν την κρίση, η Ιταλία αποτελούσε τον έκτο μεγαλύτερο επενδυτή της χώρας (μετά τη Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γαλλία, το Βέλγιο και τις Κάτω Χώρες). Κατά τη διάρκεια της κρίσης, οι ιταλικές επενδύσεις παρουσίασαν μια απότομη μείωση. Σήμερα η Ιταλία είναι ο έβδομος μεγαλύτερος επενδυτής και οι ιταλικές άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα αντιπροσωπεύουν περίπου το 3% των συνολικών ξένων επενδύσεων στην Ιταλία. Κάποιοι από τους σημαντικότερους από άποψη ενδιαφέροντος τομείς είναι το εμπόριο, η εφοδιαστική, η ενέργεια, οι υποδομές, η αγορά και διαχείριση ακινήτων, καθώς και οι συμμετοχές στον χρηματοπιστωτικό τομέα.

Το 2018, η Ιταλία αποτέλεσε το δεύτερο μεγαλύτερο προμηθευτή της Ελλάδας μετά τη Γερμανία (με ποσοστό 8,8% του συνόλου), ενώ είναι ο πρώτος αποδέκτης ελληνικών εξαγωγών (με ποσοστό 11,1% των συνολικών ελληνικών εξαγωγών). Όσον αφορά τις ελληνικές εξαγωγές προς την Ιταλία, σύμφωνα με στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, βασίζονται περισσότερο στη γεωργία (ελαιόλαδο, σιτάρι, καπνός), αλιεία, χάλυβας, πλαστικά, τσιμέντο και αλουμίνιο. Από την άλλη πλευρά η Ιταλία προμηθεύει την Ελλάδα σε τομείς βιομηχανικού εξοπλισμού, εργαλειομηχανών, μεταφορών, χημικών και κατασκευαστικών αγαθών (π.χ. έπιπλα), καθώς και σε τομείς γεωργικών προϊόντων διατροφής, δομικών υλικών και κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων.

Την ευθύνη της οργάνωσης και της διαχείρισης των οικονομικών δραστηριοτήτων της Ιταλίας στην Ελλάδα, έχει το Οικονομικό και Εμπορικό Γραφείο της Πρεσβείας της Ιταλίας που λειτουργεί στην Αθήνα, με κύρια αρμοδιότητα τη διατήρηση και την προστασία των ιταλικών οικονομικών συμφερόντων στη χώρα, αλλά και την ενίσχυση της περαιτέρω ανάπτυξης των εμπορικών συναλλαγών και των ροών των επενδύσεων μεταξύ των δύο αγορών. Ακόμα, καταφέρνει μέσω δράσεων και συνεργασίας με τις αρμόδιες ελληνικές υπηρεσίες να διασφαλίζει τα συμφέροντα των ιταλικών εταιρειών, ιδιαίτερα σε ότι έχει να κάνει με προσφορές, δημόσιες συμβάσεις, πρόσβαση στην αγορά και προστασία των επενδύσεων. Τέλος, μέσω των σχέσεων και της αλληλεπίδρασης με τις ελληνικές αρχές του οικονομικού-εμπορικού και χρηματοπιστωτικού τομέα, αντλεί πληροφορίες με θέματα σχετικά με την κατεύθυνση της τοπικής οικονομίας, την οικονομική πολιτική και την υπάρχουσα κατάσταση της αγοράς.

Το Γραφείο, επίσης είναι υπεύθυνο για την παρακολούθηση της τεχνολογικής εξέλιξης, καθώς και για τη σύνδεση μεταξύ πανεπιστημίων, έρευνας και βιομηχανίας. Προκειμένου να υποστηρίξει τη σύνδεση αυτή, προχωρά σε συνεχή επαφές και βρίσκεται σε διαρκή επικοινωνία με ιταλικές εταιρείες που υπάρχουν στην περιοχή, αλλά και με εκείνες που επιθυμούν να πραγματοποιήσουν επενδύσεις στην Ελλάδα. Το γεγονός αυτό, βεβαίως δεν θα μπορούσε να φέρει αποτελέσματα χωρίς την αδιάλειπτη συνεργασία και των συναντήσεων του γραφείου με τα δύο Ελληνικά Εμπορικά Επιμελητήρια στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη.

Το αίσθημα φιλίας που υπάρχει μεταξύ των δύο χωρών συνεπάγεται και την έντονη παρουσία ιταλικών εταιρειών στη χώρα μας. Κάποιες από τις σημαντικότερες ιταλικές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα είναι οι FIAT HELLAS, PIAGGIO, ALITALIA, PIRELLI, καθώς και πολλές φαρμακευτικές εταιρείες όπως CHIESI, ITALFARMACO, MENARINI και ANGELINI, RECORDATI, αλλά και κατασκευαστικές, όπως η PIERALISI

(ηγέτης στην παραγωγή μηχανημάτων επεξεργασίας λαδιού).Επίσης κάποιες που υπάρχουν μέσω θυγατρικών ή εισαγωγέων: TELECOM ITALIA, μέσω της Telecom Italia Sparkle από το 2001.

Στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται και εταιρείες που ανήκουν στη βιομηχανία του χάλυβα,των πλαστικών και των χημικών, όπως οι MAPEI, KERAKOLL, MILESI και ITALCEMENTI. Οι παρακάτω εταιρείες δραστηριοποιούνται στον τομέα των έργων και υποδομών:GHELLA (κατασκευή της γραμμής 3 του μετρό της Αθήνας και προς το παρόν ενδιαφέρονται για το διαγωνισμό για τη γραμμή 4),η SALINI-IMPREGILO, η οποία σε κοινοπραξία με άλλες ιταλικές (ANSALDO) και ελληνικές εταιρείες, είναι υπεύθυνη για την κατασκευή του μετρό στη Θεσσαλονίκη, ενώ στην Αθήνα,το Πολιτιστικό Κέντρο του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος, έχει σχεδιασθεί από τον Renzo Piano.Τέλος,σπουδαίες εταιρείες από την Ιταλία δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα και στους τομείς της ενέργειας,της ναυτιλίας,της υψηλής τεχνολογίας,της μόδας και των καταναλωτικών αγαθών.

Αξίζει να σημειωθεί,πως παρά την κρίση,η πολιτική της προώθησης των ιδιωτικοποιήσεων, διατηρεί έντονα το ενδιαφέρον των ιταλικών εταιρειών για επενδύσεις στη χώρα μας,ιδιαίτερα στους κλάδους των κατασκευών, των υποδομών, των μεταφορών ,της εφοδιαστικής και της ενέργειας.

4.7 ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Στα πλαίσια της διαρκούς συνεργασίας της Ελλάδας με την Ιταλία και της στενής σχέσης που έχουν αναπτύξει οι δύο χώρες σε διάφορους τομείς,δε θα μπορούσε να λείπει και ο τομέας της ενέργειας.Έναν τομέα με βαρύνουσα σημασία για την πολιτική και οικονομική εξέλιξη και με σημαντική επίδραση στην οικονομία τους.

Η επιθυμία των δύο χωρών για ακόμη πιο έντονη και πολυεπίπεδη συνεργασία στον ενεργειακό τομέα αποτυπώθηκε μέσω συμφωνίας συνεργασίας (Memorandum of Understanding),η οποία υπεγράφη το 2019 από τις δύο κυβερνήσεις, στο πλαίσιο της επίσημης επίσκεψης του Έλληνα πρωθυπουργού στη Ρώμη.

Αρκετά είναι τα έργα τα οποία είτε είναι σε εξέλιξη,είτε βρίσκονται υπό μελέτη για την πραγματοποίησή τους.Ένα από τα σημαντικότερα έργα εξ αυτών,αποτελεί ο αγωγός TAP - Trans Adriatic, ο οποίος θα μεταφέρει φυσικό αέριο από το Αζερμπαϊτζάν στην Κασπία Θάλασσα και στην Ευρώπη μέσω της Ελλάδας, της Αλβανίας και της Ιταλίας.

Στην ελληνική περιοχή, τα έργα άρχισαν το 2016, προκειμένου να τηρηθεί η συμφωνία που προέβλεπε την έναρξη λειτουργίας του έργου το 2019. Μια συμφωνία που προωθεί παράλληλα τον εκσυγχρονισμό των υποδομών ηλεκτρικής ενέργειας (προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης ΑΠΕ και της παραγωγής βιοκαυσίμων από απόβλητα), την υποστήριξη της κατασκευής υπόγειας αποθήκης φυσικού αερίου στην Ελλάδα, την προώθηση της υλοποίησης των "έξυπνων" δικτύων διανομής ηλεκτρικής ενέργειας καθώς και τις υποδομές ηλεκτροκίνησης. Προς αυτήν την κατεύθυνση περαιτέρω ανάπτυξης του έργου υπό μελέτη βρίσκεται η κατασκευή του IGB (ελληνική – βουλγάρικη διασύνδεση), που στοχεύει στην διέλευση του αερίου στη Βουλγαρία και τη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας την καθιστά ως έναν ενεργειακό κόμβο και γι' αυτό το λόγο η κυβέρνηση βρίσκεται σε συνεχείς επαφές με την Κύπρο και την Αίγυπτο και αντίστοιχα με το Ισραήλ και την Κύπρο, με σκοπό τη διασύνδεση των οδών μεταφοράς φυσικού αερίου από την "Ανατολική λεκάνη" στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο και την Ευρώπη. Σε αυτό το πλαίσιο των επαφών εντάσσεται και το έργο του αγωγού φυσικού αερίου EastMed. Σπουδαίο θέμα συζητήσεων αποτελεί ο τομέας των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και εξακολουθεί να είναι προτεραιότητα. Σημαντικό ρόλο στις συζητήσεις παίζει η ENEL Greenpower, η οποία δραστηριοποιείται στον αιολικό και γεωθερμικό τομέα.

Ταυτόχρονα, το πρόγραμμα των ιδιωτικοποιήσεων που προωθεί η ελληνική κυβέρνηση στον τομέα της ενέργειας προσδίδει πολλές ευκαιρίες για επενδύσεις. Κάποιες από αυτές είναι:

α) η ιδιωτικοποίηση του ΔΕΣΦΑ, του διαχειριστή του δικτύου διανομής φυσικού αερίου στην ελληνική επικράτεια, της υποθαλάσσιας ηλεκτρικής διασύνδεσης υψηλής τάσης Ελλάδας-Ιταλίας και τη συνεργασία μεταξύ των Διαχειριστών Συστημάτων Μεταφοράς Ελλάδας και Ιταλίας (ADMHE και Terna αντίστοιχα) για τη δημιουργία Περιφερειακού Κέντρου Ελέγχου Ενέργειας για την περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

β) η πώληση των μετοχών που ανήκουν στο Ελληνικό Ταμείο Ιδιωτικοποιήσεων - TAIPED / HRADF, σε:

1. Hellenic Petroleum SA (η κύρια εταιρεία διύλισης αργού πετρελαίου στην Ελλάδα, η οποία ελέγχει μονάδες που αντιπροσωπεύουν τα 2/3 της εθνικής ικανότητας διύλισης) ·

2. Public Power Corporation (ΔΕΗ), μια δημόσια εταιρεία παραγωγής και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα. 3. ΔΕΠΑ, δημόσια εταιρεία για την εισαγωγή και προμήθεια και διανομή φυσικού αερίου.

4.8 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ INTERREG V-A “ΕΛΛΑΔΑ-ΙΤΑΛΙΑ”

Στα πλαίσια του προγράμματος διασυνοριακής συνεργασίας INTERREG V-A, Ελλάδα και Ιταλία αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους με όραμα την καλύτερη και πιο βιώσιμη εκμετάλλευση του Ιονίου Πελάγους, δίνοντας ιδιαίτερη σημασία στη δημιουργία μιας δυναμικής οικονομίας που θα προωθή την έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της επιλέξιμης περιοχής. Ο συνολικός προϋπολογισμός του Προγράμματος ανέρχεται στα 123.176.896,47 ευρώ και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), με συνολικό ποσό 104.700.362 ευρώ για την περίοδο 2014-2020.

Στόχοι του προγράμματος είναι η καλύτερη αξιοποίηση και η δυναμική παρέμβαση του δυναμικού της διασυνοριακής περιοχής με βιώσιμο τρόπο. Παράλληλα, προωθείται η ολοκλήρωση της διασυνοριακής περιοχής και η συνδεσιμότητα των τομέων που είναι σημαντικοί για την ανάπτυξή της, σε συνεργασία με τη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Περιοχή Αδριατικής-Ιονίου.

Επίσης, σημαντικό στόχο αποτελεί η δημιουργία μίας πολιτικής για την αντιμετώπιση των κοινών προκλήσεων και των αναγκών σε ειδικούς τομείς, όπου η διασυνοριακή συνεργασία αναμένεται να έχει πρακτικά αποτελέσματα.

Ενδεικτικά, κάποιες από τις δράσεις που περιλαμβάνει το πρόγραμμα είναι η ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας, η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ, όπως και η προώθηση των επενδύσεων των επιχειρήσεων στην Έρευνα & Τεχνολογία, την ανάπτυξη δεσμών και συνεργειών. Ακόμα προωθείται η επιχειρηματικότητα, με δράσεις τεχνολογικής καινοτομίας, ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών, συμπλήρωση της γνώσης για τις διαδικασίες (διακυβέρνηση και συνέργεια των παραγωγικών τομέων) μεταξύ ΜΜΕ, αλλά και με δράσεις για την υποστήριξη της δημιουργίας θερμοκοιτίδων νεοφυών επιχειρήσεων σε τομείς που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την περιοχή. Από αυτό δε θα μπορούσε να παραληφθεί και η ανάδειξη και ανάπτυξη της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς με την προστασία του περιβάλλοντος και την προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων. Το γεγονός αυτό επιτυγχάνεται με την

προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας του εδάφους και την προώθηση υπηρεσιών οικοσυστήματος. Ο ρόλος της τεχνολογίας και των καινοτομιών είναι πολύ κομβικός, με το σχεδιασμό εγκαταστάσεων των ΜΜΕ, την προώθηση προγραμμάτων κατάρτισης, τη βελτίωση των υποδομών και του δικτύου των μεταφορών, αλλά και την ανάπτυξη και εξέλιξη φιλικών προς το περιβάλλον μέσων μεταφοράς, να κρίνονται απαραίτητα ως προς την κατεύθυνση αυτή.

Φυσικά, στις παραπάνω δράσεις δύναται να προστεθούν και άλλες, με την προϋπόθεση να συνδέονται με τους στόχους του προγράμματος και να μην έρχονται σε αντίθεση με αυτούς.

4.9 Η ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΑΟΖ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΙΤΑΛΙΑΣ

Η Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, την 21 Ιουνίου 1978, προχώρησε στη δημοσίευση του Νόμου Υπ' αριθ. 786/1978. Στο εν λόγω Άρθρο πρώτον: «Κηρύσσεται και έχει ισχύν νόμου η εν Αθήναις την 24ην Μαΐου 1977 υπογραφείσα Συμφωνία, μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ιταλικής Δημοκρατίας «περί οριοθέτησεως των ζωνών υφαλοκρηπίδας των ανηκουσών εις έκαστον των δύο κρατών...». Στη παράγραφο 3 του ίδιου Άρθρου, ο νόμος, προέβλεπε: «Τα συμβαλλόμενα Μέρη συμφωνούν όπως προς το παρόν η οριοθέτηση να μην επεκταθεί προς το Βορρά πέραν του σημείου 1 και προς το Νότο πέραν του σημείου 16. Η οριοθέτηση αυτή θα επεκταθεί μεταγενέστερα προς τας αυτάς κατευθύνσεις προς τας δύο πλευράς μέχρι των σημείων συναντήσεως μετά των ζωνών της υφαλοκρηπίδας των αντιστοιχών γειτονικών χωρών».

Πριν από τη συμφωνία αυτή, που έλαβε χώρα, στις 24 Μαΐου 1977, η Τουρκία στις 15 Απριλίου απειλούσε πως θα προχωρήσει την 1^η Μαΐου με το σκάφος «Σισμίκ» σε πετρελαϊκές έρευνες στο Αιγαίο, γεγονός που θα υπονόμειε την κυριαρχία της Ελλάδος και θα παραβίαζε τα ελληνικά χωρικά ύδατα.

Η εν λόγω συμφωνία οριοθέτησης των δύο χωρών στηρίχθηκε στις διατάξεις της τότε εν ισχύ Σύμβασης της Γενεύης του 1958 για την Υφαλοκρηπίδα. Έτσι, δεν αμφισβητήθηκε η ύπαρξη υφαλοκρηπίδας στα νησιά, χωρίς όμως να αποδίδεται πλήρη επήρεια αυτών. Είναι γεγονός πως σε κάποιες περιοχές του βορείου και νότιου Ιονίου η επήρεια της Ελλάδας μειώθηκε. Αξιοσημείωτο σημείο της Συμφωνίας αποτελούσε η τελική γραμμή οριοθέτησης η οποία αναπτύσσεται από 16 σημεία. Προκύπτει, ότι το βόρειο σημείο του βρίσκεται περίπου 7 νμ νοτιότερα του τριεθνούς Ελλάδας, Ιταλίας και Αλβανίας, ενώ το νότιο, περίπου 10 νμ ή 29 νμ βορειότερα από το τριεθνές Ελλάδας, Ιταλίας και Λιβύης, να υπολογιστεί με κλειστό ή ανοικτό τον κόλπο της Σύρτης αντίστοιχα. Όσον αφορά τώρα

την αλιεία που με βάση το Άρθρο V της Συμφωνίας, «Ουδεμία των διατάξεων της Συμφωνίας θίγει το καθεστώς των υπερκειμένων υδάτων και του εναερίου χώρου», (λογικό, αφού για υφαλοκρηπίδα συζητούσαν) δεν επήλθε καμία συμφωνία. Φαίνεται ότι αυτό, αποτελούσε προϋπόθεση. Τέλος, το σπουδαιότερο κομμάτι της Συμφωνίας για την Ελλάδα, ήταν πως σύμφωνα με αυτή τη Συμφωνία του 1977, απέκτησε το δικαίωμα και τη δυνατότητα να μπορεί να εκμεταλλευτεί τον υποθαλάσσιο πλούτο της περιοχής αφού, υφαλοκρηπίδα σημαίνει βυθός και υπέδαφος αυτού.

Η Συμφωνία της 9ης Ιουνίου 2020, μεταξύ της Ελλάδας και της Ιταλίας, που αποτελεί την εξέλιξη Συμφωνίας του 1977, είναι μία συμφωνία με πολιτικό υπόβαθρο και εκπέμπει διάφορα μηνύματα προς όλες τις γείτονες χώρες, ότι η Ελλάδα ακολουθεί το Διεθνές Δίκαιο. Σε κάθε περίπτωση η συμφωνία οριοθέτησης του 2020 είναι ιστορικής σημασίας και δίνει επιπλέον αξία στην ήδη υπάρχουσα, αυτή του 1977. Η ΑΟΖ λοιπόν πέρα από τα σημεία που αφορούν το βυθό και το υπέδαφος της θάλασσας, αφορά και την επιφάνεια. Δηλαδή, την πλήρη εκμετάλλευση του θαλασσίου χώρου. Η Ιταλία, όπως και το 1977, επέμεινε στα δικαιώματά της περί αλιείας, με την Ελλάδα να προχωρά σε συμβιβασμό ώστε να καταστεί εφικτή η εν λόγω Συμφωνία. Σε αυτό το κομμάτι αναδεικνύεται η περισσότερο πολιτική παρά η οικονομική στόχευση.

Με τη Συμφωνία του 2020 επικυρώνεται το δικαίωμα των νησιών σε θαλάσσιες ζώνες και επισημαίνεται η αυτονόητη σημασία του δικαιώματος επέκτασης των χωρικών υδάτων κατά μήκος όλων των ηπειρωτικών ακτών της επικράτειας. Η διεθνής νομολογία έχει επιβεβαιώσει ότι όλα τα νησιά (όπως καθορίζεται στο Άρθρο 121 της Σύμβασης του 1982) έχουν δικαίωμα σε όλες τις θαλάσσιες ζώνες η έκταση όμως αυτού του δικαιώματος διαφέρει από περίπτωση σε περίπτωση και εξαρτάται από τη θέση στην οποία βρίσκονται στην περιοχή οριοθετήσεως και το μέγεθος τους. (Κυριάκος Ν. Ποχάνης, 2020)

4.10 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο τομέας του τουρισμού αποτελεί διαχρονικά ένα πολύ σημαντικό κεφάλαιο στην οικονομική ζωή της Ελλάδας. Κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης ο τουρισμός ήταν από τους κλάδους που επλήγησαν λιγότερο, καθώς οι αποδόσεις του στην ελληνική οικονομία συνέχισαν να είναι σημαντικές. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως πέρα από τα άμεσα οικονομικά οφέλη που προσφέρει στο κράτος, συμβάλλει και στη μείωση της ανεργίας, ιδίως τους καλοκαιρινούς μήνες, αφού σύμφωνα με τον παγκόσμιο οργανισμό τουρισμού (WTTC), η άμεση απασχόληση των απασχολούμενων στον τουρισμό φτάνει το 18% του συνόλου, ενώ εάν προσθέσουμε και αυτούς που ασχολούνται έμμεσα με αυτόν το ποσοστό αγγίζει το 31%. Επομένως καταλαβαίνει κανείς πόσο κομβικό ρόλο παίζει στη διαμόρφωση του ΑΕΠ και στην οικονομική ευημερία της Ελλάδας.

Όσον αφορά την προέλευση των τουριστών που επιλέγουν την Ελλάδα ως προορισμό, η Ιταλία καταλαμβάνει μεγάλο μερίδιο ως χώρα από την οποία προέρχονται οι επισκέπτες στη χώρα μας. Αυτό αφού οι Ιταλοί είναι από τους κύριους επισκέπτες στην Ελλάδα.

Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, το 2019 ο αριθμός των Ιταλών που επισκέφτηκαν την Ελλάδα ξεπέρασε το 1,5 εκατομμύριο, ενώ οι εισπράξεις ξεπέρασαν το 1 δις. Αντίστοιχα, και η Ιταλία με τη σειρά της είναι από τους επικρατέστερους προορισμούς που θα ταξιδέψουν οι Έλληνες τουρίστες. Φαίνεται έτσι μια αμφίδρομη σχέση και αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο χωρών στον τομέα του τουρισμού, ο οποίος μπορεί να αποτελέσει δυνητικό τομέα συνεργασίας στην Νότιο-Ανατολική Ευρώπη.

I. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κόντης Αντώνης, Τσαρδανίδης Χαράλαμπος, 2012, "Διεθνής Πολιτική Οικονομία", (Έκδοση 2^η)

II. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΣΠΑ <https://www.espa.gr/el/pages/staticInterregGreece-Italy.aspx>

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ <https://www.mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/italia/>

ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΡΕΣΒΕΙΑ

https://ambatene.esteri.it/ambasciata_atene/it/i_rapporti_bilaterali/cooperazione_politica

ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΡΕΣΒΕΙΑ

https://ambatene.esteri.it/ambasciata_atene/it/i_rapporti_bilaterali/cooperazione%20economica

Ποχάνης Κυριάκος Ν., 2020, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

<https://www.kathimerini.gr/1082532/article/epikairothta/ellada/analysh-h-orio8ethsh-a0z-meta3y-elladas-kai-italias>

ΥΠΕΝ, 2019, CAPITAL, <https://www.capital.gr/oikonomia/3396043/upen-sumfonia-eureias-energeiakis-sunergias-upegrapsan-ellada-italia>

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ <https://www.mfa.gr/dimereis-sheseis-tis-ellados/italia/morphotikes-politistikes-sxeseis-kai-apodimos-ellinismos.html>

NEWSIT, 2019 <https://www.newsit.gr/politikh/mitsotakis-sti-romi-ypografi-symfonias-energeiakis-synergias-elladas-kai-italias/2923844/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Η ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΤΟΥ SARS-CoV-2

Η πανδημία της νόσου του κορονοϊού 2019 (COVID-19) πρόκειται για μια πανδημία η οποία είναι σε εξέλιξη και έχει επιφέρει ραγδαίες επιπτώσεις τόσο στο βιοτικό επίπεδο της ανθρωπότητας όσο και στην παγκόσμια οικονομία. Προέρχεται από τον κορονοϊό SARS-CoV-2 και ανακαλύφθηκε για πρώτη φορά στην πόλη Ουχάν, πρωτεύουσα της επαρχίας Χουπέι της Κίνας, τον Δεκέμβριο του 2019. Μέχρι και τα μέσα Σεπτεμβρίου είχαν επιβεβαιωθεί πάνω από 25.000.000 κρούσματα παγκοσμίως σε 215 χώρες και περιοχές, ενώ είχαν καταγραφεί κοντά στις 900.000 θάνατοι που οφείλονται στη νόσο. Ο SARS-CoV-2 είναι μία αναπνευστική νόσος που προσβάλλει τα άνω τμήματα του αναπνευστικού των ανθρώπων, γεγονός που μπορεί να αποβεί μοιραίο σε ανθρώπους κυρίως με υποκείμενα νοσήματα και να οδηγήσει σε θάνατο.

5.1 ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ

Η μυστηριώδης μέχρι σήμερα ιογενής πνευμονία που προήλθε, σύμφωνα με τους κινέζους ερευνητές, από την νυχτερίδα, πηγή πλήθους κορονοϊών, και μεταφέρθηκε στον άνθρωπο μέσω ενός ξενιστή, ενδεχομένως του παγκολίνου, ενός θηλαστικού που απειλείται με εξαφάνιση, εμφανίσθηκε στο τέλος του 2019 στην πόλη Γουχάν, στην κεντρική Κίνα.

Ήταν 31 Δεκεμβρίου, όταν εν τέλει, οι κινεζικές αρχές θα ειδοποιήσουν τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας για την εμφάνιση μίας άγνωστης ιογενούς πνευμονίας στην πόλη Γουχάν. Στις 11 Ιανουαρίου 2020 ανακοινώνεται ο πρώτος θάνατος από τον συγκεκριμένο κορονοϊό, ενώ στις 22 του ίδιου μήνα επιβεβαιώνονται τα πρώτα κρούσματα εκτός της πόλης Γουχάν. Αυτό το γεγονός ανάγκασε τις αεροπορικές να σταματήσουν τις πτήσεις τους από και προς την Κίνα. Αυτή ήταν η αρχή ενός εφιαλτικού σεναρίου που θα ακολουθήσει για τον παγκόσμιο τουρισμό, από τον οποίο εξαρτώνται 300 εκατομμύρια θέσεις εργασίας και το 10% του παγκόσμιου ΑΕΠ.

Η άμεση λοιπόν, αύξηση των κρουσμάτων και παράλληλα των θανάτων αναγκάζει τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας κηρύξει την κατάσταση έκτακτης ανάγκης διεθνώς, χωρίς ωστόσο να απαγορευτούν τα ταξίδια και οι μετακινήσεις των πληθυσμών. Αυτό είχε ως συνέπεια την πολύ γρήγορη εξάπλωση του ιού σε περιοχές εκτός Κίνας και να φτάσει άμεσα στην Ευρώπη, την Αμερική αλλά και την Αφρική και την Ωκεανία. Ο πρώτος θάνατος εκτός Ασίας επιβεβαιώνεται στα μέσα Φεβρουαρίου στη Γαλλία. Από το τέλος του

Φεβρουαρίου ο ιός κάνει αισθητή την παρουσία του και στην Ιταλία,τη Νότια Κορέα και το Ιράν καταγράφοντας τους πρώτους θανάτους.Στις 24 Φεβρουαρίου ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας ανακοινώνει ότι ο πλανήτης πρέπει να προετοιμασθεί για μία πανδημία του κορονοϊού,φτάνοντας στις 6 Μαρτίου τα κρούσματα παγκοσμίως να υπερβαίνουν τις 100.000.

Η Ιταλία,θα κληθεί να αντιμετωπίσει μία πρωτόγνωρη επιδημία με ολέθριες συνέπειες για αυτήν.Η κυβέρνηση της Ιταλίας θα αναγκασθεί να πάρει άμεσα δραστικά και πρωτοφανή μέτρα περιορισμού των πολιτών και να εφαρμόσει την πολιτική του lockdown.Το σύστημα Υγείας της Ιταλίας,ενός από τα καλύτερα και πιο εξελιγμένα συστήματα παγκοσμίως αρχίζει να καταρέει.Οι γιατροί φτάνουν στο σημείο να επιλέγουν για το ποιους θα περιθάψουν ανάλογα με την ηλικία και την κατάσταση της υγείας των ασθενών.Η ατμόσφαιρα που επικρατούσε θύμιζε καταστάσεις πολέμου,προκαλώντας σοκ στην ανθρωπότητα.

Η 11^η Μαρτίου, είναι η μέρα που ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας επίσημα κηρύσσει πανδημία,δίνοντας το έναυσμα για μια παγκόσμια κινητοποίηση.Ακολουθεί το κλείσιμο των συνόρων των Ηνωμένων Πολιτειών στους ξένους ταξιδιώτες που προέρχονται από την Ευρώπη,ενώ παράλληλα οι διεθνείς αγορές καταγράφουν διαδοχικές ιστορικές βουτιές.Όλες οι Κυβερνήσεις και οι κεντρικές τράπεζες ανακοινώνουν μαζικά μέτρα στήριξης της οικονομίας. Η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή με τη σειρά της αναγκάζεται τελικά, στις 24 Μαΐου να μεταφέρει για το 2021 τους Ολυμπιακούς Αγώνες, για πρώτη φορά σε καιρό ειρήνης.Όλα αυτά βεβαίως έχουν αντίκτυπο και στην καθημερινότητα των ανθρώπων,δημιουργώντας πανικό, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τις σκηνές αλλοφροσύνης που λαμβάνουν χώρα στα σούπερ μάρκετ,όπου καταναλωτές γρονθοκοπούνται για ένα πακέτο μακαρόνια.

Η Ευρώπη δεν άργησε να χαρακτηριστεί ως το νέο επίκεντρο της πανδημίας,αφού μετά την Ιταλία ο ιός κάνει για τα καλά την εμφάνισή του στην Ισπανία,τη Γαλλία,το Ηνωμένο Βασίλειο,τη Γερμανία αλλά και σε όλες τις χώρες της Ευρώπης σε μικρότερο βέβαια βαθμό από τις προαναφερθείσες.Σφοδρή είναι η εξάπλωση της πανδημίας και στην Αμερική,όπου ο ιός εξαπλώθηκε ταχύτατα με τον αριθμό των κρουσμάτων και ταυτόχρονα των θανάτων να αποτελούν καθημερινά ρεκόρ.

Η πολιτική που θα ακολουθηθεί από σχεδόν όλες τις κυβερνήσεις είναι η πολιτική του Lockdown και των περιοριστικών μέτρων της κυκλοφορίας.Οι πόλεις ερημόνουν,οι πολίτες μένουν στο σπίτι τους και οι μετακινήσεις τους περιορίζονται στο ελάχιστο για μεγάλο χρονικά διάστημα.Ήδη ενώ το πρώτο κύμα της πανδημίας ήταν σε εξέλιξη οι αρμόδιοι φορείς των χωρών άρχισαν να σχεδιάζουν τη μετά Lockdown εποχή,γνωρίζοντας

τις επιπτώσεις που αυτό προκαλούσε στην οικονομία και ότι αν κάτι τέτοιο συνεχιζόταν για περισσότερο η κατάσταση και οι οικονομικές απώλειες θα ήταν μη αναστρέψιμες. Γι' αυτό και μία μία χώρα από τις αρχές του Μαΐου ξεκίνησε ένα σταδιακό άνοιγμα των οικονομικών της δραστηριοτήτων σε συνεργασία βέβαια με τις υποδείξεις της επιστημονικής κοινότητας των γιατρών και των λοιμοξιολόγων.

Το άνοιγμα της αγοράς είχε ως αποτέλεσμα την σταδιακή αύξηση των κρουσμάτων από τις αρχές Αυγούστου, για να φτάσουμε στο φθινόπωρο και οι αριθμοί των κρουσμάτων και των θανάτων να αποδεικνύει τις προβλέψεις που μιλούσαν για ένα δεύτερο κύμα της πανδημίας από τα μέσα Σεπτεμβρίου και μετά και οι συζητήσεις για ένα εκ νέου Lock-down να διχάζουν την κοινή γνώμη.

Αυτό καθώς το πάγωμα της κοινωνίας και το κλείσιμο της οικονομικής δραστηριότητας των κρατών οδήγησε σε μια πρωτοφανή οικονομική κρίση με το μέγεθός της να μην μπορεί να προσδιοριστεί ακόμα και σήμερα, ενώ η πανδημία βρίσκεται σε εξέλιξη και η ανθρωπότητα προετοιμάζεται για ένα δεύτερο κύμα, εν αναμονής ενός εμβολίου ή μίας αποτελεσματικής θεραπείας του ιού, για τα οποία έχουν κινητοποιηθεί από την πρώτη στιγμή οι μεγαλύτερες φαρμακευτικές εταιρείες στον κόσμο με τις χορηγήσεις των κυβερνήσεων.

5.2 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

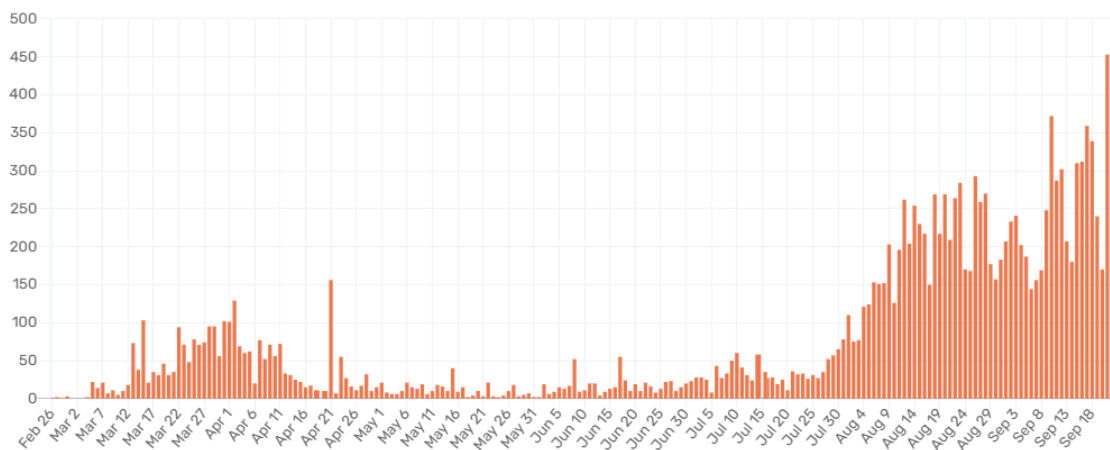
Στις 26 Φεβρουαρίου 2020 η πανδημία SARS-CoV-2 έκανε την εμφάνισή της στην Ελλάδα, άρχισε να εξαπλώνεται και είναι σε εξέλιξη μέχρι και σήμερα. Σχεδόν όλα τα κρούσματα που πρωτοεμφανίστηκαν σχετίζονταν με ταξίδια στο εξωτερικό και ως επί το πλείστον στην γειτονική Ιταλία αλλά και στο Ισραήλ από ομάδα προσκυνητών που ταξίδεψαν στους Αγίους Τόπους.

Η ελληνική κυβέρνηση βρέθηκε μπροστά σε ένα πρωτόγνωρο γεγονός το οποίο κλήθηκε να αντιμετωπίσει με κύριο μέλημά της από την αρχή την υγεία των πολιτών, γνωρίζοντας πως το ελληνικό σύστημα Υγείας δε μπορούσε να ανταπεξέλθει σε συνθήκες μεγάλης εξάπλωσης καθώς γρήγορα θα έφτανε στο σημείο να καταρεύσει, με συνέπεια ο αριθμός των θανάτων να είναι ανυπολόγιστος. Τότε, η κυβέρνηση αποφάσισε να προχωρήσει άμεσα στη λήψη έκτακτων και πρωτοφανών για τους Έλληνες πολίτες μέτρων, ώστε να μη φτάσει η Ελλάδα στο σημείο που έφτασε η Ιταλία. Ήταν 28 Φεβρουαρίου όταν πάρθηκαν τα πρώτα μέτρα, αρχικά σε τοπικό επίπεδο στις πληγείσες περιοχές, ενώ σιγά σιγά και έως τις 23 Μαρτίου επιβλήθηκε περιορισμός και απαγορεύσεις μετακινήσεων σε εθνικό επίπεδο, το γνωστό Lockdown. Η πολιτική αυτή είχε ως αποτέλεσμα τον

περιορισμό της ευρείας εξάπλωσης του ιού στην κοινότητα και τη μείωση των κρουσμάτων, γεγονός που έδωσε το δικαίωμα στην πολιτική ηγεσία να αρχίσει από τις αρχές Μαΐου το σταδιακό άνοιγμα της οικονομίας η οποία υπέστησε βαρύτατο πλήγμα.

Μέχρι και τις 23 Σεπτεμβρίου του 2020, τα επιβεβαιωμένα κρούσματα στην Ελλάδα ήταν 15.928, ενώ οι θάνατοι έφταναν τα 352 άτομα. Στον παρακάτω πίνακα, από τα επίσημα στοιχεία της κυβέρνησης, βλέπουμε το πώς κινήθηκε η πανδημία στην Ελλάδα από τις 26 Φεβρουαρίου έως και τις 18 Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους. Παρατηρείται, ομαλοποίηση της καμπύλης κατά τους πρώτους θερινούς μήνες και σταδιακή αύξηση προς το τέλος του καλοκαιριού, για να φτάσουμε στο φθινόπωρο όπου υπάρχει ραγδαία αύξηση.

Γράφημα 4: Η κίνηση της πανδημίας στην Ελλάδα

Πηγή: gov.gr

Τον Ιανουάριο του 2020, πριν ακόμα ξεσπάσει η πανδημία, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) προέβλεπε ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας κατά 3,3% για το 2020 και του παγκόσμιου εμπορίου κατά 2,9%, πέντε μήνες αργότερα, τον Ιούνιο, οι αντίστοιχες προβλέψεις ήταν -4,9% και -8%. Στις εκτιμήσεις του Ιουνίου για το 2020 το ΔΝΤ προβλέπει μείωση του ΑΕΠ κατά 8% στις ΗΠΑ, κατά 10,2% στην Ευρωζώνη και κατά 3% στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες. Από τις μεγάλες οικονομίες, η μόνη για την οποία ακόμα προβλέπει θετική μεταβολή του ΑΕΠ είναι η Κίνα, με +1% - έναντι +6% που προέβλεπε τον Ιανουάριο. Στον αντίποδα, οι κομβικές επεκτατικές πολιτικές των τραπεζών και των κυβερνήσεων διεθνώς, συνέβαλαν στη συρρίκνωση των επιπτώσεων.

Η πτώση στο ελληνικό ΑΕΠ ήταν από την αρχή αναμενόμενη, λόγω του πλήγματος που υπέστησε ο ελληνικός τουρισμός, ένας πολύ σημαντικός τομέας που καταλαμβάνει

περίπου το 20% του ΑΕΠ. Υπολογίζεται πως η πτώση του ελληνικού ΑΕΠ θα φτάσει στα επίπεδα του 10%, και αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στον τουρισμό. (ΙΝΣΕΤΕ)

5.3 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Η επανεκκίνηση του τουρισμού αποτέλεσε σημαντικό στοίχημα για την ελληνική οικονομία στη διαδικασία μετάβασης στη νέα κανονικότητα. Από την πρώτη στιγμή όλοι οι επιχειρηματίες του κλάδου εξέφραζαν τις ανησυχίες τους για την τεράστια πτώση του τζίρου και τα άδεια ξενοδοχεία. Η ελληνική κυβέρνηση έκανε τον προγραμματισμό της και χάραξε τον οδικό χάρτη για την επόμενη ημέρα στον τουρισμό, με στόχο τις όσο το δυνατό μικρότερες απώλειες με βάση τις συνθήκες που είχαν διαμορφωθεί. Ακολούθησε μεγάλη καμπάνια προώθησης της εικόνας της χώρας ως ένα ασφαλή τουριστικό προορισμό, εκμεταλευόμενη τα χαμηλά επίπεδα τόσο τον αριθμό κρουσμάτων, όσο και τα ποσοστά θνητότητας του κορωνοϊού, λόγω της έγκαιρης λήψης των περιοριστικών μέτρων. Το εγχείρημα από την αρχή ήταν δύσκολο, καθώς η Βρετανία, η Γερμανία, η Γαλλία, η Ιταλία και οι ΗΠΑ, οι βασικότερες αγορές για τον ελληνικό τουρισμό, ήταν και οι χώρες που βρέθηκαν στο επίκεντρο της πανδημίας, σε συνδυασμό και με την αβεβαιότητα που επικρατούσε στην ανθρωπότητα, αλλά των όποιων περιοριστικών μέτρων που εξακολουθούσαν να υπάρχουν. «Η κοινωνική αποστασιοποίηση αποτελεί μια από τις βασικές αρχές στη μετάβαση στη νέα κανονικότητα, ενώ θα ακολουθηθούν πιο συχνές και διαφορετικές διαδικασίες απολύμανσης», τόνιζε ο υπουργός Τουρισμού, Χάρης Θεοχάρης, σε μία προσπάθεια να πείσει τους τουρίστες που φοβόντουσαν να ταξιδέψουν.

Σύμφωνα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, η εισερχόμενη κίνηση στην Ελλάδα το πρώτο τρίμηνο του 2020 ήταν κοντά στα 2εκ., με τα αντίστοιχα στοιχεία του 2019 να κυμαίνονται στα 5εκ. Η διαφορά ανάμεσα στο 2019, που αποτέλεσε ρεκόρ εισερχόμενης τουριστικής κίνησης για την Ελλάδα, και το 2020 είναι χαοτική στα υπόλοιπα τρίμηνα του έτους και συγκεκριμένα τους καλοκαιρινούς μήνες που αποτελούν τους μήνες μεγαλύτερης επισκεψιμότητας στην Ελλάδα.

Όπως δήλωσε ο πρόεδρος Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ), Ιωάννης Ρέτσος, στα μέσα του Σεπτεμβρίου, η εικόνα του τουρισμού στη χώρα είναι κακή αλλά αναμενόμενη, με τα έσοδα να εκτιμάται πως φέτος θα κυμανθούν περίπου στο 20% των εσόδων του 2019, δηλαδή σε περίπου 3-3,5 δισ. Ευρώ, υποστηρίζοντας πως ο χειμώνας μέχρι και τον Μάρτιο 2021 θα είναι εξίσου πολύ δύσκολος και πως η συνέχεια, όπως είπε, θα εξαρτηθεί από το εμβόλιο για τον κορωνοϊό αλλά και από την εξέλιξη της πανδημίας. Ταυτόχρονα, τόνισε πως μία κακή χρονιά δεν είναι ικανή να διαλύσει τον

Ελληνικό Τουρισμό,εκτιμώντας ότι η χώρα μας το 2021 θα καταφέρει να ανακτήσει το 50% των εσόδων του 2019 με το 60% να είναι ένα πολύ αισιόδοξο σενάριο.

5.4 Ο ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ

Η πανδημία του SARS-CoV-2 αποτελεί μία πρωτοφανή κατάσταση για ολόκληρη την ανθρωπότητα και είναι κάτι που κανείς δεν μπορούσε να προβλέψει.Οι επιπτώσεις της στην καθημερινότητα των ανθρώπων και στην οικονομία των κρατών είναι τεράστιες.Ένας από τους τομείς που χτυπήθηκε περισσότερο είναι ο τουρισμός.

Για την Ελλάδα ο τομέας του τουρισμού αποτελεί διαχρονικά έναν από τους σημαντικότερους τομείς για τη διαμόρφωση του ΑΕΠ της,αφού αποτελεί μία σπουδαία πηγή εσόδων.Επομένως,οι επιπτώσεις της πανδημίας στην ελληνική οικονομία είναι ολέθριες.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί,θα πραγματοποιηθούν προβλέψεις για την εισερχόμενη κίνηση των Ιταλών τουριστών στην Ελλάδα τα επόμενα χρόνια μέσω του προγράμματος STATGRAPHICS,λαμβάνοντας ως παρατηρήσεις τις αφίξεις των Ιταλών ανά μήνα για τη δεκαετία 2008-2018,από στοιχεία που κατεγράφησαν από την Τράπεζα της Ελλάδος. Οι προβλέψεις επομένως ,που θα διενεργηθούν για τα έτη από το 2020 και έπειτα δεν ανταποκρίνονται, όπως καταλαβαίνει κανείς, στην πραγματικότητα, αφού η πανδημία είναι ένας απρόβλεπτος παράγοντας του περιβάλλοντος που δεν θα μπορούσε να προβλεφθεί.Τα προβλεπτικά μοντέλα που στηρίζονται στις χρονοσειρές έχουν ως δεδομένο την υπόθεση ότι το σχήμα της χρονολογικής εμφάνισης των τιμών της μεταβλητής που παρατηρήθηκαν στο παρελθόν, θα συνεχίσει να υφίσταται και στο μέλλον, ανεξάρτητα από τις μεταβολές του περιβάλλοντος. Έτσι, τα προβλεπτικά μοντέλα θα εξακολουθούν να δίνουν την ίδια πρόβλεψη.

Ι.ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ <https://el.wikipedia.org/wiki/COVID-19>

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΑΘΗΝΩΝ,2020

www.eea.gr/epikairotita-eea/istoriko-covid-19100-imeres-pou-allaxan-ton-kosmo/

ΕΠΙΣΗΜΟ ΣΙΤΕ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ <https://covid19.gov.gr/covid19-live-analytics/>

EURO2DAY www.euro2day.gr

ΝΑΦΤΕΜΠΟΡΙΚΙ.GR,2020 <https://m.naftemporiki.gr/story/1596246/ellinikos-tourismos-to-kalo-senario-kai-ta-empodia>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6:ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΑΦΙΞΕΩΝ ΙΤΑΛΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

6.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα πραγματοποιηθούν προβλέψεις για το πώς αναμένονται να εξελιχθούν οι αφίξεις των Ιταλών Τουριστών στην Ελλάδα τα επόμενα έτη. Η διαδικασία αυτή επιτυγχάνεται με τη βοήθεια του στατιστικού πακέτου Statgraphics.

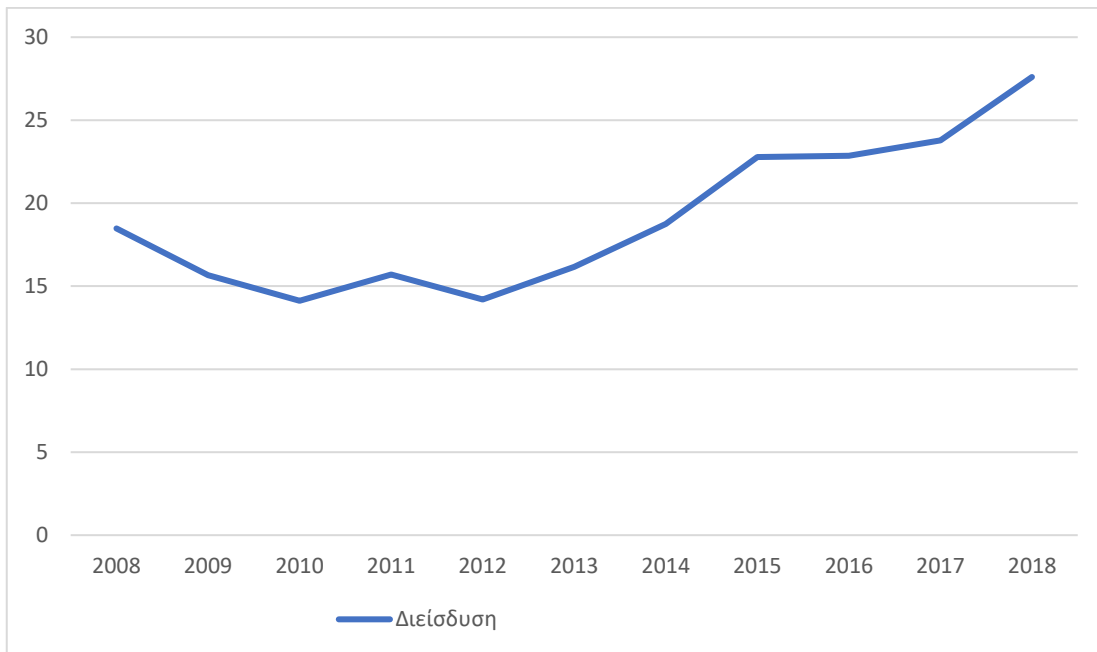
6.2: Η ΔΙΕΙΣΔΥΣΗ ΙΤΑΛΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ

Πίνακας 12: Διείσδυση Ιταλών τουριστών στην Ελλάδα για τα έτη 2008-2018

Έτος	Αφίξεις	Πληθυσμός	Διείσ- δυση
2008	1.099.983	59.502.385	18,48
2009	935.011	59.641.853	15,67
2010	843.613	59.729.807	14,12
2011	938.232	59.759.929	15,70
2012	848.073	59.733.834	14,19
2013	964.314	59.668.000	16,16
2014	1.117.712	59.585.668	18,75
2015	1.355.327	59.504.212	22,77
2016	1.387.000	60.670.000	22,86
2017	1.441.300	60.590.000	23,79
2018	1.667.200	60.480.000	27,6

Ο παραπάνω πίνακας δείχνει τη διείσδυση των Ιταλών τουριστών στην Ελλάδα. Παρατηρείται, επίσης, πως εν μέσω κρίσης η διείσδυση των τουριστών μειώθηκε ενώ τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια αυξητική τάση. Η μέση διείσδυση είναι 19,1

Παρακάτω παρατίθεται διάγραμμα που απεικονίζει τη διεισδυτικότητα των Ιταλών τουριστών στην Ελλάδα για τα έτη 2008-2018.

Διάγραμμα 1: Διαγραμματική απεικόνιση διεισδυτικότητας Ιταλού Τουρίστα

6.3: ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΑΦΙΞΕΩΝ ΙΤΑΛΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Τα δεδομένα αφορούν τις αφίξεις των μη κατοίκων Ελλάδας στην Ελλάδα και συγκεκριμένα τις αφίξεις των Ιταλών τουριστών στην Ελλάδα. Συλλέχθηκαν από τον ιστότοπο της Τράπεζας της Ελλάδος και εισάχθηκαν στο στατιστικό πρόγραμμα Statgraphics. Η πρόβλεψη που πραγματοποιήθηκε αφορά τις μελλοντικές αφίξεις τους στην Ελλάδα. Ο αριθμός των παρατηρήσεων ήταν 132 (ξεκινώντας από τον Ιανουάριο του 2008 έως τον Δεκέμβριο του 2018), με στοιχεία από την Τράπεζα της Ελλάδας και την ΕΛΣΤΑΤ. Η μέτρηση ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 2008, με χρονικό βήμα ανά μήνα, εποχικότητα 12 μηνών και με τάξη μη εποχικών κυμάτων 1. Το προβλεπτικό μοντέλο που επιλέχθηκε είναι το $ARIMA(1,1,1) \times (0,1,1)_{12}$ κι ο αριθμός προβλέψεων είναι 12.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΜΕΣΩ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Πίνακας 13: Αξιολόγηση της Ικανότητας Πρόβλεψης του Μοντέλου ARIMA(1,1,1)x(0,1,1)¹²

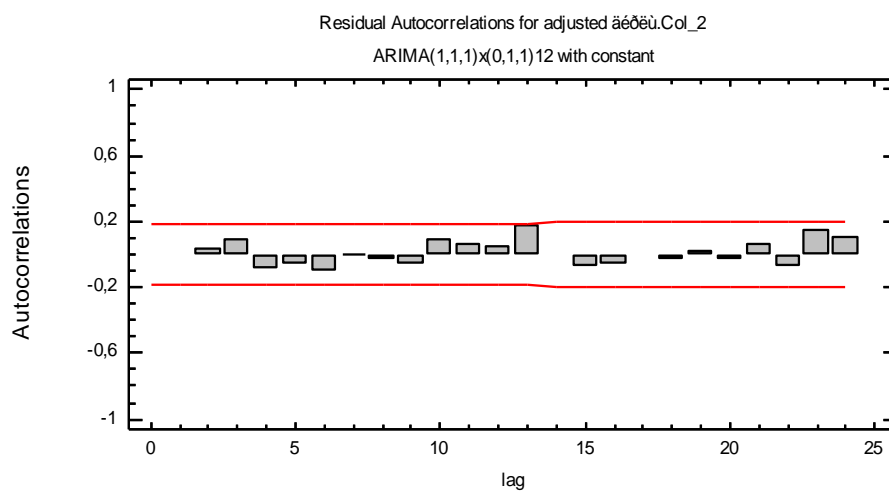
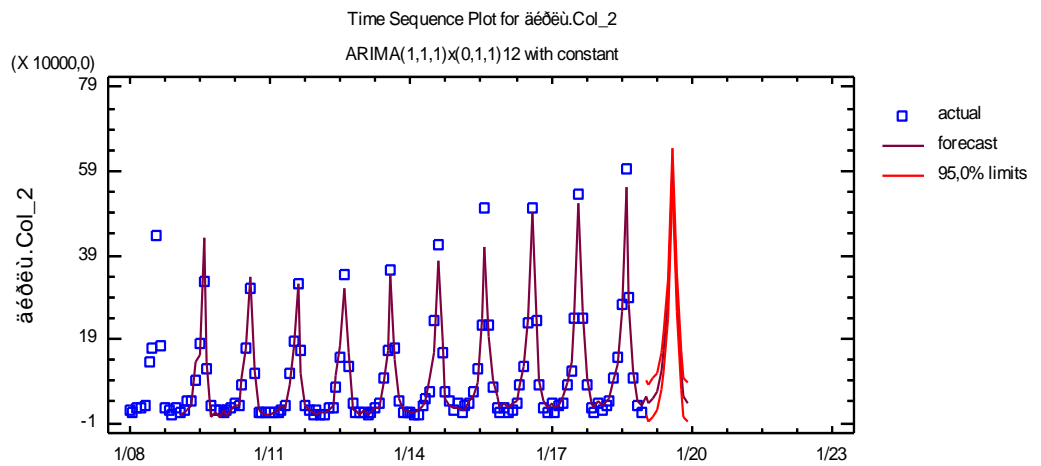
Στατιστικά μέτρα	Εκτίμηση
Τετραγωνική ρίζα του μέσου τετραγώνου σφάλματος (RMSE)	21572,0
Μέσο απόλυτο σφάλμα (MAE)	13847,2
Μέσο απόλυτο ποσοστιαίο σφάλμα (MAPE)	26,3938
Μέσο σφάλμα (ME)	483,02
Μέσο ποσοστιαίο σφάλμα (MPE)	-7,63341

Πίνακας 14: Σύνοψη μοντέλου ARIMA(1,1,1)x(0,1,1)¹²

Παράμετρος	Εκτιμήτρια	Τυπικό σφάλμα	Τιμή συνάρτησης (t)	Στατιστική Σημαντικότητα (p-value)
AR(1)	0,308017	0,09	3,42241	0,000861
MA(1)	0,982091	0,00708697	138,577	0,000000
SMA(1)	0,207799	0,0829022	2,50655	0,013589
Mean	203,656	90,4839	2,25074	0,026303
Constant	140,926			

Σκοπός της διαδικασίας είναι η πρόβλεψη των μελλοντικών αφίξεων των μη κατοίκων Ελλάδας τουριστών στην Ελλάδα. Τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν καλύπτουν 132 χρονικές περιόδους (μήνες). Έχει επιλεγεί να γίνει χρήση ενός Αυτοπαλίνδρομου Ολοκληρωμένου Υποδείγματος Κινητών Μέσων (ARIMA). Το υπόδειγμα αυτό βασίζεται στην υπόθεση ότι η καλύτερη πρόβλεψη για μελλοντικά δεδομένα προκύπτει από ένα παραμετρικό υπόδειγμα που συσχετίζει την πιο πρόσφατη τιμή δεδομένων με τις

προηγούμενες τιμές δεδομένων και του προηγούμενου θορύβου. Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζεται συνοπτικά η στατιστική σημασία των όρων στο υπόδειγμα πρόγνωσης. Οι όροι με τιμές P μικρότερες από 0,05 είναι διαφορετικές στατιστικά σημαντικά από το μηδέν σε επίπεδο σημαντικότητας/εμπιστοσύνης 95,0%.

ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΠΡΟΣ ΣΥΓΚΡΙΣΗ

(A) ARIMA (1,1,1) x(0,1,1)¹² with constant

(B) Linear trend = -314508, + 537,634 t

(C) Simple moving average of 3 terms

(D) Simple exponential smoothing with alpha = 0,0193

(E) Brown's linear exp. smoothing with alpha = 0,0046

Πίνακας 15 :Περίοδος Εκτίμησης

Model	RMSE	MAE	MAPE	ME	MPE
(A)	21572,0	13847,2	26,3938	483,02	-7,63341
(B)	120459,	88444,5	232,618	-5,29161E-12	-201,541
(C)	137279,	94462,6	193,625	198,0	-140,42
(D)	122141,	85104,1	205,545	11844,5	-170,488
(E)	121683,	84763,7	205,405	11565,2	-170,731

Πίνακας 16: Εναλλακτικά Μοντέλα

Model	RMSE	RUNS	RUNM	AUTO	MEAN	VAR
(A)	21572,0	OK	OK	OK	OK	OK
(B)	120459,	***	***	***	OK	**
(C)	137279,	***	***	***	OK	**
(D)	122141,	***	***	***	OK	**
(E)	121683,	***	***	***	OK	**

Key:

RMSE = Root Mean Squared Error

RUNS = Test for excessive runs up and down

RUNM = Test for excessive runs above and below median

AUTO = Box-Pierce test for excessive autocorrelation

MEAN = Test for difference in mean 1st half to 2nd half

VAR = Test for difference in variance 1st half to 2nd half

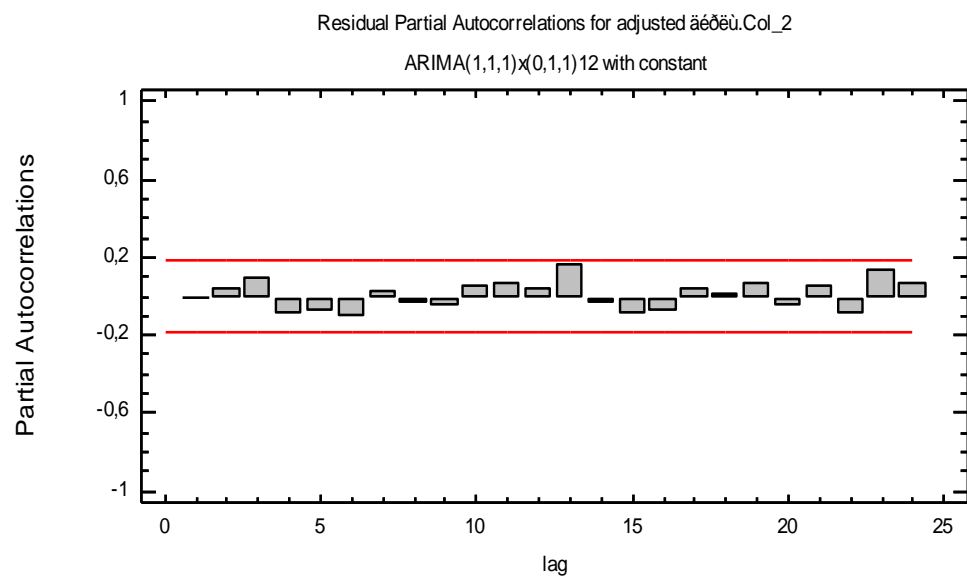
OK = not significant ($p \geq 0,05$)

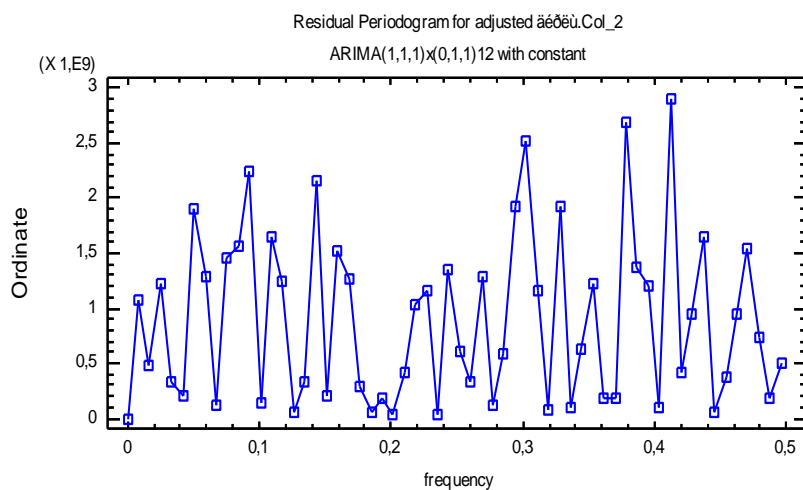
* = marginally significant ($0,01 < p \leq 0,05$)

** = significant ($0,001 < p \leq 0,01$)

*** = highly significant ($p \leq 0,001$)

Το επιλεγόμενο μοντέλο περνά και τις 5 δοκιμές ενώ το ένα * σημαίνει πως αποτυγχάνει σε επίπεδο σημαντικότητας 95%, τα δύο ** σε επίπεδο σημαντικότητα 99% και τα τρία *** σε επίπεδο σημαντικότητα 99,9%.

Πίνακας 17: Προβλέψεις αφίξεων Ιταλών τουριστών στην Ελλάδα

Period Forecast	Lower 95,0% Limit	Upper 95,0% Limit
1/19	50895,5	7829,94 93961,1
2/19	37731,9	-7563,33 83027,2
3/19	49837,5	4256,59 95418,3
4/19	63987,9	18347,0 109629,
5/19	112843,	67177,3 158508,
6/19	160771,	115089, 206453,
7/19	285185,	239489, 330882,
8/19	600889,	555179, 646600,
9/19	301496,	255772, 347219,
10/19	114431,	68693,2 160168,
11/19	52065,6	6314,46 97816,6
12/19	38675,0	-7089,67 84439,7

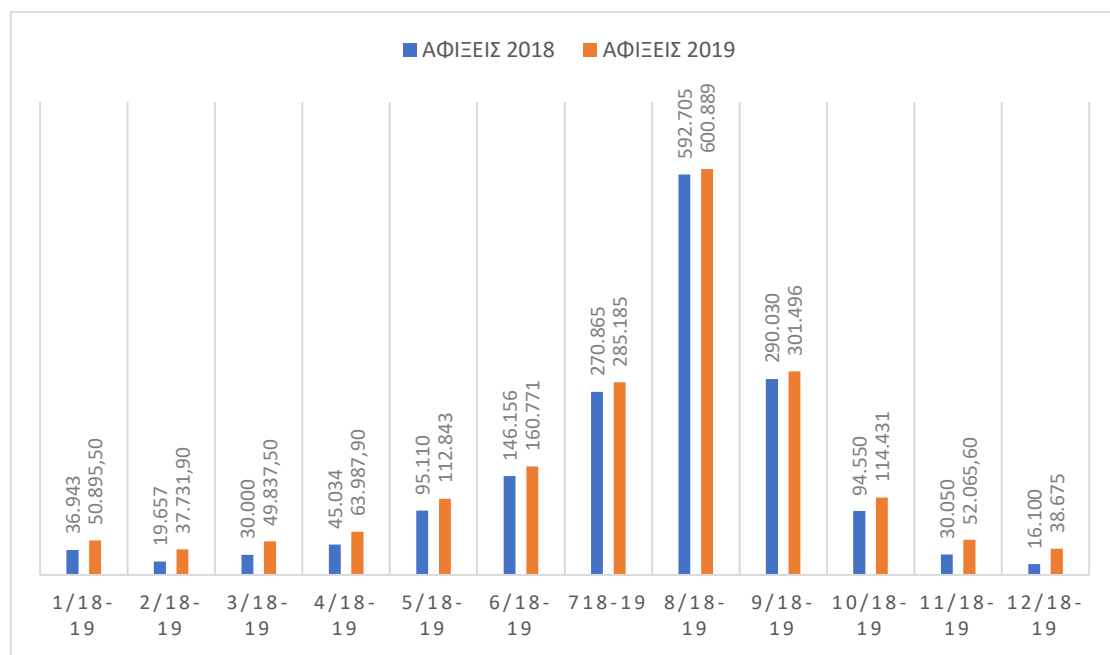
Από τους παραπάνω πίνακες και το μοντέλο πρόβλεψης ARIMA (1,1,1) x (0,1,1)¹² που επιλέχθηκε παρατηρείται πως η πρόβλεψη για τις αφίξεις των Ιταλών τουριστών στην Ελλάδα εξαρτάται από τις αφίξεις των τουριστών στην Ελλάδα του προηγούμενου μήνα του προηγούμενου έτους και από τα σφάλματα του προηγούμενου μήνα από τον μήνα που ζητείται η πρόβλεψη. Παρατηρείται ότι και το 2019 παρουσιάζει εποχικότητα καθώς υπάρχει ιδιαίτερη αύξηση των Ιταλών τουριστών στην Ελλάδα κατά τους μήνες Ιούνιο-Αύγουστο, ενώ από το Σεπτέμβριο και έπειτα υπάρχει πτώση του αριθμού των τουριστών.

Πίνακας 18 :Σύγκριση προβλεπόμενων μεγεθών με τα πραγματικά δεδομένα κατά το προηγούμενο έτος

ΜΗΝΑΣ	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΜΗΝΑΣ	ΠΡΟΒΛΕΨΗ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ
1/18	36.943	1/19	50.895,5	+37,7
2/18	19.657	2/19	37.731,9	+91,95
3/18	30.000	3/19	49.837,5	+66,12
4/18	45.034	4/19	63.987,9	+42,08
5/18	95.110	5/19	112.843	+18,64
6/18	146.156	6/19	160.771	+9,999
7/18	270.865	7/19	285.185	+5,28
8/18	592.705	8/19	600.889	+1,38
9/18	290.030	9/19	301.496	+3,95
10/18	94.550	10/19	114.431	+21,02
11/18	30.050	11/19	52.065,6	+73,26
12/18	16.100	12/19	38.675	+140,21

Ο πίνακας παρουσιάζει τις πραγματικές αφίξεις του 2018 ανά μήνα και τις προβλεπόμενες από το στατιστικό μοντέλο αφίξεις για το 2019 ανά μήνα. Ωστόσο, έχει καταγραφεί και η ποσοστιαία διαφορά μεταξύ των πραγματικών αφίξεων και των προβλεπόμενων για το επόμενο έτος. Σε όλους τους μήνες του 2019 παρατηρείται αύξηση των αφίξεων των Ιταλών τουριστών στην Ελλάδα σε σχέση με το 2018, ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως η μεγαλύτερη αύξηση προβλέπεται για τους μήνες Φεβρουάριο-Μάρτιο και Νοέμβριο-Δεκέμβριο του 2019, μήνες που δεν εμπεριέχονται στους καλοκαιρινούς μήνες όπου μεγιστοποιείται η τουριστική εισερχόμενη κίνηση στην Ελλάδα, γεγονός πολύ σημαντικό καθώς φαίνεται ότι ο τουρισμός τείνει να αυξηθεί και τους χειμερινούς μήνες, αφού ένα από τα κύρια ζητήματα που οι φορείς που ασχολούνται με τον ελληνικό τουρισμό είναι αυτό της εποχικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.

Παρακάτω παρουσιάζεται διάγραμμα που απεικονίζει διαγραμματικά τη σύγκριση των προβλεπόμενων μεγεθών με τα πραγματικά δεδομένα κατά το προηγούμενο έτος.

Διάγραμμα 2: Διαγραμματική Σύγκριση Προβλεπόμενων Μεγεθών με τα πραγματικά δεδομένα κατά το προηγούμενο έτος

6.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους τομείς της οικονομίας της Ελλάδας κι αυτό φανερώνεται από τη συμβολή του στο ΑΕΠ της χώρας. Ενδεικτικό της σπουδαιότητάς του, είναι το γεγονός πως ακόμα και στα χρόνια της κρίσης οι συνολικές αφίξεις παρουσίασαν κάποια μείωση αλλά όχι πολύ σημαντική, ενώ αρκετοί ήταν οι λαοί οι οποίοι ξεκίνησαν να επισκέπτονται την Ελλάδα ακόμη περισσότερο. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι το ποσοστό του πληθυσμού της χώρας που απασχολούνται στον κλάδο του Τουρισμού είναι μεγάλο, αποτελώντας παράλληλα μία πολύ σημαντική και άκρως αναγκαία πηγή εσόδων για τη χώρα.

Την περίοδο της οικονομικής κρίσης, η τουριστική βιομηχανία συνέχισε να συμβάλει στην αγορά εργασίας, ως ένας από τους σημαντικούς πυλώνες ανάπτυξης, με σταδιακή αύξηση των εσόδων και του αριθμού των αφίξεων. Οι πιο σημαντικοί παράγοντες που συνέβαλαν προς αυτή την κατεύθυνση ήταν:

- Η συνεχής προσπάθεια της ελληνικής κυβέρνησης και των τουριστικών επιχειρήσεων να αναβαθμίσουν τα προσφερόμενα τουριστικά προϊόντα
- Η ανάπτυξη νέων και σημαντικών αγορών για την Ελλάδα όπως η Ρωσία, το Ισραήλ, η Τουρκία και η Κίνα.

Όμως, είναι γεγονός πως οι δυνατότητες του τουριστικού προϊόντος είναι πολύ μεγαλύτερες και η αύξηση της εισερχόμενης κίνησης, αλλά και η καταπολέμηση όσο το δυνατό περισσότερο της εποχικότητας που παρουσιάζει ο ελληνικός τουρισμός, το οποίο αποτελεί και ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του, είναι ζητήματα που απασχολούν τους αρμόδιους φορείς. Στόχος είναι, μέσω κατάλληλης τουριστικής πολιτικής, σωστού μάρκετινγκ και προώθησης των τουριστικών προορισμών της, η Ελλάδα να καταφέρει να αυξήσει το μερίδιο αγοράς της τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η εφαρμογή του Τουριστικού Μάρκετινγκ είναι ικανό να επιδράσει θετικά στην αύξηση του τουριστικού συναλλάγματος. Γενικά, παρατηρείται μία έλλειψη μακροχρόνιας στρατηγικής, ενώ ταυτόχρονα δε φαίνεται να υπάρχει ακόμα ένα οργανωμένο σχέδιο μάρκετινγκ για τον ελληνικό τουρισμό. Η ενιαία και σταθερή σύνδεση του Ελληνικού Τουρισμού με το μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον είναι επιβεβλημένη. Είναι γεγονός πως υπάρχουν αρκετά λογότυπα και σλόγκαν που χρησιμοποιούνται για την προώθηση του ελληνικού τουρισμού, τα οποία είναι διαφορετικά χρόνο με το χρόνο, ενώ η Ισπανία για παράδειγμα διατηρούσε το ίδιο σλόγκαν και λογότυπο για χρόνια (<<Smile you are in Spain>>), ενώ τα τελευταία χρόνια διατηρούσε το ίδιο λογότυπο αλλά με διαφορετικό σλόγκαν (<<I need Spain>>). Πολύ σημαντικό είναι η ανάπτυξη ενός nation

branding, δηλαδή το τί σημαίνει στο εξωτερικό η λέξη Ελλάδα. Πέρα από τις ενέργειες που θα πρέπει να πραγματοποιηθούν από την πολιτεία και τους αρμόδιους φορείς, οι ίδιες οι τουριστικές επιχειρήσεις για να διατηρήσουν την ανταγωνιστικότητά τους είναι αναγκαίο να κινηθούν προς αυτή την κατεύθυνση. (William D. Perreault, Joseph P. Cannon, E. Jerome McCarthy, Γεώργιος Ι. Αυλωνίτης, 2012)

Επίσης, σημαντική θα πρέπει να είναι και η βελτίωση των υποδομών της Ελλάδας, σε ότι αφορά αεροδρόμια, λιμάνια, συχνότητα πτήσεων, σχεδιασμό απευθείας πτήσεων από πολλές πόλεις, βελτίωση οδικού δικτύου, που αποτελούν κινήσεις που θα βελτιώσουν σε ένα πρώτο στάδιο την ευκολία άφιξης τουριστών στη χώρα.

Η ανάπτυξη και ο σχεδιασμός εναλλακτικών μορφών Τουρισμού, είναι κάτι που αρμόδιοι φορείς και το Υπουργείο Τουρισμού μελετούν συστηματικά και προσανατολίζουν τις προσπάθειές τους ώστε να το πετύχουν στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό. Αφού, το κλασικό «Ήλιος και Θάλασσα», κατέχει το μεγαλύτερο ποσοστό στη χώρα.

Ένα από τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα που διαθέτει η Ελλάδα έναντι των ανταγωνιστριών χωρών, αποτελεί η ασφάλεια που είναι ικανή να παρέχει σε ότι έχει να κάνει με τρομοκρατικά χτυπήματα κι επιθέσεις. Έτσι, είναι σε θέση να χαρακτηρίζεται ως ένας ασφαλής τουριστικός προορισμός, γεγονός πολύ σημαντικό, καθώς το κύριο αίτημα των επισκεπτών είναι το να αισθάνονται ασφαλείς στον τόπο που θα επιλέξουν για τις διακοπές τους.

Αξίζει να σημειωθεί εδώ, πως τα τελευταία χρόνια ο τουριστικός κλάδος στο πλαίσιο μιας νέας πρωτοβουλίας στρατηγικής αναβάθμισης, εστιάζει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, δηλαδή στη μείωση της εποχικότητας που αποτελεί το μεγαλύτερο βραχιά του ελληνικού τουρισμού, στην προσέλκυση υψηλότερης αξίας τουριστικών ομάδων (επισκέπτες με υψηλά εισοδήματα, επισκέπτες High-net-worth), στην αύξηση του μέσου εσόδου ανά επισκέπτη και στο άνοιγμα της Ελλάδας σε νέες αγορές, με τα αποτελέσματα των ενεργειών αυτών να έχουν αρχίσει ήδη να γίνονται ορατά στις μελέτες της εισερχόμενης τουριστικής κίνησης.

Η μείωση της εποχικότητας αλλά και η περαιτέρω ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού είναι δυνατό να επιτευχθεί με τον εμπλουτισμό του κλασικού προϊόντος «Ήλιος και Θάλασσα», με έννοιες και υπηρεσίες όπως: ευεξία, πολυτέλεια, τοπική γαστρονομία, με σκοπό την αναβάθμιση και επέκταση των κλασικών καλοκαιρινών διακοπών, αλλά και με την προώθηση και ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού όπως:

- Ο Θαλάσσιος τουρισμός, όπου γίνονται προσπάθειες αφενός για την προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού κρουαζιερόπλοιων, αφετέρου για την αναβάθμιση και την ενίσχυση της προσφοράς των διακοπών με σκάφος αναψυχής/ ιστιοπλοϊκό
- Ο Τουρισμός πόλεων, εστιασμένος κυρίως στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη. Ήδη γίνεται προσπάθεια τουριστικής ανάπτυξης και αναβάθμισης κυρίως της Αθήνας με τη δημιουργία νέων ξενοδοχειακών μονάδων αλλά και την ανακατασκευή κάποιων ήδη υπαρχόντων με χαρακτηριστικό παράδειγμα το ξενοδοχείο HILTON το οποίο μέσα στο 2019 είναι προγραμματισμένο να προχωρήσει σε ανακατασκευή και ανακαίνιση, η οποία θα είναι ύψους 50 εκ.ευρώ. (bankingnews.gr)
- Ο Πολιτισμικός και Θρησκευτικός Τουρισμός, ο οποίος έχει ως στόχο την αναβάθμιση και την εκμετάλλευση ορισμένων ιστορικών, πολιτισμικών και θρησκευτικών μνημείων και μουσείων της Ελλάδας,
- Ο Ιατρικός τουρισμός, ο οποίος αποτελεί μία εξαιρετικά ενδιαφέρουσα ευκαιρία ανάπτυξης, υπό την προϋπόθεση ότι το εξειδικευμένο ιατρικό προσωπικό θα συνδυαστεί με επενδύσεις σε εγκαταστάσεις και υποδομές,
- Ο Συνεδριακός τουρισμός, με στόχο την εδραίωση της θέσης της Ελλάδας και την καθιέρωση της χώρας ως επίκεντρο του συνεδριακού τουρισμού για τους διεθνείς οργανισμούς και τις εταιρίες.
- Καθώς επίσης και σύνθετα τουριστικά καταλύματα με εξοχικές κατοικίες αναπτύσσονται σε παραδοσιακούς και νέους προορισμούς αξιοποιώντας τον νέο σχετικό νόμο και την νέα άδεια διαμονής σε κατοίκους τρίτων χωρών που επενδύουν σε ακίνητα.

Σύμφωνα με την έρευνα του ΙΤΕΠ(ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ),η εμπειρία από το διεθνές περιβάλλον δείχνει ότι το κράτος είναι ανάγκη να προσφέρει οικονομική στήριξη για περιόδους μη αιχμής, με σκοπό τη μείωση της εποχικότητας. Η Ισπανία είναι η χώρα με τα καλύτερα αποτελέσματα στην αντιμετώπιση του ζητήματος αυτού, με την εφαρμογή πλήθους επιδοτούμενων από το κράτος προγραμμάτων ταξιδιών κατά τις περιόδους μη αιχμής για πάνω από 25 χρόνια.

Επομένως, η υιοθέτηση και η προώθηση τέτοιου είδους προγραμμάτων σε συνδυασμό με την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, και ο τουρισμός που θα στοχεύει και στην προσέλκυση ατόμων τρίτης ηλικίας, αλλά ταυτόχρονα και η διεξόδυση σε τουριστικές αγορές, όπως της Κίνας και της Ιαπωνίας οι οποίες δείχνουν ιδιαίτερη προτίμηση για ταξίδια σε περιόδους μη αιχμής, εμφανίζεται ως η καλύτερη στρατηγική στο πλαίσιο ενός μακροπρόθεσμου σχεδίου αντιμετώπισης της εποχικότητας στη χώρα μας.

I.ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

William D. Perreault, Joseph P. Cannon, E. Jerome McCarthy, “Βασικές Αρχές Μάρκετινγκ”-“Μια Στρατηγική Προσέγγιση”

Αυλωνίτης Γεώργιος Ι.,2012, Πρόλογος Ελληνικής Έκδοσης

Παπαβασιλείου Νικόλαος ,Επιμέλεια Ελληνικής Έκδοσης,

ISBN:978-960-489-150-4

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας

II.ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΜΕΛΕΤΗ ΙΤΕΠ,ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ ΗΛΕΙΑΣ
<http://www.heliachamber.gr/ilia/tourism/articles/article.jsp?context=1504&categoryid=206&articleid=9177>

ENTERPRISEGREECE.GOV,INVEST & TRADE www.enterprisegreece.gov.gr

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

William D. Perreault, Joseph P. Cannon, E. Jerome McCarthy, "Βασικές Αρχές Μάρκετινγκ"- "Μια Στρατηγική Προσέγγιση"

Αυλωνίτης Γεώργιος Ι., 2012, Πρόλογος Ελληνικής Έκδοσης

Παπαβασιλείου Νικόλαος ,Επιμέλεια Ελληνικής Έκδοσης,

ISBN:978-960-489-150-4

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας

Βασιλειάδης Νικόλαος , Μπουτσιούκη Σοφία, "Πολιτιστική Διπλωματία: Ελληνικές και Διεθνείς Διαστάσεις", (Έκδοση, 2015) **ISBN: 978-960-603-416-9**

Καραγιαννόπουλος Ιωάννης, <<Το Βυζαντινό Κράτος>>, (4^η Έκδοση, 2001)

Κόντης Αντώνης, Τσαρδανίδης Χαράλαμπος, 2012, "Διεθνής Πολιτική Οικονομία", (Έκδοση 2^η)

Παγκράτης Γεράσιμος Δ , 2015, "Ιστορία της Ιταλίας " **ISBN: 978-960-603-483-1**

II. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Gronroos C. No 3, 1988, Service Quality: The Six Criteria of Good Perceived Service Quality, Review of Business, vol. 9

Shimko B.W Whitaker, Aug. 1994, Breaking the Rules for Better Service, The Cornell H.R.A. Quarterly, vol 35, no 4

Yasin M.M, 1996 A Framework for the Establishment of an Optimal Service Quality Level in a Hospitality Operation Setting, Journal of Hospitality & Leisure Marketing, Vol 4

Zeithaml V.A., 1990, Delivering Quality Service, The Free Press, New York

III. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΠΕ-ΜΠΕ,2017,IEFIMERIDA.GR <https://www.iefimerida.gr/news/346645/oi-italoi-psi-fizoyn-ellada-gia-tis-diakopes-toys>

ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

(WORLD WIDE FUND for nature) www.wwf.gr

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ www.apothesis.eap.gr

ΕΠΙΧΕΙΡΩ www.epixeiro.gr

ΊΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ www.iobe.gr

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

<https://sites.google.com/site/macedoniancultureandtourism/home/orismoiennoion>

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ www.sete.gr

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ www.bankofgreece.gr

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ,ΤτΕ (ΞΕΕ, TNS ICAP/QUANTOS SA),2013

ΤΑ ΝΕΑ www.tanea.gr

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ-ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ <https://el.wikipedia.org/wiki/Ιταλία>

ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

<https://www.namuseum.gr/collection/romaiki-periodos/>

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΙΣΤΟΡΙΑ

http://greekhistoryandprehistory.blogspot.com/2017/03/blog-post_44.html

ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ www.eranistis.net.gr

Ζαχαρόπουλος Άγγελος,2017,CAPITAL <https://www.capital.gr/me-apopsi/3245937/pos-i-panisxuri-elliniki-glossa-katektise-mia-autokratoria>

EUROSTAT STATISTICS,2020 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tourism_statistics/el

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΛΛΕΙΑΣ www.orykta.gr/istoria/istoria-ellinikis-metalleias/66-romaiokratia

Λιαμής Ηλίας,2020,ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ

<https://www.pemptousia.gr/2020/02/i-techni-tou-psifidotou/>

Λούντ Τζον & Μίτσινσον Τζον, “Το βιβλίο ολικής άγνοιας” , εκδόσεις ΠΑΤΑΚΗ,ΜΗ-ΧΑΝΗ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ <http://www.mixanitouxronou.gr/qiati-i-romei-milousan-ellinika-ichan-pedagogous-ellines-ke-theorou-san-oti-ine-klironomi-tou-archeοelliniku-politismou/>

ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΥΚΛΑΔΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ <https://cycladic.gr/page/ellinikos-apikismos>

Νακοπούλου Λυδία,2018,INTELLIGENT DEEP ANALYSIS <http://www.indeepanalysis.gr/politismos/syntomi-istoria-texnis-psifitodou>

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ <http://www.elxefsis.com/index.php/el/arxaiotita/elliniki-istoria/104-rwmaikoi-xronoi>

Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντίνος,2019,COGNOSCOTEAM <https://cognoscoteam.gr/oi-archaiies-ellhnikies-αποικίες-σε-κάτω/>

ΠΑΤΑΚΗΣ <https://www.patakis.gr/files/5877.pdf>

Ρουμπέκα Κατερίνα,2010,ART MAGAZINE <http://www.artmag.gr/art-history/art-history/item/1179-roman-art>

ΕΣΠΑ <https://www.espa.gr/el/pages/staticInterregGreece-Italy.aspx>

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ <https://www.mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/italia/>

ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΡΕΣΒΕΙΑ

https://ambatene.esteri.it/ambasciata_atene/it/i_rapporti_bilaterali/cooperazione_politica

ΙΤΑΛΙΚΗ

ΠΡΕΣΒΕΙΑ

https://ambatene.esteri.it/ambasciata_atene/it/i_rapporti_bilaterali/cooperazione%20economica

Ποχάνης Κυριάκος Ν.,2020,ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

<https://www.kathimerini.gr/1082532/article/epikairothta/ellada/analysh-h-orio8ethsh-aoz-meta3y-elladas-kai-italias>

ΥΠΕΝ,2019,CAPITAL,<https://www.capital.gr/oikonomia/3396043/upen-sumfonia-eureias-energeiakis-sunergasias-upegrapsan-ellada-italia>

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

<https://www.mfa.gr/dimereis-sheseis-tis-ellados/italia/morphotikes-politistikes-sxeseis-kai-apodimos-ellinismos.html>

ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ <https://el.wikipedia.org/wiki/COVID-19>

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΑΘΗΝΩΝ,2020 www.eea.gr/epikairoτητα-eea/istoriko-covid-19100-imeres-pou-allaxan-ton-kosmo/

ΕΠΙΣΗΜΟ SITE ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ <https://covid19.gov.gr/covid19-live-analytics/>

ΜΕΛΕΤΗ ΙΤΕΠ,ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ ΗΛΕΙΑΣ

<http://www.heliachamber.gr/ilia/tourism/articles/article.jsp?context=1504&categoryid=206&articleid=9177>

EURO2DAY www.euro2day.gr

FORTUNEGREECE www.fortunegreece.com

GREEK TRAVEL PAGES(G.T.P),2017 <https://news.gtp.gr/2017/04/18/wttc-greek-tourism-remain-robust-2027/>

IMIC,2014 www.imic2014.conferences.gr

INTERBOOKS www.interbooks.gr

TOURISM PRESS www.tourismpress.gr

WTTC www.wttc.org

IPK International / SETE Intelligence

SIOUNTRISCHOOL, WORLD OF LANGUAGES www.siountri.gr

GREEK HISTORY www.agiotatos.gr

HELLENIC ARMORS <https://www.hellenicarmors.gr/oi-glosses-stin-ellinoromaiki-arhaiotita/>

PONTOS-NEWS,2013 <http://www.pontos-news.gr/article/17511/magna-grecia-i-megali-ellada-stin-italia>

RESEARCHGATE www.researchgate.net.gr

TEMBERES-BLOGSPOT,2014 http://temberes.blogspot.com/2014/11/blog-post_30.html

WORDPRESS <https://fainareti.wordpress.com/ελληνική-ιστορία/ελληνιστική-και-ρωμαϊκή-περίοδος/>

NEWSIT,2019 <https://www.newsit.gr/politikh/mitsotakis-sti-romi-ypografi-symfonias-en-ergeiakis-synergasias-elladas-kai-italias/2923844/>

EURO2DAY www.euro2day.gr

NAFTEMPORIKI.GR,2020 <https://m.naftemporiki.gr/story/1596246/ellinikos-tourismos-to-kalo-senario-kai-ta-empodia>

ENTERPRISEGREECE.GOV,INVEST & TRADE www.enterprisegreece.gov.gr

Πανεπιστήμιο Πειραιώς
Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων
ΠΜΣ στη Διοίκηση Επιχειρήσεων - Μάνατζμεντ Τουρι-
σμού

Πειραιάς, 2022